D. 5612

L 467

650
BELL
SEPT
8

813476

N. 23

31452

ex libris petri Racle

DE SEPTEM VERBIS

A CHRISTO in Cruce prolatis

LIBRI DVO.

Auctore

ROBERTO S. R. E. CARD. BELLARMINO, è Societate IESV.

813476

LVGDVNI,

Sumptibus CLAVDII MORILLON, Typogr. Sereniſſ. Duc. Montiſpenſerij.

Cum Superiorum Permiſſu. 1618.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sac. Pal. Apoſtolici.

Cæſar Fidelis Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Hiacynthus Petronius Ord. Præd. Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter.

650 BELL SEPT

VENERABILI
CONGREGATIONI
COELESTINORVM
Monachorum Ordinis Sancti Benedicti,

Robertus Card. Bellarminus eiuſdem Congregationis Protector, S.D.

SAPIENTER omninò Pynuphius Abbas apud Caſſianum perfectum monachum cum Chriſto Domino crucifixo comparandum cenſuit. Virtutes enim, quæ in perfecto monacho potiſſimum requiruntur, tres

Lib. 4. de inſt. renunciant. c. 4.

BIBLIOTH. DE LA VILLE LYON

numerari ſolent; paupertas, omnem proprietatem excludens; caſtitas, carnalium voluptatum ſemper expers; & obedientia à nutu Præfecti omnino dependens; quibus in regula S. Benedicti, loci ſtabilitas adiũgi ſolet. Si quis autem velit voluntariæ paupertatis vſque ad omnimodam nuditatem, & egeſtatem exemplar cernere, Chriſtum crucifixum intueatur, qui ſicut dum viueret, non habuit, vbi caput reclinaret: ſic in morte ipſa etiam veſtimenta, quæ ſola illi reliqua erant, inter crucifixores diuidenda dimiſit. Et ſi quis cupiat ſpeculum intueri mortificationis

carnis,

carnis,quæ caſtitatem impollutá cuſtodiat,in Chriſto crucifixo ſine dubitatione reperiet; quippe quem à plãta pedis vſque ad verticem capitis dolor continuus occupabat. Quòd ſi & obedientiæ perfectę typum requirat,nuſquàm alibi clariùs cernet, quàm in illo, qui *factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Philip. 2.
Neque ſolam obediẽtiæ virtutem,ſed etiam comites eius indiuiduas,patientiam & humilitatem;& principium eius & finem, ardentiſſimã charitatem, & in his omnibus perſeuerantiam vſque in finem, quæ per ſtabilitatẽ ſignificatur,in Chriſto crucifixo, tan-

quam in eminétiſſima virtu-
tum omniũ Idea, conſpiciet.
Verè igitur & Chriſtus in cru-
ce pendens exẽplar eſt clariſ-
ſimũ monaſticæ perfectionis:
& perfectus monachus cruci-
fixum Dominũ veriſſimè re-
præſentat. Hanc Chriſti cru-
cifixi repræsẽtationem, vel ſi-
militudinem ſanctus Petrus
Cœleſtinus in primis ad viuũ
expreſſiſſe videtur: eius enim
vita ab ipſa pænè infantia vſ-
que ad extremam ſenectutẽ,
& mortem, nihil fuit aliud ni-
ſi aſſidua meditatio crucis, &
perpetua imitatio crucifixi.
Ad quã rem propriè deſignã-
dam, crux aurea in aëre, diui-
no miraculo pendens, viſa eſt
ante

ante fores cubiculi eius morientis, à feria ſexta vſque ad veſperá ſabbathi, in qua ſpiritú Deo feliciſſimè reddidit. Quam crucẽ à multis cõſpeſpectam cum ſtupore fuiſſe, refert Petrus à Alliaco Cardinalis Cameracenſis; & res eadem, vt planè cœleſte ſignum, in ipſo canonizationis eius diplomate commemoratur. Quæ cùm ita ſint, iure mihi videor libros meos de ſeptẽ verbis in Cruce à Chriſto pronunciatis, Cœleſtinis meis offerre, ac dicare potiſſimum debuiſſe. In his enim libris explicare conatus sũ crucifixi virtutes præcipuas, quæ omnibus quidẽ fidelibus val-

Lib. 2. c. 19. vita S. Petri Cœleſtini.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON

dè vtiles ſũt, ſed iis, qui crucis mortificationem ex proprio inſtituto ſequuntur, omninò neceſſariæ. Qui enim cum Chriſto cruci affixi ſunt, & mũdo mortui, per externam obſeruantiam regularem, & virtutibus Chriſti crucifixi carent: ij cum infelici latrone crucis ignominiã, & dolores patiũtur; ſed Chriſti crucifixi gloriam, & præmia non aſſequentur. *& melius erat illis*, vt loquitur ſanctus Petrus, *non*
2.Pet.3 *cognouiſſe viã iuſtitiæ* (perfectæ) *quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.* Quare monachos omnes, ſed in primis Cœleſtinos meos admoneo,

vt ſi

vt ſi velint eſſe quod nominè præferũt, librum crucis Chriſti aſſiduè legant, & iterum atque iterũ voluant,& reuoluant: ac vt commẽtarium habeant ad obſcura loca intelligenda dilucidũ & fidele, Beati Petri Cœleſtini, & aliorum Sanctorum vitas frequenter legant, & quę didicerint, operè cõplere ſtudeant. Sic enim fiet, vt quotidie magis crux illis dulceſcat, & imitatio crucifixi ſic illis ſuauis, amabilíſque reddatur, vt facilè contemnant Scribas, & Phariſęos, id eſt, carnem, & ſanguinem, clamantes, atque dicẽtes: Deſcende de cruce. Sic olim diſcipuli ſancti Frãciſci, cùm li-

bros ſacros nōdum haberent, vt ſanctus refert Bonauentura, librum crucis Chriſti continuatis aſpectibus, diebus, ac noctibus reuoluebant, exemplo Patris, & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de cruce Chriſti ſermonem. Accipite igitur, venerabiles Patres, munuſculum à Protectore veſtro, quod erit etiam poſt obitum eius pignus amoris, quo vos omnes ex corde dilexit; & virtutum ſancti Petri Cæleſtini hæredes, & Chriſti crucifixi veros diſcipulos, & imitatores ſemper eſſe cupiuit.

In vita ſancti Franciſci, cap. 4.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON

IN

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM.

Libri primi.

Cap. I. *De primo verbo explicato ad literam.* pag. 1.

Cap. II. *De primo fructu verbi primi.* 14

Cap. III. *De ſecundo fructu verbi primi.* 23

Cap. IV. *De ſecundo verbo explicato ad literam.* 37

Cap. V. *De primo fructu verbi ſecundi.* 56

Cap. VI. *De ſecundo fructu verbi ſecundi.* 63

Cap. VII. *De tertio fructu verbi ſecundi.* 68

Cap. VIII. *De tertio verbo explicato ad literam.* 83

Cap. IX. *De primo fructu verbi tertij.* 92

Cap. X. *De ſecundo fructu verbi tertij.* 96

Cap. XI. *De tertio fructu verbi tertij.* 101

Cap. XII. *De quarto fructu verbi tertij.* 116

Libri ſecundi.

Cap. I. *DE quarto verbo explicato ad literam.* 127
Cap. II. *De primo fructu verbi quarti.* 142
Cap. III. *De ſecundo fructu verbi quarti.* 146
Cap. IV. *De tertio fructu verbi quarti.* 151
Cap. V. *De quarto fructu verbi quarti.* 157
Cap. VI. *De quinto fructu verbi quarti.* 167
Cap. VII. *De quinto verbo explicato ad literam.* 175
Cap. VIII. *De primo fructu verbi quinti.* 180
Cap. IX. *De ſecundo fructu verbi quinti.* 190
Cap. X. *De tertio fructu verbi quinti.* 195
Cap. XI. *De quarto fructu verbi quinti.* 217
Cap. XII. *De ſexto verbo explicato ad lite*

literam. 224
Cap. XIII. *De primo fructu verbi ſexti.* 241
Cap. XIV. *De ſecundo fructu verbi ſexti.* 247
Cap. XV. *De tertio fructu verbi ſexti.* 251
Cap. XVI. *De quarto fructu verbi ſexti.* 264
Cap. XVII. *De quinto fructu verbi ſexti.* 267
Cap. XVIII. *De ſexto fructu verbi ſexti.* 270
Cap. XIX. *De ſeptimo verbo explicato ad literam.* 283
Cap. XX. *De primo fructu verbi ſeptimi.* 290
Cap. XXI. *De ſecundo fructu verbi ſeptimi.* 297
Cap. XXII. *De tertio fructu verbi ſeptimi.* 304
Cap. XXIII. *De quarto fructu verbi ſeptimi.* 308
Cap. XXIV. *De quinto fructu verbi ſeptimi.* 315

PRÆ

PRÆFATIO.

ECce iam quartus agitur annus, cùm me ad exitum paraturus, ad locum quietis ſecedo à negotiis vacuus, ſed non vacans à meditatione ſcripturarum ſanctarum, & à ſcriptione eorum, quę meditanti occurrunt: vt ſi prodeſſe iam voce, vel ſcriptione longa non valeo, ſaltem piis libellis fratribus meis poſſim vtcumq; prodeſſe. Cogitanti verò mihi, quid potiſſimum eligerem, quod & me ad bene moriendum diſponeret, & proximis meis ad bene viuendum prodeſſet: occurrit mors ipſa Domini, atque illa poſtrema concio, quam ſeptem breuiſſimis, ſed grauiſſimis ſententiis conſtātem, ex cruce, quaſi ex editiſſima cathedra,

thedra, Redemptor mundi ad humanum genus vniuerſum habuit. ſiquidem in concione illa, ſiue in ſeptem verbis illis, continentur omnia, de quibus idem Dominus ait, *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta sũt per Prophetas de Filio hominis.* Luc. 18 Ea, quę Prophetæ de Chriſto futura prædixerunt, ad quatuor capita reuocantur; ad cõciones ad populum; ad orationem ad Patrem; ad mala grauiſſima patienda; & ad opera ſublimia, & admirabilia perpetrãda. Quæ quidem omnia in ipſa Chriſti vita mirificè claruerunt. Concionabatur enim Dominus frequentiſſimè, in templo, in ſynagogis, in campis, in locis deſertis, in domibus priuatis, deniq; etiam de nauicula ad turbas in littore conſiſtentes. Porrò noctes vt plurimum conſumebat in oratione ad Deũ. ſic enim loquitur Euan-

gelista,

Luc. 6. gelista, *Erat pernoctans in oratione*
& 21. *Dei.* Opera verò admiranda in expellendis dæmonibus, & ægrotis curandis, & panibus multiplicandis, & tempeſtatibus ſedandis, in
Matt. 8 Euangeliis leguntur paſſim. Deni-
Marc. 4 *Luc.* 6. que mala, quæ reddebantur ei pro
Ioan. 6. bonis, plurima erant, non ſolùm in
Ioan. 8. *Luc.* 4. contumeliis verborum, ſed etiam in lapidatione, & præcipitio. Cæterùm hæc omnia veriſſimè conſummata ſunt in cruce. Sic enim concionatus eſt ex cruce, vt plu-
Luc. 23 rimi redirent tundentes pectora ſua; nec ſolùm corda hominum, ſed etiã petræ ſciſſæ ſint. Sic etiam orauit in cruce, vt *cum clamore va-*
Hebr. 5 *lido, & lacrymis* orans *exauditus* ſit *pro ſua reuerentia*, vt Apoſtolus loquitur ad Hebræos. Quæ verò paſſus eſt in cruce, tantò maiora ſunt iis, quæ in reliqua vita paſſus eſt, vt hæc ſola ad paſſionem propriè pertinere videantur. Denique

ſigna,

ſigna, & prodigia nunquam maiora edidit, quàm cùm in cruce veluti ad extremam imbecillitatem atque infirmitatem redactus eſſe videretur. Tunc enim non ſolùm oſtendit ſigna de cælo, quæ antea Iudæi ab eo importunè petierant; ſed etiã paulò poſt ſignum edidit omnium ſignorum maximum, cùm mortuus & ſepultus, propria virtute ab inferis rediit, & corpus ipſe ſuum ad vitam, & vitam immortalem reuocauit. Verè igitur in cruce conſummata ſunt omnia, quæ ſcripta fuerunt per Prophetas de Filio hominis. *Mat.16*

Sed antequam de ipſis verbis Domini ſcribere incipiam, viſum eſt operæpretium, vt de ipſa cruce, quæ ſedes concionantis, & altare ſacrificantis, & ſtadium pugnãtis, & officina mirabilia facientis fuit, pauca dicamus. Deſtructura igitur crucis communior veterum

ſenten

ſententia eſt, quod ex tribus lignis conſtiterit; vno oblongo, in quo corpus crucifixi extendebatur; altero tranſuerſo, in quo manus figebantur; tertio affixo ad partem inferiorem, in quo pedes crucifixi quieſcebant, ſed clauis confixi, ne dimoueri poſſent. Ita tradunt patres antiquiſſimi, ſanctus Iuſtinus, & ſanctus Irenæus. Qui auctores ſatis apertè indicant, vtrumque pedem ſupra ſcabellum ſtetiſſe, non vnum pedem ſuper alterum. Ex quo ſequitur, clauos Chriſti quatuor fuiſſe, non tres tantum, vt multi exiſtimant; qui ea de cauſa pingunt Chriſtum Dominum ita cruci affixum, vt vnum pedem ſuper alterum habeat. Sed apertiſſimè contra ſentit Gregorius Turonicus, & confirmatur eius ſententia ab antiquis picturis. Vidi ego ipſe Pariſiis in bibliotheca Regia antiquiſſimos Euangeliorũ libros manu

In dial. cũ Triphon. L.b.5. aduerſ. hæreſ. Valentin.

Lib. de glor. Martyr. c.6.

manuſcriptos, in quibus pictus erat frequenter Chriſtus crucifixus, & ſemper cũ quatuor clauis.

Porrò lignum oblongum ſupra tranſuerſum aliquantulum eminuiſſe, tradit ſanctus Auguſtinus, *Epiſt.* & ſanctus Gregorius Nyſſenus: & *120.* ex Apoſtolo id colligi poſſe vide- *Ser. 1. de Re-* tur. Cũ enim Apoſtolus ad Ephe- *ſur.* ſios ſcribit, *Vt poßitis comprehendere* *Epheſ. 3* *cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, ſublimitas, & profundũ,* ſatis apertè deſcribit figuram crucis, quæ quatuor habet extrema; latitudinem, in ligno tranſuerſo; longitudinem, in oblongo; altitudinem, in ea parte oblongi, quæ extat, atque eminet ſupra trãſuerſum; & profundum, in ea parte, quæ ſub terram abſconditur. Hoc genus tormenti non caſu, neque inuitus Dominus noſter ſubiuit; ſed ab ipſa æternitate prælegit, vt ſanctus Auguſtinus docet, ídque *Epiſt.*

cx *120.*

Act.2. ex illo Actorum Apoſtolico teſtimonio, *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum interemiſtis.* Et ideo Chriſtus ipſe initio prædicationis Ni-
Ioan.3. codemo dixit, *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis; vt omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et ſæpe Apoſtolos de ſua cruce loquens, ad imitan-
Matth. 16. dum hortabatur, dicens, *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Cur autem hoc ſupplicium Dominus elegerit, ille ſolus propriè nouit, qui elegit. Sed tamen non deſunt myſteria, quæ ſancti Patres excogitauerunt, & nobis ſcripta
Lib.5. reliquerunt. Sanctus Irenęus libro paulò ante notato, ſcribit, duo crucis brachia ſub vno titulo conuenire, in quo ſcriptum erat, Iesvs Nazarenvs Rex Ivdæorvm, vt intel

intelligeremus, duos populos, Hebraicum, & Gentilem, qui antea diuiſi erant in vnum corpus, ſub vno capite Chriſto aliquando fuiſſe iungendos. Sanctus Gregorius Nyſſenus in oratione de reſurrectione ſcribit, partem crucis, quæ cælum reſpicit, ſignificare, per crucem, quaſi per clauem cælum aperiri; partem verò, quæ ad centrum mundi vergit, ſignificare, ſpoliandum fuiſſe infernum à Chriſto, cùm ad eum deſcendiſſet; duo crucis brachia, quæ ad orientem, & occidentem porriguntur, repurgationem mundi totius per Chriſti ſanguinem futuram ſignificare. Sancti verò Hieronymus in epiſt. ad Epheſios, Auguſtinus ad Honoratum, & Bernardus de conſideratione, præcipuum crucis myſteriū ab Apoſtolo breuiter attingi docent in verbis illis, *quæ ſit latitudo, longitudo,* *ſubli*

Orat. 1. *Epiſt. 120.* *Lib. 5.* *Epheſ. 3.*

ſublimitas, & profundum. Significantur autem in his verbis, primum attributa Dei; in altitudine potentia; in profundo ſapientia; in latitudine bonitas; in longitudine æternitas. Deinde virtutes Chriſti patientis; in latitudine charitas; in longitudine patiẽtia; in altitudine obedientia; in profundo humilitas. Denique virtutes hoc tempore neceſſariæ iis, qui ſaluantur per Chriſtum; in profundo fides; in altitudine ſpes; in latitudine charitas; in longitudine perſeuerantia. Ex quibus intelligimus, ſolam charitatem, quæ meritò dicitur Regina virtutum, vbique locum habere in Deo, in Chriſto, & in nobis: reliquas virtutes, alias eſſe in Deo, alias in Chriſto, alias in nobis. Proinde mirum non eſt, ſi in ipſis Chriſti nouiſſimis verbis, quę nunc explicanda ſuſcepimus, primum locum obtineat charitas.

Nos

Nos igitur primùm explicabimus tria prima verba, quæ dicta ſunt à Chriſto circa horam ſextã, antequam ſole obſcurato tenebræ fierent ſuper omnem terrã. Deinde conſiderabimus ipſam ſolis defectionem; & tunc veniemus ad explicãda reliqua verba Domini, quæ prolata fuerunt circa horam nonam, vt ſcribit ſanctus Matthæus, videlicet recedentibus tenebris, & morte Chriſti propinquante, vel potius imminente.

Matth. 27.

APPROBATIO.

Satis commendat Authoris nomen, ipſum ſuum opus; & Eccleſiæ tantum columen nihil ab Eccleſiæ fide alienum narrabit vnquam, ſicut nec narrat iſto in opere. Ita refero. Actum Lugduni, 22. Apr. 1618.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT, Ep. Damaſci.

CONSENTEMENT.

VEu l'approbation du ſuſdit Docteur en Theologie, ie conſens pour l'intereſt du Roy & du public, que le ſuſdit liure, intitulé, *De ſeptem verbis à CHRISTO in Cruce prolatis*, cõpoſé par l'Illuſtriſſime Cardinal Bellarmin, ſoit imprimé Latin & François par Claude Morillon, Imprimeur & Libraire à Lyon, durant quatre ans entiers & conſecutifs, auec deffences à tous les autres Libraires & Imprimeurs de l'imprimer, ſur les peines portées par les Ordonnances. A Lyon, ce 22. Auril, 1618.

DV FRESNE.

Permiſſion de Monſieur le Lieutenant general en la Seneſchauſſee & Siege Preſidial à Lyon.

VEu le ſuſdit conſentement, nous auons permis à Claude Morillon, d'imprimer & vendre le preſent Liure aux deux langues, & auec deffences ſus eſcrites. A Lyon, ce 21. Auril, 1618.

SEVE.

[library stamp]

LIBER PRIMVS.

DE PRIMIS TRIBVS VERBIS IN CRVCE prolatis.

CAPVT I.

Explicatur ad literam verbum primum: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.

CRISTVS Ieſus Verbum æterni Patris, & de quo idē Pater apertè dixit: *Ipſum audite*; Matth. 17.
& qui de ſe apertè pronunciauit: *Vnus eſt Magiſter veſter Chriſtus*, vt Matth. 23.
officio ſuo pleniſſimè ſatisfaceret, non ſolùm viuens à docēdo nunquam ceſſauit, ſed etiam moriens,

ex cathedra crucis verba pauca, ſed ardentia, ſed vtiliſſima, ſed efficaciſſima prædicauit; & planè digniſſima, quæ à Chriſtianis omnibus in intimo cordis recipiantur, & cuſtodiantur, & examinentur, & re ipſa, ac factis adimpleantur.

Luc. 23. Prima ſententia hæc eſt: *Ieſus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.* Quam ſententiam tanquam verè nouam, & inſolitam voluit Spiritus ſanctus prædici ab Iſaia Propheta, in illis

Iſa. 53. verbis: *Et pro tranſgreſſoribus rogauit.* Quàm verè autem dixerit Apo-

1. Cor. 13. ſtolus Paulus: *Charitas non quærit quæ ſua ſunt*, ex ordine harum ſententiarum facilè poteſt intelligi. Siquidem ex numero harum ſentētiarum, tres ad bonum aliorum pertinent, tres ad bonū proprium, vna eſt communis. Sed prima cura Domino fuit de aliis, poſtrema de ſe.

Ex

Ex primis autem tribus ſententiis, quæ ad alios pertinent; prima dirigitur ad inimicos, ſecunda ad amicos, poſtrema ad conſanguineos. Cuius ordinis hæc eſt ratio: quoniam charitas primùm ſuccurrit magis egentibus; & qui tũc magis egebant, inimici erant; & nos quoque tanti Magiſtri diſcipuli, magis egebamus, vt nos inſtitueret de dilectione inimicorum, quæ difficilior, & rarior eſt, quàm de dilectione amicorum, vel conſanguineorum, quæ facillima eſt, & nobiſcum quodam modo naſcitur, & nobiſcum creſcit, & ſæpè plus quàm oportet, inualeſcit. Ait igitur Euangeliſta: *Ieſus autem dicebat*. Illud, *autem*, deſignat tempus, & occaſionem orandi pro inimicis; atque opponit verba verbis, & operibus opera. Ac ſi diceret Euangeliſta: Illi Dominũ crucifigebãt, & veſtes eius, ipſo aſpiciẽte,

inter ſe diuidebant; alij irridebāt, & infamabant, quaſi ſeductorem, & mēdacem: ille autem cùm hæc videret, & audiret, & dolor atrociſſimus eſſet ob manus, & pedes recens crudeliſſimè perforatos, reddens bona pro malis, dicebat: *Pater, dimitte illis.*

Patrem appellat, non Deum, aut Dominum, quia intelligebat; in hac cauſa opus eſſe benignitate Patris, non ſeueritate Iudicis; & quia ad Deum flectendum, ſine dubio iratum ob tàm ingentia ſcelera, opus erat amabile nomen Patris obiicere. Itaque illud, *Pater*, hoc ſignificare videtur, Ego filius tuus, qui patior, ignoſco, ignoſce & tu Pater. Mihi filio tuo dona hanc offenſionem, quamuis iſti non mereantur. Memento etiam, te quoque eſſe Patrem iſtorum per creationem, quia eos feciſti ad imaginem & ſimilitudinem tuā.

Oſten

Oſtende igitur in illos paternam charitatem tuam, quoniam etſi mali ſunt, tamen filij ſunt.

Dimitte. Hæc vox continet ſummam petitionis, quam filius Dei, tanquam aduocatus inimicorum ſuorum Patri ſuo repræſentat. Poteſt autem illud verbum, *Dimitte*, referri tùm ad pœnam, tùm ad culpam. Si referatur ad pœnam, exaudita fuit hęc oratio, quia cùm mererētur Iudæi propter hoc ſcelus, ſtatim grauiſſimè puniri, & vel igne de cęlo cadente conſumi, vel diluuio aquarum perire, vel ferro, & fame exterminari; dilata fuit pœna huius peccati ad annos quadraginta: &, ſi interim gēs illa pœnitentiam egiſſet, ſalua, incolumiſquê manſiſſet; ſed quia pœnitentiam non egit, immiſit in eos Deus exercitum Romanorum, Veſpaſiano imperante, qui ciuitatem primariam euertit, & gentem

Iudæorum, partim fame in obſi-
dione, partim gladio capta ciuita-
te necauit, partim vendidit, par-
tim captiuos adduxit; partim in
varias terras, & loca diſperſit.
Quod ipſum Dominus primùm
Matth. per parabolam vineæ, & Regis fa-
20. cientis nuptias filio ſuo; & ſimili-
Matth. tudinem ficulneæ infructuoſæ;
21.
Luc. 13 deinde etiam diſertis verbis in die
Luc. 19 Palmarum, flendo, & lamentando
prædixit. Quòd verò ad culpam
attinet, exaudita fuit oratio, quia
multis per huius orationis meritũ
data eſt à Deo gratia compun-
ctionis, & reſipiſcentiæ. Inter quos
Luc. 23 illi ſunt, qui *reuertebantur, percutien-
tes pectora ſua.* Et Centurio, qui di-
Matth. cebat, *Verè filius Dei erat iſte.* Et plu-
27. rimi, qui paulò pòſt ad Apoſtolo-
rum prædicationem cõuerteban-
tur, & confitebantur, quem nega-
uerant; & adorabant, quem deſpe-
xerant. Cur autem non omnibus

conuerſionis gratia data ſit, ratio eſt, quia oratio Chriſti conformis erat ſapientiæ, & voluntati Dei. Quod aliis verbis ſcribit S. Lucas in Actis Apoſtolorum, cùm dicit; *Crediderunt quotquot præordinati erāt ad vitam æternam.* *Act. 13*

Illis. Per hanc vocem ſignificantur ij, quibus indulgentiam Chriſtus orauit. Et quidem primi videntur illi eſſe, qui Chriſtum re ipſa cruci affixerunt, & eius veſtimenta inter ſe diuiſerunt; deinde omnes illi, qui cauſa paſſionis Dominicæ fuerunt; vt Pilatus, qui ſententiam tulit; vt populus, qui clamauit, *Tolle, tolle, crucifige eum*; vt Principes Sacerdotum, & Scribæ, qui eum falsò accuſauerunt; ac vt altius aſcendamus, ipſe etiam primus homo, & eius omnis poſteritas, qui peccando cauſam paſſioni Chriſti dederunt. Itaque inimicis ſuis omnibus veniā petiit ex cru-

ce Dominus. Inter inimicos autẽ nos omnes eramus, dicente Apo-
Rom. 5. ſtolo, *Cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius.* Itaq; nos omnes, etiam antequàm nati eſſemus, numerati ſumus in ſacratiſſimo illo *Memento*, vt ſic loquar, quo ſummus Pontifex Chriſtus orauit in Miſſa illa ſacroſanctiſſima, quam in ara crucis peregit. Quid ergo retribues Domino anima mea, pro omnibus, quę retribuit tibi, etiam antequèm eſſes? Vidit pius Dominus, te quoque inter inimicos ſuos aliquando futuram; & te non quærente, neque petente, pro te ad Patrem orauit, vt tibi non imputaretur ſtultitia. An non & te oporteret ſemper meminiſſe tàm dulcis patroni, & omnibus viribus laborare, vt nulla te præteriret occaſio illi ſeruiendi? An non etiam par eſſet, vt tanto exemplo permotus diſceres

& tu

& tu nō ſolum inimicis tuis facile ignoſcere,& pro eis orare; ſed etiā quotquot poteris ad idem faciendum adducere? Omnino ita eſt,& hoc ipſum facere cupio, & ſtatuo, modò qui dedit tàm inſigne exēplum, porrigat etiam ex eadem pietate ſua ad opus tàm grande efficax auxilium.

Non enim ſciunt, quid faciunt. Vt videretur rationabilis interceſſio, extenuat, ſiue excuſat Chriſtus delictum inimicorum ſuorum, eo modo quo potuit. Excuſare certè non poterat iniuſtitiam in Pilato, neque crudelitatem in militibus, neque inuidiam in Principibus Sacerdotum, neque ſtultitiam & ingratitudinem in populo, neque falſa teſtimonia in peierantibus. Hoc ſolùm reſtabat, vt excuſaret in omnibus ignorantiam. Verè enim, vt Apoſtolus loquitur, 1. *Cor.* *ſi cognouiſſent, nunquam Dominum* 2.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON

gloriæ crucifixiſſent. Sed quamuis neque Pilatus, neque Principes Sacerdotum, neque populus, neque miniſtri cognouiſſent, Chriſtum eſſe Dominum gloriæ; cognouit tamen Pilatus, illum fuiſſe virum iuſtum, & ſanctum, & à Principibus Sacerdotum per inuidiam traditum: & agnouerunt Principes Sacerdotum, illum verè eſſe Chriſtum in lege promiſſum, vt ſanctus Thomas docet; quia negare non poterant, neque negabant, eum multa ſigna facere, quæ Meſſiam facturum fuiſſe Prophetæ prædixerant. Cognouit denique populus, Chriſtum ſine cauſa iuſta damnari; palàm clamante Pilato, *Nullam cauſam inuenio in eo.* &, *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius.* Quamuis autem non cognouerint Iudæi, ſiue Principes, ſiue populi, Chriſtum eſſe Dominum gloriæ; tamen cognoſcere

In comment. ad 2. c. prioris ad Corinthios.

Luc. 23.

Matth. 27.

potuiſſent, niſi malitia excæcaſſet corda illorum. Sic enim loquitur ſanctus Ioannes: *Cùm tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant, quia dixit Iſaias: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, vt videntes non videant, & audientes non audiant, & conuertantur, & ſanem eos.* Neque verò excæcatio excuſat excæcatum, quia voluntaria, & concomitans eſt, non præcedens. Ad quem modum illi etiam, qui ex malitia peccant, laborant ſemper ignorantia aliqua, quæ tamen non excuſat, quia non præcedit, ſed comitatur. Verè enim Sapiens dicit, *Errant, qui operantur malum.* Et verè etiam Philoſophus dicit, *Omnis malus ignorans.* Et de omnibus peccantibus verè dici poteſt, *Non ſciunt quid faciunt.* Nemo enim poteſt velle malum ſub ratione mali, quia voluntatis obiectum non eſt res bona, vel mala, ſed ſolùm

Ioann. 12.

Prouer. 24.

bona: atque idcircò qui eligunt malum, ſemper eligunt ſub ratione boni repræſentatum, immò etiam ſub ſpecie maximi boni, quod tunc obtineri poſſit. Cuius rei cauſa eſt perturbatio partis inferioris, quæ offundit tenebras rationi, & facit, vt non diſcernat niſi id parum boni, quod eſt in ea re, quæ appetitur. Qui enim eligit adulterium, vel furtum facere, nunquam eligeret, niſi attenderet ad bonum delectationis, vel lucri, quod eſt in adulterio, vel furto; & niſi oculos mentis clauderet ad malum turpitudinis, vel iniuſtitiæ, quæ eſt in adulterio, vel furto. Itaque ſimilis eſt omnis, qui peccat, homini, qui ex alto ſemetipſe in fluuium præcipitare cupiens, antè claudit oculos, ac poſteà ſemet in flumen projicit. Sic igitur omnis, qui malè agit, odit lucem; & ignorantia voluntaria la-

borat, quæ non excuſat, quia voluntaria eſt. At ſi non excuſat, cur Dn̄s ait: *Dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt?* Ad hoc reſponderi poteſt, verba Dn̄i primùm intelligi poſſe de crucifixoribus, quos probabile eſt, penitùs ignorauiſſe Chriſti nō ſolùm diuinitatem, ſed etiam innocentiam; & ſimpliciter functos officio ſuo. Pro his ergo veriſſimè Dominus dixit: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Deinde ſi intelligantur de nobis, qui nondum eramus; vel de multis peccatoribus abſentibus, qui verè neſciebant, quid tunc Ieroſolymis ageretur; veriſſimè Dn̄s dixit: *Neſciunt, quid faciũt.* Denique ſi intelligantur de iis, qui præſētes erant, & Chriſtũ eſſe Meſſiam, vel innocentem hominem non ignorabant: tunc dicendũ erit, Chriſti charitatem tantam fuiſſe, vt peccatum inimicorum ſuorum extenuare

nuare voluerit eo modo, quo poterat. Quamuis enim ignorantia illa ſimpliciter nõ excuſet, tamen rationem aliquam, quamuis tenuem, excuſationis habere videtur; quia grauiùs peccaſsẽt, ſi omni prorſus ignorantia caruiſſent. Et quamuis non ignoraret Dñs excuſationem illam non tam excuſationem, quàm vmbram excuſationis eſſe: voluit tamen illam afferre, vt ex ea intelligeremus bonam eius voluntatem erga peccatores, & quàm auidè arripuiſſet excuſationem meliorem etiã pro Caipha, & Pilato, ſi vlla melior, & rationabilior inueniri potuiſſet.

CAP. II.

De primo fructu primi verbi in Cruce prolati.

EXplicauimus, quæ ſit ſententia primi verbi à Chriſto in

Cruce

Cruce prolati; nunc fructus aliquos, eóſque optimos, & nobis omnibus vtiliſſimos ex eo verbo decerpere meditando curabimus. Primum omnium ex hac prima parte cõcionis Chriſti in cathedra Crucis habitæ diſcimus; charitatem Chriſti ardentiorem fuiſſe, quàm nos intelligere, vel cogitare poſſimus. Atque hoc eſt, quod Apoſtolus ad Epheſios ſcribens ait, *Scire etiam ſupereminẽtem ſcientiæ charitatem Chriſti.* Ephe. 3. Significat enim eo loco Apoſtolus, per myſterium Crucis poſſe nos diſcere, magnitudinem charitatis Chriſti tantam eſſe, vt ſupereminеat ſcientiam noſtrã; cùm ſit maior, quàm vt nos eam cognitione apprehendere valeamus. Nos enim cùm vno aliquo graui dolore cruciamur, ſiue dẽtium, ſiue oculorum, ſiue capitis, ſiue alterius membri, ita in illo vno tolerando occu-

pamur, vt nihil aliud cogitare poſſimus: ideò neque viſitationes amicorũ, neque negotiorũ tractatores admittimus. Christus autem crucifixus coronam ſpineam in capite gerebat, vt ſatis apertè docent antiquiſſimi ſcriptores, Tertullianus Latinus libro contra Iudæos, & Origenes Gręcus in Matthæum: proinde caput ad crucem ſine dolore applicare, ſiue admouere non poterat. Manus eius, & pedes claui tenebant, ex quorum terebratione dolorem acerbiſſimum & continuum Dñs hauriebat. Corpus nudum, & multa flagellatione, & longis itineribus fatigatum, ad ignominiam, & frigus publicè expoſitum, & pōdere ſuo manuum, & pedum vulnera cum immani, & perpetuo cruçiatu diuexãs, pio Domino multos ſimul dolores, & quaſi cruces plurimas afferebat. Et tamẽ, ô charitas verè ſcien

Lib. cõtra Iudæos, cap. 13. Tract. 35.

ſcientiam noſtram ſuperans! his omnibus contemptis, quaſi nihil ipſe pateretur, de ſola inimicorum ſuorum ſalute ſollicitus, & impendens, illis periculum auertere cupiens, ad Patrem clamat: *Pater, dimitte illis.* Quid faceret, ſi ſceleſti illi homines perſecutionem iniuſtè paterentur, non facerent? ſi amici, ſi conſanguinei, ſi filij, non hoſtes, non proditores, non ſceleſtiſſimi parricidæ fuiſſent? Verè, benigniſſime Ieſu, charitas tua ſcientiam noſtram vincit. Video enim cor tuum inter tot procellas iniuriarum, & paſſionũ, quaſi ſcopulum in medio mari fluctibus vndique aſſiduè pulſatum, immotum tamen & pacificum. Aſpicis enim hoſtes illos tuos, crudeles, qui poſt tot mortalia inflicta vulnera, patientiam tuam irrident, & lætantur, cùm malefecerint: aſpicis, inquam, non vt inimicus, inimicos

micos ferocientes; ſed vt pater filiolos vagientes, vel vt Medicus ægrotos ex graui morbo delirantes; ideò non eis iraſceris, ſed eorum miſereris, & omnipotenti Patri curandos, ſanandóſque commendas. Hæc enim vis eſt veræ charitatis, vt cum omnibus pacem habeat, nullos reputet inimicos, ſed & cum iis, qui oderunt pacem, viuat pacificè.

Atque hoc eſt, quod in cantico amoris de virtute perfectæ charitatis prædicatur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.* (*Cant.* 8) Aquæ multæ; paſſiones multæ ſunt, quas nequitiæ ſpirituales, quaſi tartareæ procellæ, per Iudæos, & Gẽtiles, quaſi nubes odiorum grauidas, in Chriſtum effuderunt: ſed tamen diluuium iſtud aquarum, id eſt, pœnarum, non potuit extinguere incendium charitatis, quod ardebat

in pectore Chriſti. Ideò Chriſti charitas in diluuio illo aquarum multarum eminebat, & ardebat, dicens; *Pater, dimitte illis.* Nec ſolùm aquæ illæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Chriſti; ſed neque deinceps flumina perſecutionum obruere potuerunt charitatem membrorum Chriſti. Ideò paulò pòſt charitas verè Chriſtiana ardens in pectore ſancti Stephani non potuit extingui ab imbre lapidum, ſed exarſit, & clamauit: *Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Ac deinceps Chriſti perfecta; atque inuicta charitas propagata in multis millibus ſanctorum Martyrum, & Confeſſorum, ita pugnauit aduerſus flumina perſecutorum tum inuiſibilium, tum viſibilium, vt verè dici poſſit vſque ad mundi conſummationem, neque flumina paſſionum obruent incendiũ charitatis. *Act. 7.*

Ac vt ab humanitate Chriſti ad diuinitatem eius aſcendamus; magna fuit Chriſti hominis charitas erga crucifixores ſuos; ſed maior fuit erga eoſdem, & poſteà erit vſque ad mundi conſummationem charitas Chriſti Dei, & Patris eius, ac Spiritus ſancti erga homines, qui cum ipſo Deo inimicitias gerũt;&,ſi poſſent,deturbarent eum de cælo, & in crucem agerent; atque occiderent. Quis cogitando aſſequi poterit charitatem Dei erga homines ingratos, & malos?

2.Pet.2 Angelis peccantibus non pepercit Deus, neque locum pœnitentię indulſit: homines peccantes, & blaſphemantes, & ad Diabolum hoſtem Dei deficientes, patienter ſæpe tolerat; nec ſolùm tolerat, ſed interim paſcit, ac nutrit, quinetiam ſuſtentat, ac

Act. 17 portat: *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus*, vt Apoſtolus loqui-

tur.

tur. Nec ſolùm boni, ac iuſti, ſed etiam ingrati, & mali, vt Dominus loquitur apud Lucam. Nec ſolùm *Luc. 6.* bonus Dominus noſter nutrit, & paſcit, ſuſtentat, & portat inimicos ſuos; ſed etiam ſæpe cumulat beneficiis, ornat ingenio, diuitiis auget, euehit ad honores, ſublimat ad Regna: atque interim patienter expectat, vt reuertantur à via iniquitatis, & perditionis.

Ac vt cætera omittamus, quæ infinitam orationem deſiderarent, ſi de charitate Dei in homines malos, atque inimicos diuinæ maieſtatis, omnia, quæ dici poſſent, enumerare vellemus; Chriſti beneficium ſolum, de quo nunc agimus, conſideremus. Nónne *ſic* *Ioan 3.* *Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret?* Mundus inimicus Dei eſt, nam *in maligno poſitus* *1. Ioan. 5.* *eſt*, vt loquitur ſanctus Ioannes. & , *Qui diligit mundum, non eſt* *1 Ioan. 2.*
cha

charitas Patris in eo, vt idem ipſe teſtis eſt. &, *Amicitia mundi huius inimica eſt Dei.* &, *Qui voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur*, vt ſcribit ſãctus Iacobus. Deus igitur diligens mundum, inimicum ſuum dilexit; ſed vt faceret amicum. Nam ideo miſit ad illum filium ſuum, qui eſt *Princeps pacis*, vt per eum reconciliaretur mundus Deo. ideo enim naſcente Chriſto, cecinerunt Angeli, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax*. Itaque Deus dilexit mundum inimicum, vt per Chriſtum offerret illi reconciliationem, & reconciliatus euaderet ſupplicium debitum inimico. Mundus Chriſtum non recepit; auxit culpam; inſurrexit in Mediatorem: inſpirauit Deus Mediatori, vt redderet bona pro malis, & rogaret pro perſecutoribus: rogauit, *exauditus eſt pro ſua reuerentia*. Expectauit Dei patien-

Iac. 4. Iſai. 9. Luc. 2. Hebr. 5.

tia,

tia, vt mundus per Apoſtolorum prædicationem pœnitentiam ageret: & qui pœnitentiam egerunt, indulgentiam acceperunt; qui nõ egerunt, tandem poſt longam Dei patientiam, iuſto Dei iudicio exterminati ſunt. Verè igitur ex hoc primo Chriſti verbo diſcimus ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti: diſcimus quoque ſupereminentẽ ſcientiæ charitatem Dei patris, qui *ſic dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret; vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* *Ioan. 3.*

Cap. III.

De altero fructu eiuſdem primi verbi à Chriſto in cruce prolati.

ALter fructus, & quidem valdè ſalutaris omnibus guſtãtibus

tibus eum, erit, ſi diſcant homines acceptas iniurias facilè condonare; ac per hoc amicos ſibi ex inimicis facere. Ad hoc autem perſuadendum ſatis magnum argumentum eſſe deberet exemplum Christi, & Dei. Nam ſi Chriſtus crucifixoribus ignouit, & pro eiſdem orauit: cur id non faciet chriſtianus? Si Deus creator, qui poſſet, vt Dominus, & iudex, ſtatim vltionẽ ſumere de peccatoribus, tamen expectat, vt peccator ad pœnitentiam redeat; & ad pacem & reconciliationem inuitat, paratus ignoſcere iis, qui maieſtati ſuæ iniuriam fecerunt: cur id non faciet creatura? Adde, quòd iniuriæ condonatio non caret ingenti præmio. Scriptum eſt in hiſtoria de vita & obitu ſãcti Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis, quòd cùm ille in itinere poſitus ab inimicis ſuis occideretur, & ille in

Vide apud Sur. die 7. Nouẽbris.

corde

corde ſuo diceret, *Pater ignoſce illis*, reuelatum de eo fuit; quòd ob illam vnam actionem, Deo ſupra modum gratam; non ſolùm anima illa ſubitò ab Angelis ſuſcepta in cælum delata fuerit; ſed etiam inter choros Martyrum collocata, palmam, & coronam Martyrum acceperit, & multis poſt obitum miraculis claruerit.

O ſi ſcirent homines Chriſtiani, quàm facilè poſſent, ſi vellent, incomparabilibus theſauris ditari; & quàm illuſtres honorũ, & gloriæ titulos promereri, ſi vellent perturbationibus animi ſui dominari, & breues, ac paruas iniurias excelſo animo prætерire: certè non tàm duri, & inexorabiles eſſent ad iniurias condonandas, vel tolerandas. Sed, inquiunt, videtur omninò iuri naturæ aduerſari, quòd quis iniuſtè ſe conculcari, & verbis aut factis violari patiatur:

videmus enim animantia bruta, quæ ſolo naturæ inſtinctu ducuntur, in beſtias inimicas, vbi eas conſpexerint, acriter inſilire, eáſq; morſibus, vel calcibus interimere. Experimur & ipſi in nobis, cùm fortè in inimicum noſtrum incidimus, continuò accendibilem, ebullire ſanguinē, vindictæ cupiditatē naturaliter exoriri. Fallitur omninò, qui ſic ratiocinatur, & confundit iuſtam defenſionē cum vltione iniuſta. Defenſio iuſta reprehēdi nō poteſt: & hoc eſt, quod natura ipſa docet, vim vi repellere, non acceptam iniuriā vindicare. Repugnare ne iniuria ſibi fiat, nemo prohibet: ſed acceptam iniuriam vlciſci, lex diuina vetat. id enim nō ad priuatos homines, ſed ad publicum magiſtratū pertinet; & quia Deus Rex Regum eſt, ideò clamat, & dicit: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Quòd autem be-

Deut. 32. Rom. 12.

ſtiæ

ſtiæ in beſtias inimicas naturaliter irruant, ex eo naſcitur, quòd beſtiæ ſint, & diſcernere nequeant inter naturam, & vitium naturæ. Homines autem, qui ratione præditi ſunt, ſeparare debent naturã, ſiue perſonam, quæ à Deo creata bona eſt; & vitium, ſiue peccatũ, quod malum eſt, & à Deo nõ prodiit. Proinde debet homo, cùm iniuriam accepit, diligere perſonam, & odiſſe iniuriam; nec tàm iraſci homini inimico, quàm miſereri, & imitari medicos, qui diligunt ægrotos, & ideò diligentiſſimè curant, ſed odio habent morbum, & ad eum expellẽdum, & deſtruendum, atque ad nihilũ redigendum pro viribus incumbunt. Atque hoc eſt, quod Magiſter, & Medicus animarum Chriſtus docuit, cùm ait, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus,* *Matth. 5.*

& calumniantibus vos. Neque ſimilis fuit Magiſter noſter Chriſtus
Matth. 23. Scribis & Phariſæis, qui ſedentes ſuper cathedram Moyſi docebãt; & non faciebant: ſed ſedens in cathedra ſanctæ crucis, quod docuit, fecit: dilexit enim inimicos ſuos, & pro iis orauit, dicens, *Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.* Quòd vero etiam in hominibus sãguis bullire incipiat, cùm eos, à quibus iniuriam acceperũt, vident; ratio eſt, quia ſunt homines animales, & nondum didicerunt motus partis inferioris, quæ nobis cum beſtiis communis eſt, freno rationis coercere. Qui enim ſpirituales ſunt, & motibus corporis non ſubiacere, ſed præeſſe nouerunt, non iraſcuntur inimicis, ſed miſerentur, & beneficiis illos ad pacem, atque concordiam allicere ſtudent.

At hoc, inquiunt, nimis difficile

eſt,& durum, præſertim hominibus;qui nobiliter nati, de honore ſolliciti eſſe debent. Immò verò facile eſt: nam iugum Christi,qui legem iſtam ſectatoribus ſuis impoſuit,ſuaue eſt,& onus eius leue, vt Euangelia teſtantur:& mandata eius grauia non ſunt, vt ſanctus Ioannes affirmat. Quòd ſi difficilia,& grauia nobis videtur,id nobis accidit, quia charitas Dei modica, aut nulla in nobis eſt: nihil enim eſt difficile charitati;dicente Apoſtolo, *Charitas patiens eſt, benigna eſt,omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Neque ſolus Christus inimicos dilexit, quamuis in hac re ſuper omnes emineat: nam in lege naturæ ſanctus Patriarcha Ioſeph inimicos ſuos, à quibus venditus fuit, mirificè dilexit. Et in lege ſcripta Dauid Saulem inimicum patientiſſimè tulit,à quo longo tempore

Matth. 11.
1.Ioan. 5.
1.Cor. 13.
Gen. 45.
1.Reg. 4.

quæſitus eſt ad mortem. & ipſe contra, cùm poſſet Sauli necem inferre, ſemper abſtinuit. In lege autem gratiæ, Christi exemplū ſe-
Act. 7. quutus eſt Stephanus protomartyr, qui cùm lapidaretur, orabat dicens, *Domine ne ſtatuas illis hoc*
Euſeb. *peccatum*: & ſanctus Iacobus Apo-
in hiſt. ſtolus, & Epiſcopus Hieroſoly-
lib. 2. c. 22. mæ, qui à Iudæis de loco ſublimi deiectus, ac morti proximus clamabat, *Domine da illis veniam, quia neſciunt quid faciunt.* Et Apoſtolus Paulus de ſe, & de coapoſtolis ſuis
1. Cor. 4. dicit, *Maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus.* Denique Martyres plurimi, & innumerabiles alij, Christi exemplum ſequuti, hoc mandatum facilè impleuerunt. Sed inquiunt adhuc alij, non nego, ignoſcendum eſſe inimicis; ſed tempore ſuo, cùm videlicet receſſerit memoria ac-

ceptæ iniuriæ; & animus à turbatione illa conquieuerit. Sed quid, ſi interim rapiaris ex hac vita, & ſine veſte charitatis inueniaris, & dicatur tibi, *Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* nonne tunc obmuteſces, & audies ſententiam Domini dicentis, *Ligatis manibus, & pedibus eius, proijcite in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium?* quin potius ſolerter attendis, & imitaris exēplum Domini tui, qui illo ipſo tempore, quo accipiebat iniuriam, & ſtillabant manus, & pedes eius recenti ſanguine, & totum corpus eius acerbiſſimis doloribus torquebatur, dicebat Patri, *Pater, dimitte illis.* Hic eſt verus, & vnicus magiſter, quem omnes audire debent, qui in errorem induci non volunt: de hoc Deus Pater de cælo pronunciauit, *Ipſum audite.* In hoc ſunt omnes

Matth. 22.

Matth. 17.

Coloſſ. 2.

theſauri ſapiẽtiæ, & ſcientiæ Dei. Certè ſi Salomonem conſuluiſſes, ſatis tutò conſilium eius, vel iudi-
Matth. cium ſequereris, & ecce pluſquam
12. Salomon hic.

Sed audio adhuc neſcio quem reclamantem, & dicentem: Si velimus reddere bonum pro malo, beneficium pro iniuria, benedictionem pro maledicto: inſoleſcẽt improbi, audaciores fient graſſatores, opprimentur iuſti, conculcabitur virtus. Non ita eſt, nã ſæ-
Prou. pè, vt Sapiens loquitur, *Reſponſio*
15. *mollis frangit iram*: nec rarò patientia iuſti admirationi fuit perſecutori, & de hoſte amiciſſimum reddidit. Neque deſunt in terris Magiſtratus politici, & Reges, ac Principes, quibus cura eſt, vt ſecundum ſeueritatẽ legum coërceantur impij; & detur opera, vt iuſti quietam, & tranquillam vitam ducant. Sed etiã ſi aliquando

dormi

dormitaret alicubi humana iuſtitia, vigilat ſemper prouidẽtia Dei, quæ nullum malum impunitum, & nullum bonũ irremuneratum relinquet: & admirabili ratione facit, vt improbi dum ſe iũſtos opprimere arbitrantur, illos exaltẽt, & illuſtriores reddant. Sic enim loquitur ſanctus Leo: *Sæuiſti perſecutor in Martyrem, ſæuiſti, & auxiſti palmam, dum aggeras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem tranſierunt triumphi etiam inſtrumenta ſupplicij?* Quod idem dicere poſſumus de omnibus Martyribus, necnon etiam de veteribus ſanctis. Nihil enim magis illuſtrauit, & exaltauit Ioſephum patriarchã, quàm perſecutio fratrum. Dum enim per inuidiam illum Madianitis vendunt, cauſa illi fuerunt, vt totius Ægypti, & fratrum ſuorum Princeps fieret.

Serm. de S. Lauren.

Gen. 45.

Sed his omiſſis, colligamus in ſumma, quanta, & quàm ingentia detrimenta patiantur, qui vt vmbram dedecoris apud homines fugiant, iniurias ab inimicis acceptas obſtinato animo vlciſci volunt. Primùm ſtultos ſe produnt, cùm velint maiori malo tollere minus malum: eſt enim principium omnibus notum, & ab Apoſtolo declaratum; cùm ait, *Non ſunt facienda mala, vt veniant bona:* ſicut etiam nõ ſunt facienda maiora mala, vt tollantur mala minora. Qui iniuriam accipit, incidit in malum pœnæ: qui vindictã facit, incidit in malum culpæ. At ſine vlla comparatione maius eſt malum culpæ, quàm pœnæ: ſiquidem pœna facit hominem miſerum, ſed non malum; culpa facit miſerum & malum: pœna priuat hominem bono temporali; culpa priuat bono temporali, & æterno.

Rom. 3.

Itaque

Itaque ſimilis eſt is, qui vt medeatur malo pœnæ, incidit in malum culpæ, ei, qui vt accommodet calceum nimis breuem, abſcindit ſibi partem pedis: quę manifeſta inſania eſt. Sed non inueniuntur qui in rebus tẽporalibus ita inſaniant: inueniuntur tamen homines planè excæcati, qui non metuunt Deum grauiſſimè offendere, vt vmbram, vt dixi, humani dedecoris fugiant, vel vt honoris fumum apud homines cõſeruẽt. Iſti enim incidunt in iram, atque odiũ Dei; vnde niſi maturè reſipiſcant, & ſeriam pœnitentiã agant, ſempiterno opprobrio, & ſupplicio mulctabuntur; & gloriam, ac decus æternũ amittent. Deinde diabolo, & angelis ejus, qui hoſtes illorum ad iniuriam inferendam incitarunt, hac ipſa de cauſa, vt rixæ, & inimicitiæ orirentur, rem gratiſſimam faciunt. Quàm turpe

autem ſit inimico ſæuiſſimo generis humani potius gratificari, quàm Chriſto: piorum omnium iudicio,& cōſiderationi relinquo. Præterea non rarò accidit, vt qui iniuriam accepit, & vlciſci illam parat, inimicum ſuum grauiter vulneret,vel occidat: & ex ſentētia Principis confiſcatis bonis,vel interimatur ipſe; vel ſolum vertére cogatur,vnde & ipſe, & filij, & domus eius tota infelicem vitam ducere cogatur. Sic diabolus ludit,& illudit eos,qui mācipia falſi honoris magis eſſe cupiunt,quàm Chriſti Regis optimi,ſerui, & fratres, & cohæredes Regni ampliſſimi, & ſempiterni. Quare cùm tāta,& tàm grauis iactura maneat ſtultos homines, qui contra præceptum Domini inimicis recōciliari recuſant: omnes qui ſapiunt, Chriſtum,magiſtrum omnium,in Euangelio docentem, & de cruce

Matth. 5. *Luc.* 23

factis

factis doctrinam ſuam confirmantem, audiant, & ſequantur.

Cap. IV.

Explicatur ad litteram verbum ſecundum : Amen dico tibi: hodie mecum eris in Paradiſo. *Luc.23.*

ALterum verbum, ſiue altera ſententia à Chriſto in cruce prolata, teſte ſancto Luca, fuit illa magnifica promiſſio ad latronem ſecum in cruce pendentem, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Occaſio huius ſententiæ fuit, quòd cùm duo latrones cum eo crucifixi fuiſſent, vnus à dextris, & alter à ſiniſtris; vnus ad peccata ſua præterita adiecit, vt Chriſtum blaſphemaret, & imbecillitatis argueret, dicens, *Si tu es Chriſtus, ſaluum fac temetipſum, & nos.* *Luc.23*

Scri

Matt. 27. Mar. 15 Scribunt quidem ſanctus Matthæus, & ſanctus Marcus, latrones cum Christo crucifixos imbecillitatem illi exprobraſſe. Sed omnino credibile eſt, Matthæum, & Marcum accepiſſe numerum multitudinis pro numero ſingulari, quod frequens eſt in Scripturis ſanctis, vt ſanctus Auguſtinus

Lib. 3 c. 16. obſeruauit in libris de conſenſu Euangeliſtarum. Nam & Apoſto-

Heb. 11. lus ad Hebræos ſcribens, de Prophetis dicit, *Obturauerunt ora leonum, lapidati ſunt, ſecti ſunt, circumierunt in melotis, & in pellibus caprinis:* & tamen qui obturauit ora leonum, vnus fuit Daniel: & qui lapidatus eſt, vnus Hieremias fuit: & qui ſectus eſt, vnus Iſaias. Adde, quòd Matthæus, & Marcus non diſertè ſcribunt, vtrumque latronẽ exprobraſſe Christo,

Luc. 23. ſicut Lucas diſertè ſcribit, *Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blaſphe-*

blaſphemabat eum. Accedit quoque, quòd nulla eſt ratio, cur idem latro nunc blaſphemaret, nunc laudaret. Quod enim aliqui dicunt, latronem hunc, qui ante blaſphemabat, mutaſſe ſententiã, & Chriſtum laudaſſe, quando audiuit eum dicentem, *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt*; repugnat Euangelio manifeſtè. Sanctus enim Lucas narrat, Chriſtum pro perſecutoribus ſuis oraſſe Patrem, antequam latro deterior inciperet blaſphemare. Itaque ſequenda eſt ſententia ſancti Ambroſij, & ſancti Auguſtini, qui ex duobus latronibus, vnum ſolum blaſphemaſſe, & alterum laudaſſe, & defendiſſe Chriſtum ſentiunt. Igitur latroni blaſphemanti reſpondit alter, *Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Felix iſte latro ex conſortio crucis Chriſti, & ex luce diuina, quæ ei affulſ

In Luc. 23. *Libr. 3. de conſenſu Euang.*

affulgere cæperat, fratrem ſuum corripere, atque ad meliorẽ mentem conuertere ſatagit. Verborum autem eius hæc ſententia eſt. Tu quidem Iudæos blaſphemantes imitari voluiſti; ſed illi nondum iudicium Dei timere didicerunt; quia viciſſe ſe credunt, & de victoria ſua exultant, cùm Chriſtum cruci affixum cernunt; ſe autem liberos, & ſolutos, & nihil mali patientes vident. Tu autem qui propter delicta tua ſuſpenſus in cruce ad mortem properas, quare non incipis Deum timere? cur addis peccata peccatis? Deinde proficiens in opere bono, & luce gratiæ Dei auctus, confitetur peccata ſua, & Chriſti innocentiam prędicat. *Et nos quidem*, inquit, *iuſtè* damnati ſumus ad crucem, *nam digna factis recipimus: hic autem nihil mali geſſit.* Poſtremò creſcente lumine gratiæ, addit, *Domine, memento mei,*

cùm

cùm veneris in Regnum tuum. Admiranda prorſus Spiritus ſancti gratia in corde huius latronis illuxit. Apoſtolus Petrus negat; latro cruci affixus confitetur: Diſcipuli euntes in Emmaus, dicunt, *Nos autem ſperabamus*; hic autem confidenter loquitur, dicens; *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum.* Thomas Apoſtolus, niſi videat Chriſtum reſurrexiſſe, negat ſe crediturum; latro in cruce Chriſtum cruci affixum aſpiciens, Regem poſt mortem futurum non dubitat. *Ioan. 18.* *Luc. 24.* *Ioan. 10.*

Quis latronem iſtum myſteria tàm alta docuerat? Dominum vocat, quem nudũ, vulneratum, dolentem, palàm irriſum, & deſpectum, ſecum pendere conſiderat: dicit venturum poſt mortẽ in Regnum ſuum. Ex quo intelligimus, illum non ſomniare Chriſti Regnũ temporale in terris futurum,

quale

quale Iudæi expectant; ſed æternum Regem poſt mortem futurum in cælis. Quis illum iſta tàm ſublimia ſacramēta docuerat? nemo omninò, niſi Spirit⁹ veritatis, qui præuenit eum in benedictio-
Pſa.20. nibus dulcedinis. Dixit poſt reſurrectionem ſuā Apoſtolis Chri-
Luc.24. ſtus: ſic ſcriptum eſt, & ſic *oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.* Sed latro miro modo hoc ipſum prænouit, & confeſſus eſt eo tempore, quo nulla erat in Chriſto ſimilitudo regnantis. Reges enim regnant dum viuunt, cùm autem viuere deſinunt, regnare etiam deſinunt; Latro verò apertè dixit, Chriſtum per mortem iturum ad Regnum. Id quod in parabola quadam Domi-
Luc.19. nus expoſuit, cùm ait; *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi Regnum, & reuerti.* Hæc Dominus dixit proximus

paſſio

paſſioni,ſignificās, ſe per mortem iturum in regionem longinquam; id eſt, ad alteram vitā, ſiue ad cælum, quod longiſſimè diſtat à terra; iturum autem, vt acciperet ſibi Regnum maximum, & ſempiternū: ac poſtea rediturum in die Iudicij, vt redderet omnibus, quod in hac vita meruerant, ſiue præmium, ſiue pœnam. De hoc igitur Regno Chriſti, quod ſtatim à morte accepturus erat, latro Sapiens dicit, *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum.* At nonne Chriſtus Dominus etiam ante mortē Rex erat? Erat omnino: nam ideò Magi clamabant, *Vbi eſt, qui natus eſt* *Mat.2.* *Rex Iudæorum?* & Chriſtus ipſe Pilato dixit, *Tu dicis, quia Rex ſum* *Ioa.18.* *ego: ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Sed tamen Rex erat in hoc mundo, quaſi peregrinus inter hoſtes, & ideo non

agno

agnoſcebatur, vt Rex, niſi à paucis; & contemnebatur, & malè excipiebatur à plurimis. Itaque ideò dixit in parabola ſupra citata, ſe iturum *in regionem longinquam, accipere ſibi Regnum*; nec dixit, *acquirere*, quaſi alienum; ſed *accipere* ſuum, & reuerti: & latro ſapienter dixit, *cùm veneris in Regnum tuum.*

Porrò Chriſti Regnum hoc loco non intelligitur poteſtas regia, vel dominium. hoc enim ab initio habuit, iuxta illud pſalmi,
Pſal. 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo*
Pſal. 71 *ſuper Sion montem ſanctum eius.* Et alio loco, *Dominabitur à mari vſque ad mare; & à flumine vſque ad*
Iſai. 9. *terminos orbis terrarum.* Et Iſaias dicit, *Paruulus datus eſt nobis, & filius natus eſt nobis, & factus eſt principatus eius ſuper humerum eius:* Et
Hier. 23. Hieremias; *Et ſuſcitabo Dauid germen iuſtum: & regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium, & iu-*

ſtitiam

ſtitiam in terra. Et Zacharias, *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Non igitur de hoc Regno loquitur Chriſtus in parabola de Regno accipiendo, neque bonus latro, cùm ait, *Memento mei, cùm veneris in Regnum tuum*; ſed loquitur vterque de perfecta beatitudine, per quam homo eximitur ab omni ſeruitute, & ſubiectione rerum creatarum, & ſoli ſubiicitur Deo, cui ſeruire regnare eſt, & ab ipſo Deo conſtituitur ſuper omnia opera eius. Hoc Regnum, quòd attinet ad beatitudinem animæ, Chriſtus habuit ab initio conceptionis ſuæ: ſed quantum ad corpus, non habuit de facto, ſed ſolùm de iure, niſi poſt reſurrectionem. Dum enim peregrinaretur in terris, ſubie- Zac. 9.

ſubiectus erat fatigationi, fami, ſiti, iniuriis, vulneribus, & ipſi morti: quia tamen illi debebatur gloria corporis, ideò poſt mortem intrauit in gloriam ſuam, quæ videlicet illi debita erat. Sic ipſe Dominus loquitur poſt reſurre-
Luc.24. ctionem; *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Quæ quidem gloria ideò etiam dicitur ſua, quia poteſt eam aliis etiam dare, & inde quoque dici-
Pſa.21. tur; *Rex gloriæ.* &; *Dominus gloriæ.*
1. Cor. 2. &, *Rex Regum.* & ipſe dicit Apoſto-
Apoc. 19. lis, *Ego diſpono vobis Regnum:* nos
Luc.22. enim gloriam, & regnum accipere poſſumus, ſed non dare. & dici-
Matt. 25. tur nobis, *Intra in gaudium Domini tui:* non, in gaudium tuum. Hoc igitur eſt Regnum, de quo bonus latro dicit, *Cum veneris in Regnum tuum.*

Sed prætereundæ non ſunt eximiæ virtutes, quæ micant in oratione

tione iſtius ſancti latronis, vt minus miremur, cùm reſponſionem Chriſti Domini audiemus. *Domine*, inquit, *memento mei, cùm veneris in Regnum tuum.* Dominum appellat, quo titulo ſe famulum, vel mancipium potius emptitium eſſe fatetur: & Chriſtum, vt redemptorem agnoſcit. Addit, *Memento mei*, quod eſt verbum plenũ fide, ſpe, dilectione, deuotione, humilitate. Non ait, ſi poteris: quoniam credit, eum omnia poſſe. Non dicit, ſi placebit tibi; quia de charitate eius, & pietate planè confidit. Non dicit, cupio Regni conſortium; quia humilitas eius id non ferebat. Denique nihil in particulari petit, ſed tantùm, *Memento mei:* ac ſi dicere vellet, ſi ſolùm dignaberis meminiſſe mei, ſi in me oculum tuæ benignitatis declinare volueris, id mihi ſatis eſt, quia de tua potentia, & ſapientia cer-

tus ſum: & de pietate, & charitate omnino confido. Adiungit poſtremò, *Cùm veneris in Regnum tuum*; vt oſtendat, ſe nihil fragile, aut caducum petere, ſed ad ſola ſempiterna, & ſublimia ſuſpirare.

Sequitur, vt reſponſionē Chriſti audiamus. *Amen*, inquit, *dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.* Illud, *Amen*, eſt vox Chriſto ſolemnis, qua vtebatur, cùm aliquid feriò affirmare vellet. Certè ſanctus Auguſtinus non timuit dicere, iſtam vocem eſſe quaſi iuramentum Chriſti: non eſt enim propriè iuramentum, quia cùm Dominus apud Matthæum dixerit, *Ego dico vobis, non iurare omnino*: & paulò poſt, *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Non eſt vllo modo credibile, Dominum toties iurauiſſe, quoties pronuntiauit *Amen*, cùm vocem illam

Tract. 41. in Ioan.

Mat. 5.

Amen, frequentiſſimè vſurpauerit; & apud ſanctùm Ioannem, non ſolum *Amen*, ſed *Amen*, *Amen*. Rectè igitur ſanctus Auguſtinus non dixit *Amen* eſſe iuramentum, ſed quaſi iuramentum Chriſti. Significat enim ea vox, verè: & cùm quis ait, verè dico tibi, feriò affirmat, quod eſt proprium iuramenti. Chriſtus igitur optima ratione latroni dixit, *Amen dico tibi*, id eſt, omnino affirmo, & tantùm non iuro: quoniam tribus de cauſis potuiſſet latro ambigere de promiſſione Chriſti, niſi tam aſſeueranter affirmaret. Primùm, ratione perſonæ propriæ, quæ non videbatur vllo modo tanto præmio, vel tanto munere digna. Quis enim ſuſpicari potuiſſet, latronem de cruce ad regnum repentè poſſe tranſire? Deinde, ratione perſonæ Chriſti promittentis, qui tunc videbatur ad extre-

mam inopiam, & debilitatem, & calamitatem redactus. Potuiſſet enim latro ſic ratiocinari: Si iſte non potuit viuens aliquid amicis ſuis præſtare; quomodo poterit mortuus? Denique, ratione rei promiſſæ: promittebatur enim paradiſus: atqui paradiſus, vt tunc notus erat, non ad animas, ſed ad corpora pertinebat. Siquidem paradiſi nomine, terreſtris paradiſus apud Hebræos ſignificabatur. Credibilius erat latroni, ſi Dominus dixiſſet: Hodie mecum eris in refrigerij loco cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Ob iſtas igitur cauſas iure Dominus præmiſit illa verba, *Amen dico tibi.*

Hodie: Non dicit, in die Iudicij, cum iuſtis ad dexteram te locabo. Non ait, poſt aliquot annos purgatorij, ad refrigerium te perducam: non, poſt aliquot menſes, vel dies te conſolabor; ſed, *hodie*,

antequam Sol occumbat, mecum tranſibis de patibulo crucis ad delicias paradiſi. Mira liberalitas Chriſti, mira felicitas peccatoris. Non ſine cauſa ſanctus Auguſtinus in libr. de origine animæ, ſanctum Cyprianum ſequutus, exiſtimat latronem illum poſſe vocari Martyrem; & ideò ſine purgatorio tranſiuiſſe de hoc mundo ad patriam. Martyrem autem ideò poſſe vocari bonũ latronem, quia publicè confeſſus eſt Chriſtum, quando ne ipſi quidem Apoſtoli verbum de eo facere audebant. Itaque ob liberam confeſſionem, habitam fuiſſe apud Deum mortem illius cum Chriſto, ac ſi eam pertuliſſet pro Chriſto. Illud autem, *mecũ eris*, quamuis nihil promitteretur aliud, magnum præmiũ latroni fuiſſet: nam vt ſcribit ſanctus Auguſtinus, *vbi malè poterat eſſe cum illo, & vbi bene eſſe poterat*

Libr. 1. cap. 9.

Tract. 51. in Ioann.

ſine illo? Non enim paruam mercedem promiſit Chriſtus iis, qui eum ſequuntur, quando dixit: *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur; & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* Sed non ſocietatem ſuam ſolùm promiſit, ſed addidit, *in paradiſo.*

Ioan. 12

Quid hoc loco paradiſus ſignificet, etiamſi nonnulli ambigere videantur: non videtur in quęſtionem reuocari poſſe. Certum enim eſt, Chriſtum ea die poſt mortem fuiſſe cum corpore in ſepulchro, cum anima apud inferos: id enim diſertis verbis ſymbolum fidei tradit. Certè autem neque ſepulchro, neque inferis nomen paradiſi cæleſtis, aut terreſtris attribui poteſt. Non ſepulchro, quòd illud anguſtiſſimus fuerit locus, & ſolis cadaueribus recipiendis aptus: vt omittam, quòd in eo ſepulchro ſolum Chriſti corpus, non etiam latronis poſitum fuerit; proinde ſi

de eo loco ageretur, non fuiſſet adimpleta promiſſio, *hodie mecum eris*. Neque verò inferis vlla ratione paradiſi nomen aptari poteſt. Paradiſus enim ſignificat hortum deliciarum. Et quidem in paradiſo terreſtri erant arbores florigeræ, & fructiferæ, erant aquæ limpidiſſimæ, erat aëris amœnitas maxima; In paradiſo cæleſti erant, & ſunt deliciæ immortales, lumen indeficiens, ſedes beatorum. Apud inferos verò, etiam in ea parte, vbi ſanctorum Patrum animæ morabantur, nulla erat lux, nulla amœnitas, nullæ deliciæ: non quidem illæ animæ torquebantur, ſed contrà potiùs conſolabatur eas, & exhilarabat ſpes redemptionis futuræ, & viſitatio Chriſti ad eos venturi. Sed tamen in obſcuro carcere quaſi captiuæ detinebantur. Sic enim loquitur Apoſtolus Prophetam exponens; *Aſcendens in altum*, *Epheſ. 4.* *Pſ. 67.*

Zach. 9 *captiuam duxit captiuitatem.* Et Zacharias ait: *Tu in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua:* vbi vocabula illa, *vinctos tuos, & de lacu, in quo non eſt aqua*, non paradiſi amœnitatem, ſed carceris obſcuritatem ſignificant. Igitur nomen paradiſi hoc loco nihil ſignificat aliud, niſi beatitudinem animæ, quæ in viſione Dei poſita eſt: illa enim verè paradiſus deliciarum eſt, non corporalis, aut localis, ſed ſpiritualis, & cæleſtis. Atque hæc eſt ratio, cur petenti latroni, ac dicenti: *Memento mei dum veneris in regnum tuum*, Chriſtus non reſpondet; *hodie mecum eris* in regno meo; ſed; *in paradiſo.* quia non fuerat Chriſtus ea die futurus in Regno ſuo, id eſt, in perfecta felicitate corporis, & animæ; ſed in die Reſurrectionis ad Regnum illud peruenturus erat, quando corpus habi-

turus erat immortale, impaſſibile, glorioſum, ac nulli omnino ſeruituti, vel ſubiectioni obnoxium. Neque in hoc Regno ſocium habiturus erat bonum latronem vſque ad communem reſurrectionem, atque vltimi iudicij diem. Veriſſimè autem, & propriè illi dixit, *hodie mecum eris in paradiſo*: quoniam illa ipſa die communicaturus erat tùm animæ boni latronis, tùm animabus omnium Sanctorum apud inferos degentium, gloriam viſionis Dei, quam ipſe ab ipſa conceptione acceperat: hæc enim eſt gloria, ſiue felicitas eſſentialis, atque id bonum quod eſt præcipuum in cæleſti paradiſo. Et eſt ſanè admiranda proprietas verborum Chriſti. Non enim dixit, erimus hodie in paradiſo, vel adibimus hodie paradiſum: ſed, *mecum eris hodie in paradiſo*. Quaſi dicere voluiſſet;

tu mecum es hodie in cruce, ſed non es mecum in paradiſo, in quo ego ſum, quò ad portionem animæ ſuperiorem. Sed paulò pôſt, hac ipſa die, mecum eris non ſolùm extra crucem, ſed etiam intra paradiſum.

CAP. V.

De primo fructu verbi ſecundi.

EX verbo ſecundo in cruce prolato aliquot, eóſque eximios fructus colligere poſſumus. Primus fructus eſt, conſideratio immenſæ miſericordiæ, & liberalitatis Chriſti; & quàm bonum, atque vtile ſit illi ſeruire. Chriſtus oppreſſus doloribus, potuiſſet latronem orantem non audire; ſed charitas maluit obliuiſci dolorum acerbiſſimorum, quàm miſerum peccatorem confitentem non audire. Idem Dominus ad

maledicta, & exprobrationes Sacerdotum, & militum omnino obmutuit; ſed ad clamorem pauperis pœnitentis, & confitentis charitas obmuteſcere non potuit. Ad maledicta obmutuit, quia patiens eſt: ad confeſſionem non obmutuit, quia benigna eſt. Sed de liberalitate quid dicemus? Qui ſeruiunt temporalibus Dominis, ſæpe multum laborant, & modicum eſt, quod lucrantur. Certè nō paucos videmus quotidie, qui in aulis Principum ætatem cōtriuerunt, & in ſenio poſteà domum redeunt penè mendici. Chriſtus autem Princeps verè liberalis, verè magnificus, nihil accepit ab iſto latrone, niſi pauca verba bona, & bonum illi obſequendi deſiderium: & ecce qualem mercedem accepit. Ipſa die, primùm dimittuntur ei debita multa, quæ toto vitę tempore peccando contraxe-

rat: deinde admiſcetur principibus populi ſui, Patriarchis videlicet & Prophetis: denique aſſumitur ad conſortium menſæ ſuæ, dignitatis ſuæ, gloriæ ſuæ; atque adeò omnium bonorum ſuorum. *Hodie*, inquit, *mecum eris in paradiſo.* Et quod dixit, fecit, neque diſtulit mercedem eius ad alte-
Luc. 6. ram diem; ſed illa ipſa die mercedem plenam, confertam, coagitatam, ſuperaffluentem dedit in ſinum eius.

Neque cum ſolo latrone iſto Chriſtus hoc fecit. Reliquerunt Apoſtoli nauiculas, aut telonia, aut domunculas ſuas, vt Chriſto ſeruirent: ille verò conſtituit eos
Pſalm. 44. *Principes ſuper omnem terram*; ſubiie-
Mat. 10. cit eis dæmonia, & ſerpentes, & omnia morborum genera. Dedit aliquis, vt Chriſto obſequeretur, pauperi cibum, aut veſtes: audiet
Mat. 25 in die Iudicij, *Eſuriui, & dediſti*
mihi

mihi panem: nudus eram, & veſtiſti me: accipe ergo, & poſſide Regnum ſempiternum. Denique, vt alia prætermittam. audi liberalitatem Domini planè incredibilem, niſi Deus eſſet, qui promittit: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit* Explicant autem ſanctus Hieronymus, & alij ſacri Doctores hanc promiſſionem, vt hæc ſit eorum verborum ſententia: qui rem aliquam temporariam pro Christo in præſenti vita dimiſerit; duplicem mercedem accipiet; & vtramque incomparabiliter maiorem, quàm ſit res illa pro Chriſto dimiſſa Primùm enim accipiet ſpirituale gaudium, ſiue ſpirituale donum in hac vita, centuplo maius, ac pretioſius,

Mat. 19

In Comment. ad cap. 19. Matth.

quàm ſit res illa pro Chriſto dimiſſa, ſic vt recto iudicio malit vir ille ſpirituále illud bonum ſibi retinere, quàm illud cum centum domibus, vel agris, vel aliis rebus ſimilibus commutare. Deinde ac ſi merces iſta exigua, aut nulla fuiſſet, accipiet felix ille mercator in futuro ſeculo vitam æternam: qua voce, immenſa bonorum omnium copia ſignificatur.

Hæc videlicet eſt Chriſti Regis maximi liberalitas in eos, qui ſeriò ſe ipſius ſeruitio mācipare non dubitant. An nō igitur ſtulti ſunt, qui Chriſto dimiſſo, mammonæ, aut gulæ, aut luxuriæ ſeruire cupiūt? Sed inquiunt, qui Chriſti diuitias nō nouerūt: Iſta verba ſunt, nos enim videmus Chriſti famulos plerūque pauperes, ſordidos, abiectos, triſtes. Iſtud verò centuplum, quod magnificas, nunquam vidimus. Ita eſt, carnalis homo

non

non vidit vnquam illud centuplū, quod Chriſtus promiſit, quia non habet oculos, quibus videri poteſt: neque vnquam ſolidum illud gaudium guſtauit, quod pura conſcientia, & vera charitas in Deum deguſtare ſolet. Sed exemplum afferre volo, ex quo vtcumque carnalis etiā animus ſpirituales delicias, & diuitias ſuſpicari poſſit. Legitur in libro exemplorū de illuſtribus viris Ordinis Ciſtercienſis, Arnulphum quendam virum nobilem, & diuitem relictis omnibus factum eſſe monachum Ciſtercienſem ſub Abbate ſancto Bernardo. Hunc Deus flagellis duriſſimis variorum morborum, præſertim circa finem vitæ exercuit. Sed cū doloribus acrius torqueretur, cæpit magna voce clamare, ac dicere: *Vera ſunt omnia, quæ dixiſti Domine Ieſu.* Interrogātibus qui aſtabant, cur iſta diceret, ait: *Dist. 3. exempl. 26.*

Domi-

Dominus in Euangelio ſuo dicit, Qui reliquerit diuitias, & omnia, quæ habet propter ipſum, eum accepturum centuplum in hac vita, & poſtea vitam æternam. Ego vim huius promiſſionis, nunc demum intelligo, & fateor, me nunc centuplum accipere omnium quæ dimiſi: ſiquidem immenſa huius doloris acerbitas adeo mihi ſapit propter ſpem diuinæ miſerationis, quæ in ea repoſita eſt mihi, vt hac ipſa caruiſſe me nolim, pro centuplicata mundi ſubſtantia, quam reliqui. Verè enim ſpirituale gaudium, quod modò eſt in ſpe, centies millies exuperat gaudium ſæculare, quod nunc eſt in re. hæc ille. Perpendat Lector hæc verba, & poſtea iudicet, quanti facienda ſit ſpes certa, diuinitus infuſa, beatitudinis æternæ iam iam obtinendæ.

Cap. VI.

De ſecundo fructu verbi ſecundi.

ALter fructus eſt eiuſdem ſecundi verbi, cognitio potẽtiæ gratiæ Dei, & imbecillitatis voluntatis humanæ. Ex qua cognitione diſcere poterimus, optimum eſſe confidere plurimum in auxilio Dei, & diffidere plurimũ de viribus propriis. Cognoſcere cupis potentiam gratiæ Dei? reſpice latronem bonum. Hic fuerat inſignis peccator, & in ſtatu illo deterrimo perſeuerauerat vſque ad ſupplicium crucis, id eſt, paulò minus, quàm vſque ad mortem: & non aderat illi in tanto periculo damnationis æternæ vllus, qui vel conſilio, vel auxilio eum iuuaret: quamuis enim viciniſſimus eſſet Saluatori, tamen audiebat

Pontifices, & Phariſæos affirmantes illum eſſe ſeductorem, ambitioſum, Regni alieni affectatorem: audiebat latronem ſocium ſuum, ſimilia Chriſto improperantem. Nemo erat, qui pro Chriſto verbum aliquod loqueretur; ac ne ipſe quidē Chriſtus blaſphemias illas, & maledicta refellebat. Et tamen aſpirante gratia Dei, cùm hic nullum ad ſalutem ſubſidium habere videretur, & gehennæ viciniſſimus eſſet, à vita æterna quàm longiſſimè abeſſet: in momento illuſtratus, & ad meliora conuerſus, confitetur Chriſtum eſſe innocētem, & Regē futuri ſæculi: & quaſi prædicator effectus, corripit ſodalem ſuum; ſuadet illi pœnitentiā; & coram omnibus, commendat ſe deuotè, & humiliter Chriſto. Deniq; ita ſe gerit, vt quod ſupererat pœnalis cruciatus in ligno, conuerteretur illi in purgatoriam pœ-

nam,

nam, & mox à morte intraret in gaudium Domini ſui. Ex quo intelligimus, nullum debere deſperare ſalutem, quando iſte qui venit ad vineam Domini hora ferè duodecima, mercedem accepit, cum iis, qui venerant hora prima. Contra verò latro alter, vt oſtendatur infirmitas humana, non eſt correctus ex tam inſigni charitate Christi, qui pro crucifixoribus ſuis tàm amanter orauit; neque ex proprio ſupplicio ſuo; neque ex admonitione, & exemplo ſocij; neque ex inſolitis tenebris, & ſciſſione petrarum; neque exemplo eorum, qui Chriſto mortuo, reuertebantur, percutientes pectora ſua. Quæ omnia contigerunt poſt cõuerſionem boni latronis, vt intelligeremus, latronem alterum ſine his ſubſidiis conuerti potuiſſe; alterum cum his omnibus non potuiſſe, vel potius noluiſſe. *Luc.* 23

At

At cur, inquies, Deus vni gratiam conuerſionis inſpirauit, alteri non inſpirauit? Reſpondeo, ſufficientem gratiam neutri defuiſſe; & ſi alter eorum periit, culpa ſua periit: ſi alter conuerſus eſt, gratia Dei conuerſus eſt, non ſine cooperatione liberi arbitrij. Sed cur, inquies, non dedit vtrique Deus gratiam illam efficacem, quæ à nullo duro corde reſpuitur? Iſtud ad ſecreta Dei pertinet, quæ nos admirari, non ſcrutari decet, cùm illud nobis ſatis eſſe debeat, non
Rom.9. eſſe iniquitatem apud Deum, vt Apoſtolus loquitur, & iudicia Dei occulta eſſe poſſe, iniuſta eſſe non
Epiſ. poſſe, vt loquitur ſanctus Doctor
105. Auguſtinus. Illud magis ad nos pertinet, vt ab his exemplis diſcamus non differre conuerſionem vſque ad vitæ finem. Nam etſi vni contigit, in extrema hora Dei gratiam inuenire; alteri contigit iu-

dicium inuenire. Et ſi quis vel hiſtorias legat, vel caſus quotidianos obſeruet, inueniet profectò, rariſſimos fuiſſe, qui feliciter de hoc mundo exierint, cùm per totum vitæ ſuæ curſum perditè vixerint; & contra plurimos fuiſſe, qui poſt vitam negligenter actam, ad pœnas æternas rapti fuerint. Quemadmodum è cõtrario paucos omnino numerari, qui benè, ſanctéq; vixerint, & tamen infeliciter, miſerèq; perierint; & contrà plurimos numerari, qui poſt vitã ſanctè, pièque ductam ad gaudia ſempiterna peruenerint. Nimis omnino audaces ſunt nimisq; temerarij, qui in re tanti momenti, cùm de vita ſempiterna, vel de ſẽpiternis ſuppliciis agitur, audent vel vnum diem in peccato lethali hærere, cùm ſingulis momentis de vita præſenti abire queamus; & poſt mortem nullus ſit amplius

locus pœnitentiæ, & in inferno nulla ſit redemptio.

CAP. VII.

De tertio fructu verbi ſecundi.

FRuctus tertius ex eodem verbo Domini colligi poterit, ſi quis aduertat, tres fuiſſe in loco eodem, & hora eadem crucifixos; innocētem vnum, videlicet Chriſtum: alterum pœnitentem, latronem bonum; tertium obſtinatum in peccato, latronem malum. Vel ſi magis placeat, tres fuiſſe vno tempore cruci affixos: Chriſtum ſemper, & excellenter ſanctum; latronem vnum, ſemper, & eximiè improbum; latronem alterum, aliquando ſceleſtum, aliquādo ſanctum. Ex qua re intelligere poſſumus, neminem in hac vita ſine cruce poſſe viuere; & fruſtra

niti

niti illos, qui crucem omnino fugere ſe poſſe confidunt; illos verò ſapientes eſſe, qui de manu Domini crucem ſuam accipiũt, eámque vſque ad mortem non ſolùm patienter, ſed etiam libenter ferunt. Quòd omnes boni crucem ſuam habeant, vt verbis Domini poteſt intelligi. *Qui vult*, inquit, *venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* & alibi, *Qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me; non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Quod idem Apoſtolus apertè docet, cùm ait, *Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* cui concordant ſancti Patres Latini, & Græci, ex quibus, cauſa breuitatis, duos tantùm adducam. Sanctus Auguſtinus in commentario pſalmorum. *Vita iſta*, inquit, *parua tribulatio eſt: ſi non eſt tribulatio, non eſt peregrinatio: ſi autem peregrinatio*

Matt. 16.

Luc. 14

2. Tim. 3.

ad pſal. 137.

tio eſt, aut parum patriam diligis, aut ſine dubio tribularis. & alio loco, *Si putas te nondum habere tribulationes, nondum cœpiſti eſſe Christianus.* Sanctus Ioan. Chryſoſtomus in homilia quadam ad populũ Antiochenum, ſic loquitur, *A Christiani vita inſolubile vinculum eſt tribulatio.* Idem Doctor, *Non potes,* inquit, *dicere, quia iuſtus eſt aliquis, qui expers tribulationis exiſtat.* Denique id ipſum ratio manifeſtè probat. Res enim contrariæ ſine mutua concertatione ſimul eſſe non poſſunt. Ignis, & aqua, donec inter ſe diſtant, omnino quieſcunt: cùm in vnum locum conueniunt, continuò aqua fumare, ſaltare, ſtridere incipit, donec vel aqua conſumitur, vel ignis extinguitur. *Contra malum, bonum eſt,* inquit Eccleſiaſticus, *& contra mortem, vita: ſic & contra virum iuſtum, peccator.* Iuſti ſunt igni ſimi

ad pſal. 11.

Hom. 67. ad pop.

Hom. 29. in epiſt. ad Hebr.

Eccleſ. 33.

ſimiles, lucent, ardent, ſurſum aſcendunt, ſemper operantur, & efficaciter agunt quicquid agunt. Iniuſti contra, ſimiles ſunt aquæ, frigidi, per terram labentes, lutum vbique facientes. Quid ergo mirum, ſi omnes boni perſecutionem à malis patiuntur? Quia verò, vſque ad mundi conſummationem, permixta erunt triticum, & zizania in eodem agro: palea, & frumentum in eadem area: boni & mali piſces in eodem reti; id eſt, homines probi, & improbi non ſolùm in eodem mũdo, ſed etiam in eadem Eccleſia; ideò fieri non poteſt, vt probi & ſancti viri ab improbis, & ſceleratis tribulationem non patiantur.

Mat. 15 *Matt.* 3 *Matt.* 13.

Sed nec improbi ſine cruce in hoc mundo viuunt. Quãuis enim à viris piis impij perſecutionem non patiantur, patiũtur tamen ab aliis impiis, patiuntur à propriis vitiis,

vitiis, patiuntur à mala conſcientia. Certè ſapientiſſimus Salomō, qui ſi vllus alius, feliciſſimus fuiſſe viſus eſt, crucem ſe portare ne-
Eccle. 2 gare non potuit, cum ait, *Vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi.* & paulò infra, *Et tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem, & afflictionem ſpiritus.* Et Eccleſiaſticus, vir quoque ſapiens valde, generalem ſententiam pro-
Eccleſiaſtici 40. tulit, dicens: *Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam.* Sanctus
in pſal. 45. Auguſtinus in Pſalmos: *Inter omnes*, inquit, *tribulationes, nulla eſt maior, quàm conſcientia delictorum.*
hom. 3. Sanctus Ioan. Chryſoſtomus in homilia de Lazaro docet multis verbis, non poſſe improbos cruce ſua carere: nam ſi pauper eſt, paupertas illi crux eſt; ſi abeſt paupertas, adeſt cupiditas,
quæ

quæ magis affligit; ſi ex morbo decumbit, in cruce iacet; ſi liber à morbo eſt, inflammatur ira, quæ ipſa quoque crux eſt. Sanctus verò Cyprianus ex ipſa natiuitate demonſtrat, omnem hominem ad crucem, & tribulationem naſci, eamque naturaliter fletu ſuo prædicere. *Vnuſquiſque noſtrum*, inquit, *cùm naſcitur, & hoſpitio mundi huius excipitur, initium ſumit à lacrymis. Et quamuis adhuc omnium neſcius & ignarus, nihil aliud nouit, in illa ipſa prima natiuitate, quàm flere: prouidentia naturali lamentatur vitæ mortalis anxietates, & labores; & procellas mundi, quas ingreditur, in exordio ſtatim ſuo ploratu, & gemitu rudis anima proteſtatur.* *Serm. de patiētia.*

Quæ cùm ita ſint, nemini dubiũ eſſe poteſt, quin ſit crux bonis, maliſque cõmunis. Illud reſtat, vt demonſtremus, crucem piorum

eſſe breuem, leuem, & frugiferam: & contrà, crucem improborum, eſſe diuturnam, grauem, & ſterilem. Ac de cruce quidem piorum, quòd ſit breuis, dubitari nón poteſt, cùm vltra tempus vitæ huius extendi non poſſit. Morientibus enim iuſtis, *iam dicit ſpiritus, vt*
Apoc. 14. *requieſcant à laboribus ſuis*, & quòd
Apoc. 21. *abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Vitam autem præſentem eſſe breuiſſimam, quamuis dum fluit, videatur eſſe prolixa, Scriptura diuina non obſcurè ſignificat, cùm dicit:
Iob. 14. *Breues dies hominis ſunt.* &,
Ibid. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore.* &,
Iac. 4. *Quæ eſt vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Apoſtolus autem, qui grauiſſimã crucem portaſſe videtur, & tempore ſatis longo, ab adoleſcentia videlicet vſque ad ſenectutem: tamen ſic loquitur in Epiſtola ad

Corin

Corinthios: *Momentaneum hoc, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Vbi momento indiuiſibili comparat annos tribulationis ſupra triginta, & leuem tribulationem dicit, eſurire, ſitire, nudum eſſe, colaphis cædi, perſecutionem aſſiduè pati, ter virgis fuiſſe cæſum à Romanis, quinquies flagellatum à Iudæis, ſemel lapidatum fuiſſe; ter naufragium feciſſe. Denique verſatum in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. Quæ igitur tribulationes graues dici poterunt, ſi iſtæ leues verè dicuntur, & ſunt? Quid, ſi addam, iuſtorum crucem, nõ ſolùm leuem eſſe, ſed etiam ſuauem, & dulcem ob ſuperabundantem diuini ſpiritus cõſolationem? Chriſtus ipſe de iugo ſuo, quod & crux

2.Cor. 4.

1.Cor. 4.

2.Cor. 11.

Ioan. 16. dici poteſt, ita pronunciat: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum*
Matth. 11. *leue.* & alibi, *Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia vertetur in gaudium; & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* & Apo-
2. Cor. 7. ſtolus, *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Denique crucem iuſtorum non ſolum breuem, & leuem eſſe, ſed etiam frugiferam, vtiliſſimam, fœcundiſſimam fructuum optimorum eſſe, negari non poteſt, cùm Dominus noſter apertiſſimè dicat apud ſanctum
Matth. 5. Matthæum, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* & Apoſtolus in epiſtola ad Romanos
Rom. 8. clamet, *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Cui concordat coapoſtolus eius Petrus,

trus, cùm ait, *Communicantes Chri-* 1.*Pet.*
ſti paſſionibus gaudete, vt & in reue- 4.
latione gloriæ eius gaudeatis exultan-
tes.

Iam verò quòd crux improbo-
rum ſit longiſſima, duriſſima, &
ſine vllo præmio, vel fructu, nullo
negocio demonſtrari poteſt. Cer-
tè crux mali latronis non cum
temporali vita finem accepit, vt
crux latronis boni; ſed vſque ad
hanc diem apud inferos durat, &
in omnem æternitatem durabit.
Vermis enim *impiorum* apud infe- *Iſai.*66
ros *non morietur*, *& ignis eorum non*
extinguetur. Et crux diuitis Epu- *Luc.*16
lonis, id eſt, ſitis cumulandarum
opum, quas Dominus cum ſpinis *Matth.*
veriſſimè comparauit, quæ ſine 13.
moleſtia tractari, & conſeruari
non poſſunt, non in morte finita
eſt, vt crux Lazari mendici: ſed
ad inferos eum comitata perpe-
tuò vrit, ac torquet, ac dicere

cogit, vtinam aquæ gutta linguã meam refrigeraret, *quia crucior in hac flamma.* Itaque crux improborum finem nullum inueniet. Et in hoc ipſo tempore, quàm ſit grauis & aſpera, teſtantur voces illorum, quos liber Sapientiæ la-
Sap. 5. mentantes introducit. *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles.* Quid? an non ſunt viæ difficiles, ambitio, auaritia, luxuria? non ſunt viæ difficiles, quæ illa vitia comitantur, iræ, rixæ, inuidiæ? non ſunt viæ difficiles, opera, quæ ex his vitiis naſcuntur, proditiones, conuicia, contumeliæ, vulnera, mortes? iſta certè eiuſmodi ſunt, vt non rarò adigant homines, vt deſperantes ipſi ſibi vitam auferant; & vt crucem vnam effugiant, ipſi ſibi crucem grauiorem accerſant.

Sed quid tandem lucri crux improbo

proborum parit? quem fructum affert? certè boni aliquid afferre non poteſt, quia non faciunt ſpinæ vuas, nec tribuli ficus. Iugum Domini quietem affert, dicente ipſo Domino, *Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Iugum diaboli, quod eſt Chriſti iugo contrarium, quid afferre poteſt, niſi ſollicitudinem, & anxietatem? Et quod omnium grauiſſimum eſt, crux Chriſti gradus eſt ad ſempiternam felicitatem; *Oportuit enim Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.* Crux diaboli gradus eſt ad æterna ſupplicia: ſic enim dicet in iudicio Dominus, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Qui ergo ſapiunt, nō quærant de cruce ſua deſcendere, ſi cum Chriſto crucifixi ſunt, vt ſtultè malus latro quæſiuit: ſed potius cum latrone bono lateri Chriſti

Mat. 11.

Luc. 24.

Matth. 25.

libenter inhæreant, & patientiam poſtulent à Deo, non de cruce deſcenſum. Sic enim Chriſto cõpatientes, Chriſto etiam conregnabunt, dicente Apoſtolo, *Si compatimur, & cõglorificabimur.* Qui
Rom. 8.
verò crucem diaboli patiuntur, ſi ſapiunt. eam primo quoque tempore permutare ſatagant: mutent, ſi aliquid luminis in ipſis eſt, quinque iuga boum cum vno Chriſti
Luc. 14
iugo. Iugá boum quinque nihil aliud ſignificare videntur, niſi labores, & dolores, quos tolerant homines improbi, vt quinque ſenſibus carnis ſuæ deſeruiant. Tum verò cum vno Chriſti iugo ſuaui, ac leui, quinque iuga boum commutantur, cùm homo labores, quos peccando tolerabat, in labores agendæ pœnitentiæ, Deo iuuante permutat. Felix anima, quæ carnem ſuam cum vitiis, & concupiſcentiis crucifigere nouit: &

quas

quas pecunias in explendis cupiditatibus inſumebat, in eleemoſynis faciendis inſumere aſſueſcit: & quas horas perdebat in comitandis, aut viſitandis magnis viris, moleſtiſſima ambitione cogente; eas in oratione, vel ſacra lectione conſumit, ambiendo gratiam Dei, & Principum curiæ cæleſtis: ſic enim crux mali latronis, cum Chriſti cruce, id eſt, crux grauis, & ſterilis, cum cruce leui, & fructuoſa mutatur.

Prudenter omnino apud ſanctum Auguſtinum miles honoratus, cum ſuo commilitone de cruce mutanda ſic diſſerebat. *Dic quæſo te, omnibus iſtis laboribus noſtris, quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei cauſa militamus? maior ne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quàm vt amici Imperatoris ſimus? & ibi quid non fragile, plenúmque periculis? & per quot pericula peruenitur ad* *Lib.* 8. *Confeſſ.* c. 6.

grandius periculum? & quandiu iſtud erit? Amicus autem Dei, ſi voluero eſſe, ecce, nunc fio. hæc ille, qui prudentiſſimè iudicauit, labores in ambienda gratia Imperatoris, grauiſſimos, & longiſſimos, & ſæpè infructuoſos; vtiliſſimum eſſe mutare in labores ſuauiores, & breuiores, & ſine dubitatione vtiliores in ambienda amicitia Dei. Id quod etiam felices illi milites continuò fecerunt. vterque enim relicta militia ſeculari ſoli Deo ſeruire cæperunt. Et quod eis gaudium duplicauit, fuit, quòd ambo ſponſas habebant, quæ hoc audito, libentiſſimè etiam ipſæ virginitatem ſuam dicauerunt Deo.

CAP.

Cap. VIII.

Explicatur ad litteram verbum tertium: Ecce mater tua, ecce filius tuus. *Ioan. 19.*

POſtrema ſententia ex tribus illis, quæ ad charitatem proximi propriè pertinent, illa fuit: *Ecce mater tua, ecce filius tuus.* Sed antequam ad hæc verba veniamus, explicanda ſunt verba Euangeliſtæ præcedentia. ſic enim loquitur ſanctus Ioannes: *Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem ſtantem, & diſcipulum quem diligebat, dicit matri ſuæ: Ecce filius tuus; deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua; & ex illa hora, acce-* *Ioan. 19.*

pit eam diſcipulus in ſua. Ex tribus mulieribus, quæ cruci Domini aſtabant, duæ notiſſimæ ſunt, Maria mater Domini, & Maria Magdalene. De Maria Cleophæ nonnulla quæſtio eſt. vulgo enim fertur Mariam Cleophæ fuiſſe germanam ſororem B. Virginis Deiparæ, ex Anna matre procreatam: quibus addunt & tertiam ſororem, Mariam Salome. Sed hæc opinio penitus explodenda eſt. Nam neque credibile eſt, tres ſorores eodem nomine appellatas fuiſſe: & ſatis conſtans eruditorũ, & piorum ſententia eſt, B. Annam ſolius Virginis Mariæ matrem fuiſſe, neque vlla eſt Maria Salome in Euangeliis. Vbi enim ſcri-
Mar. 16 bit ſanctus Marcus, *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata*; vox *Salome*, non eſt caſus ſecundi, quaſi ſignificet, Mariam Salome, vt paulò

ante dixit, Mariam Iacobi:ſed eſt caſus primi, & eſt generis feminini, vt manifeſtum eſt ex græco textu, σαλώμη. Denique Salome vxor erat Zebedæi,& mater Iacobi,& Ioannis Apoſtolorum,vt intelligi poteſt ex S.Matthæo c.27. & Marco c. 15. ſicut Maria Iacobi,ſiue Cleophæ, erat vxor Cleophæ, & mater Iacobi minoris, & Iudæ, ſiue Thaddæi. Vera igitur ſententia eſt, Mariã Cleophæ appellatam fuiſſe ſororem Virginis Deiparæ, quia Cleophas, frater erat ſancti Ioſephi ſponſi Virgnis Mariæ: coniuges enim duorum fratrum,rectè dici poſſunt inter ſe ſorores. Qua ratione etiam Iacobus minor dictus eſt frater Domini, conſobrinus videlicet, quia erat filius Cleophæ fratris, vt diximus,Ioſephi. Hanc hiſtoriã ſcribit Euſebius Cæſarienſis in hiſtoria Eccleſiaſtica, & adducit fidelem

Lib. 2. c. 1. & li. 9. c. 11.

auctorem Egeſippum, qui tempora Apoſtolorum attigit. Quod idem confirmat ſanctus Hieronymus in libro aduerſus Heluidium.

Alia etiam literalis quæſtio hic breuiter diſſoluēda eſt, quomodo dicat S. Ioannes, tres iſtas mulieres ſtetiſſe iuxta crucem Domini, cùm Marcus c. 15. & Lucas c. 23. ſcribāt eas longè ſtetiſſe. Concor-
S. Aug. dat hæc teſtimonia S. Auguſtinus in libr. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, quòd ſanctæ iſtæ mulies dici poſſint & longè à cruce, & iuxta crucem fuiſſe. Longè, ſi conferantur ad milites, & ſatellites, qui tàm prope erant, vt crucem tangerent. Iuxta verò, quia vocem Chriſti facilè poterant exaudire, ob vicinitatem: quòd non poterant turbæ, quæ longiſſimè aberant. Poſſet etiam dici, tres illas ſanctas mulieres, cùm fieret crucifixiò, lōgè admodum ſtetiſſe, impediēte turba,

& militibus; ſed paulò pòſt crucifixione completa, multíſque recedentibus, tres iſtas mulieres cum S. Ioanne propiùs acceſſiſſe. Ex quo ſoluitur alia quæſtio, qua ratione potuerint ſancta Virgo, & ſanctus Ioannes de ſe intelligere verba Domini, *Hic eſt filius tuus, hæc eſt mater tua*, cùm turba frequens adeſſet, & Chriſtus neque Virginem, neque diſcipulum appellaſſet ex nomine. Reſpondemus enim, tres illas mulieres, & ſanctum Ioannem prope crucem aſtitiſſe, vt facilè poſſet Dominus oculis deſignare perſonas, ad quas loquebatur, præſertim cùm certum eſſet illum loqui ad ſuos, non ad extraneos: inter ſuos autem nullum fuiſſe virum, cui dici poſſet, *hæc eſt mater tua*, niſi S. Ioannem; & nullam ibi fuiſſe mulierem, quę per mortem orbaretur filio, niſi Virginem matrem. Dixit igitur

matri,

matri, *Ecce filius tuus*; & diſcipulo, *Ecce mater tua.* quorum verborum hæc ſententia eſt, Ego quidem tranſeo de hoc mundo ad Patrem: & quoniam noui, te matrem meam, neque parentes habere, neque virum, neque fratres, aut ſorores: vt non relinquam te omni humano auxilio deſtitutã, commendo te Ioanni diſcipulo meo chariſſimo: ille erit tibi in filium, & tu eris illi in matrem. Quod ſalubre conſilium, vel imperium Chriſti vtrique valdè placuit, & vterque, vt credibile eſt, capite inclinato annuit. & de ſe ſanctus Ioannes ait, *& ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*: hoc eſt continuò paruit. & enumerauit eam inter perſonas, quarum cura, & prouidentia ad ſe pertinebat, quales erant parentes eius iam ſenes, Zebedæus, & Salome.

Sed occurrit hoc loco noua

quæ

quæſtio literalis. Sanctus enim Ioannes vnus ex illis erat, qui dixerant, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* & inter ea, quæ reliquerant, Dominus ipſe numerat patrem, & matrem, fratres, & ſorores, domum, & agros. & de iſto ipſo ſancto Ioanne, & fratre eius ſancto Iacobo ſcripſit ſanctus Matthæus, *Illi autem relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum.* Cur igitur qui reliquerat vnam matrem, iterum accipit aliam matrem? Sed reſponſio facilis eſt. Apoſtoli enim vt Chriſtum ſequerentur, dimiſerunt patrem, & matrem, quatenus illis impedimento eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum; & quatenus inde commodum, vel delectationem carnalem percipere poſſent. Sed non dimiſerunt ſollicitudinem, quam ex iuſtitia exhibere tenebantur

Matth. 19.

Mat. 4.

paren

parentibus, aut filiis directione, vel ſubſidio indigentibus. Quæ ratio eſt (vt paſſim Doctores affirmant) vt non poſſit filius ingredi ordinem religioſum, qui patrem habet vel ſenio confectũ, vel egeſtate ita preſſum; vt ſine ope filij vitam ſuſtentare nõ poſſit. Sic igitur ſanctus Ioannes reliquit patrem, & matrem, quando eius opera non indigebant: curam verò, & ſollicitudinem Virginis matris, Chriſto iubente ſuſcepit; quoniam deſtituta erat omni humano ſubſidio. Poterat quidem Deus ſine humano labore, per Angelos, matri ſuæ, quæ ad vitam illi neceſſaria erant, facile procurare: nam & ipſi Chriſto in deſerto Angeli miniſtrabant: ſed voluit id fieri per Ioannem, vt ſimul & Virgini proſpiceret, & Ioannem honoraret, & adiuuaret. Nam & Eliam Deus miſit apud viduam

S. Th. 2. 2. q. 189. art. 6.

Mat. 4.

ſuſtentandum ; non quòd non poſſet per coruos alere ; vt antea fecerat, ſed vt viduæ benediceret, vt ſanctus Auguſtinus admonuit. *Ser.16. de ver. Domini.* Sic igitur placuit Domino matris ſollicitudinem Diſcipulo demandare, vt ipſum maximo beneficio afficeret, ac verè ſibi dilectum pręter cæteros eſſe demonſtraret? Verè enim in hac mutatione matris, impletum eſt illud, *Qui reliquerit patrem, vel matrem*, &c. *centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* *Mat.19.* Verè enim centuplum accepit, qui reliquit matrem, vxorem piſcatoris, & accepit in matrem, matrem creatoris, mundi Dominam, gratia plenam, benedictam inter mulieres, & exaltandam paulò pòſt ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna.

Cap. IX.

De primo fructu verbi tertij.

EX hoc tertio verbo multi fructus colligi poſſunt, ſi quis omnia diligenter obſeruet. Ac primum colligi poterit, infinitum in Chriſto fuiſſe deſiderium pro noſtra ſalute patiendi, vt pleniſſima, & copioſiſſima eſſet redemptio. Nam cæteri homines cauent in morte, & multò magis in morte violenta, & plena dedecoris, & infamiæ, ne propinqui præſentes adſint, ne dolor & triſtitia ab eorum præſentia duplicetur. Chriſtus autem non contentus paſſione propria, eáque atrociſſima, doloris & dedecoris plena: voluit etiam vt propria mater, & diſcipulus, quem diligebat, adeſſent, & prope ipſam crucem aſtrarent, vt dolor com

compaſſionis charorum, dolorem paſſionis propriæ duplicaret. Erat Chriſtus in cruce, quatuor quaſi fontes ſanguinis copioſè diffundens; voluit vt aſtarent mater, & diſcipulus, necnon Maria ſoror matris eius, & Magdalena, quæ præter cæteras ſanctas mulieres eum ardentiſſimè diligebant, vt ex illis quatuor fontes lacrymarum erumperent: vt penè non minus ipſe torqueretur ex propria ſanguinis effuſione, quàm ex copioſo imbre lacrymarum, quem dolor aſtantium ex eorum cordibus exprimebat. Videor mihi dicentem Chriſtum audire, *Circumdederunt me dolores mortis*: ſed non minus cor meũ lancinat, & diſrũpit gladius ille à Symeone prædictus, qui matris meæ innocentiſſimæ animã cum incredibili dolore pertranſit. Siccinè ſeparas amara mors, nõn animã ſolùm à corpore,

Pſa. 17.

Luc. 2.

ſed

ſed etiam matrē,& talem matrem à filio, & tali filio? Ideò enim non permiſit amor, vt dicerem, *Mater,* ſed, *mulier ecce filius tuus.* Sic Deus dilexit mundum, vt pro eius redemptione Filium ſuum vnigenitum daret:& ſic Filius vnigenitus dilexit Patrem, vt pro eius honore ſanguinem proprium largè profunderet: & non contentus dolore paſſionis, addidit & dolorem compaſſionis, vt eſſet pro peccatis copioſiſſima ſatisfactio. Itaque Pater, & Filius commendant charitatem ſuam in nobis, ineffabili ratione,& modo,vt non pereamus, ſed vt vitam æternam habeamus:& tamē cor humanum adhuc tantæ charitati reſiſtit; & mauult iram omnipotentis Dei viuentis experiri; quàm dulcedinem miſericordiæ deguſtare, & charitati diuini amoris cedere. Verè ingratiſſimi ſumus; & omni

ſuppli

ſupplicio digni, ſi cùm Chriſtus tanto nos amore dilexerit, vt pro nobis pati voluerit multò amplius quàm neceſſe eſſet; & cùm ad redemptionem noſtram gutta vna ſanguinis eius ſufficeret, ipſe totum ſanguinem fundere, & innumerabilia ſupplicia ſuſtinere voluerit: nos pro eius dilectione, & noſtra ſalute vix quod ſatis ſit, tolerare velimus. Cauſa huius tantæ ſocordiæ, & ſtultitiæ non alia eſt, niſi quia Chriſti paſſionem, & dilectionē ſeriò, & attentè, vt oporteret, non cogitamus; & tempora, & loca apta ad tantum negocium non eligimus: ſed breuiter, & curſim Chriſti paſſionem legimus, vel audimus. Ideò Propheta ſanctus monet, *Attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus.* & Apoſtolus ait, *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem,* Thr. 1. Heb. 12.

vt ne fatigemini animis veſtris deficientes. Sed veniet tempus, quando noſtræ huius tantæ ingratitudinis erga Deum, & negligentiæ erga propriam ſalutem nos fruſtra pœnitebit. Multi enim ſunt, qui
Sap. 5. in nouiſſimo die erunt *pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, ac dicentes, Ergo errauimus, & ſol iuſtitiæ non luxit nobis.* Neque tunc primum incipient, ſed etiam ante diem Iudicij, cùm primum clauſerint per mortem oculos corporis, aperientur illis oculi cordis & videbunt, quæ quando tempus erat, videre noluerunt.

C A P. X.

De ſecundo fructu verbi tertij.

ALter fructus huius tertij verbi colligitur ex myſterio trium

trium feminarum, quæ ſtabãt iuxta crucem Domini. Maria enim Magdalena perſonam gerit pœnitentium, ac per hoc incipientiũ; Maria Cleophæ proficientium; Maria Chriſti mater & virgo perfectorum; cum qua meritò iungere poſſumus ſanctum Ioannem, qui & ipſe Virgo erat, atque perfectus breui futurus; ſi nondum erat. Iſti enim omnes, & ſoli iuxtà crucem Domini inueniuntur: qui enim in peccatis viuunt, & de pœnitentia non cogitant, longè abſunt à cruce, quæ ſcala eſt ad ſalutem. Præterea omnes illi non ſine cauſa ſtant iuxta crucem, quia indigent auxilio crucifixi. pœnitentes enim, ſiue incipientes bellum gerunt cum vitiis, & concupiſcẽtiis, & egent valde auxilio Ducis noſtri Chriſti, vt animẽtur ad pugnam, dum vidẽt eum colluctantem cum antiquo ſerpente, neque

deſcendentem de cruce, donec de illo feliciſſimè triumphauerit. ſic enim loquitur Apoſtolus in
Coloſ.2. epiſtola ad Coloſſenſes, *Expoliauit principatus, & poteſtates traduxit confidenter palàm, triumphans illos in ſemetipſo.* & paulò ante, *Affigens cruci chirographum decreti, quod erat contrarium nobis.* Proficientes ſignificati per Mariam Cleophæ, quæ erat mulier coniugata, & pariebat filios, qui dicebātur fratres Chriſti; egent ipſi quoque auxilio crucis, ne curæ & ſollicitudines huius ſeculi, quibus neceſſariò im-
Mar.4. plicantur, ſuffocent in eis bonum
Luc.5. ſemen; vel per totam noctem laborantes nihil capiant. Itaque debent laborare in proficiendo, & intueri Chriſtum in cruce, qui non contentus bonis operibus, multis & magnis, quæ ante fecerat: voluit per crucem ad maiora procedere, & non deſcendere,
niſi

niſi hoſte deuicto, & profligato. Nihil enim magis nocet proficiẽtibus, quàm ſi fatigentur in curſu, & deſinant progredi. ſiquidem *in via virtutis non progredi, regredi eſt*, vt S. Bernardus rectè docet in epiſtola ad Garinum: in qua ponit exemplum ſcalę Iacob, vbi omnes aſcendunt, vel deſcendunt, nulli autem ſtant. Denique ipſi etiã perfecti, qui ſunt in ſtatu cęlibatus, ac præcipuè ſi virgines ſint, quales erant Virgo mater Chriſti, & S. Ioannes diſcipulus Chriſti, atque ea de cauſa ſuper omnes magis dilectus: iſti, inquam, perfecti multum egent auxilio crucifixi: qui enim in altiore gradu ſunt, valde timere debent à vento ſuperbiæ, niſi fundati, & radicati ſint in profundiſſima humilitate. Quamuis autem Chriſtus ſæpè ſe magiſtrũ humilitatis oſtenderit, vt cùm dixit, *Diſcite à me, quia mitis ſum*, *Matth. 11.*

Epiſt. 25.

BIBLIOTH. DE LA VILLE LYON

Luc.14 *& humilis corde*: & cùm rurſus ait, *Recumbe in nouiſsimo loco*: & cùm
Luc.18 toties repetiuit, *Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur*: tamen nunquam Doctorem humilitatis magis ſe oſtendit, quã in cathedra crucis. quod Apoſto-
Philip. 2. lus declarauit, cùm ait; *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*. Quæ enim maior humilitas cogitari poteſt, quàm vt ille, qui eſt omnipotens, permittat ſe ligari, & cru-
Coloſ. 2. ci affigi? & *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*, permittat ſe vt inſanum ab Herode, & eius exercitu reputari, & illudi
Pſalm. 98. alba veſte indutum? & *qui ſedet ſuper Cherubim*, permittat ſe in medio latronum crucifigi? Certè qui in ſpeculo crucis ſe ipſe ſeriò intuetur, nimis erit indocilis, ſi non diſcat, & fateatur, ſe à vera humilitate, quantumcum-

que

que profecerit, adhuc longè abeſſe.

CAP. XI.

De tertio fructu verbi tertij.

DIſcimus tertio loco ex cathedra crucis, & verbis ad matrem, & diſcipulum dictis; quòd ſit officium parentum bonorum erga filios, & bonorum filiorum erga parentes. Incipiamus à priore. Debent parentes boni diligere filios; ſic tamen, vt amor filiorum non impediat amorem Dei. Atque hoc eſt, quod Dominus in Euãgelio dicit: *Qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Matth. 10. Hoc planè accuratiſſimè obſeruauit Virgo beata. ſtabat enim iuxta crucem cum ſummo dolore, & cum ſumma conſtantia. Dolor teſtabatur amorem ſummum

erga filium in cruce pendentem: conſtantia teſtabatur obſeruantiã maximam erga Deum in cælo regnantem. moleſtè ferebat; filium innocentem; quem vehementer amabat, doloribus acerbiſſimis afflictari: ſed non ideo verbo, aut facto cruciatus illos prohibuiſſet, quamuis potuiſſet, quia ſciebat,
Act.2. definito conſilio, & preſcietia Dei patris illos omnes cruciatus à filio tolerari. Mẽſura doloris eſt amor. proinde Mater valde dolebat, cùm filium ſuum tàm crudeliter vexari cernebat, quia multùm amabat. Et quo modo filium ſuũ Virgo mater non ardentiſſimè diligeret, cùm optimè omnium ſciret, filium illum & omnibus filiis hominum omni genere laudum excellere; & eundem illum filium magis ad ſe pertinere, quàm pertineant vlli alij filij ad matres eorum? Ratio enim, cur

feminæ filios diligant, duplex eſſe ſolet: vna, quòd ipſæ eos genuerint; altera, quòd inſigni aliqua laude excellant: alioqui enim non deſunt matres, quæ filios aut parum ament, aut etiam oderint, ſi fortè nimis deformes, aut nimis improbos, aut in parentes impios, & ingratos experiantur. Iam verò Virgo mater filiū ſuum propter vtramque cauſam magis diligebat, quàm vlla alia mater filium ſuum vnquam dilexerit. Primùm enim mulieres aliæ non ſolæ filios generant, ſed in generatione filij ſocium habent maritum. Virgo beata ſola filium generauit. nam Virgo genuit, & Virgo peperit: & quemadmodum Chriſtus Dominus in generatione diuina habuit Patrem ſine matre, ſic in generatione humana matrem habuit ſine patre. Et quamuis verè dicatur idem Chri-

ſtus de Spiritu ſancto conceptus, non tamen Spiritus ſanctus eſt Pater Chriſti, ſed effector, & fabricator corporis Chriſti: neque ex propria ſua ſubſtantia Spiritus ſanctus Chriſti corpus formauit, quod propriè ad Patrem pertinet; ſed ex puriſſimis Virginis ipſius ſanguinibus fabricauit. Verè igitur virgo ſanctiſſima ſola ſine Patris conſortio filium ſuum genuit, ſola ſolum & integrum ſibi vendicabat: proinde magis diligebat filium ſuum, quàm vlla alia mater prolem ſuam vnquam dilexerit. Quòd verò attinet ad aliam cauſam; filius Virginis noſtræ, non ſolùm ſpecioſus fuit, & eſt
Pſalm. præ filiis hominum; ſed etiã omni
44. genere laudis hominibus, & Angelis omnibus antecellit. Sequitur igitur, vt Virgo beata, quæ Filium ſuum plus omnibus amauit, eius paſſionẽ, & mortem plus omnibus

defleuerit. Atque adeò hoc verú eſt, vt S. Bernardus in ſermone *Serm. ī illud, Signũm magnũ.* quodam affirmare non dubitauerit, dolorẽ B. Virginis de filij paſſione conceptum dici poſſe martyriũ cordis, iuxta illud Simeonis, *Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius.* *Luc. 2.* Et quia martyriũ cordis acerbius eſſe videtur, quàm martyriũ corporis; S. Anſelmus in libro de *Cap. 5.* excellentia Virginis, ſcribit dolorem Virginis acerbiorem fuiſſe quolibet martyrio corporali. Certè quidem Dominus noſter, cùm orans in horto Gethſemani martyrium cordis pateretur, attentè conſiderans omnes dolores, & cruciatus, quos die ſequenti paſſurus erat, & ſimul mœrori, & pauori habenas quodammodo laxans, tàm vehementer cruciari cœpit, vt ex toto corpore ſudorem ſanguineum funderet. quod in paſſione corporali illi accidiſſe

non legitur. Igitur Virgo beata ex gladio illo doloris animam eius tranſuerberante, grauiſſimam ſine dubio paſſionem atque pœnam acerbiſſimam pertulit; & tamen quia plus honorem, & gloriam Dei, quàm carnem filij diligebat, ſtabat iuxta crucem, conſtantiæ plena; & ſine vllo impatientiæ ſigno patientem filium intuebatur. Non cecidit in terram ſemimortua, vt quidam fingunt: non lacerauit capillos: non muliebriter eiulauit; ſed fortiter tulit, quod ex voluntate Dei tolerandum erat. Amabat enim valdè carnem filij ſui, ſed magis amabat honorem Patris, & ſalutem mundi, quæ duo ipſe etiam filius magis amabat, quàm incolumitatem corporis ſui. Præterea fides reſurrectionis filij ſui poſt tertiam diem futuræ, in qua numquam hæſitauit, addebat cordi eius ingen

gentem conſtantiam, vt non egeret conſolatione humana. Sciebat enim mortem filij ſimilem futuram ſomno breuiſſimo, iuxta illud Prophetæ: *Ego dormiui, & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* *Pſal.* 3.

Hoc exemplum imitari deberent fideles omnes, vt amarent filios ſuos, ſed non anteponerent Deo, qui Pater eſt omnium, & qui diligit eoſdem multo magis, & melius quàm nos amare nouerimus. Ac primum amare debent Chriſtiani filios ſuos amore virili, ac prudenti, non blandientes illis, cùm malè fecerint, ſed educantes in timore Dei, & corripientes verbis, & flagello etiam coërcentes, cùm vel Deum offendunt, vel ſtudia literarum negligunt. Hæc enim eſt voluntas Dei, quam in Scripturis ſanctis reuelauit. ſic enim loquitur Eccleſiaſti-

Eccleſ. 7. cus: *Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum:* & de Tobia
Tob. 1. legitur, quòd *filium ſuum ab infantia timere Deum docuit; & abſtinere ab*
Coloſſ. 3. *omni peccato.* & Apoſtolus admonet patres, vt non prouocent filios ad indignationem, ne puſillo ani-
Epheſ. 6. mo fiant. ſed educent illos in diſciplina, & correptione Domini; hoc eſt, vt tractent eos, non vt ſeruos, ſed vt liberos. Qui enim nimis ſunt erga filios auſteri, ſic vt illos perpetuò obiurgent, & flagellent, etiam pro minimo errato: ij tractant, vt mancipia; & efficiũt, vt vel puſillo animo fiant, vel fugiant; qui verò nimis ſunt indulgentes, vitioſos efficiunt, & non Regno cælorum, ſed gehennæ nutriunt.

Recta ratio educandi filios eſt, vt parentes erudiant filios in diſciplina, vt diſcant libenter obedire parentibus, & magiſtris. & cum

cùm errant, eos paternè corripiant, ſic vt intelligant, ſe ex amore, non ex odio corripi. Deinde ſi fortè Deus filios alicuius ad clerum, vel ad ordinem religioſum vocet, non audeant impedire, ne fortè Deo, qui primus pater eſt, repugnare videantur: ſed dicant cum ſancto Iob, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.* *Iob.* 1. Denique ſi fortè immatura morte Filij parentibus ſubtrahantur, quod Beatiſſimæ Virgini in primis accidit, conſiderent iudicia Dei, qui ſępè rapit aliquos, ne malitia immutet bonam mentem eorum, & pereant in æternum. *Sap.* 4. Certè ſi ſcirent aliquando parentes, quo conſilio Deus iſta faciat, non modo non flerent, ſed etiam gauderent. Et ſi fides reſurrectionis vigilaret in nobis, vt in ſanctiſſima Virgine vigilabat; non magis contriſtaremur,

cùm aliquis ante ſenium moritur, quàm contriſtamur, ſi quis ante noctem dormire incipiat. mors enim fidelis hominis, ſomnus quidã eſt, vt Apoſtolus monet in epiſtola priore ad Theſſalonicenſes.
1. Theſ. 4. *De dormientibus*, inquit, *nolumus vos ignorare, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.* Meminit autem ſpei potius, quàm fidei, quoniam non de reſurrectione quacumque, ſed de beata, & glorioſa loquitur, quæ eſt ad veram vitam, qualis fuit Chriſti reſurrectio. Qui enim certò credit, futuram carnis reſurrectionem, ſperat filium ſuum immatura morte ſublatum, reſurrecturum ad gloriam: non eſt, quòd triſtetur, ſed magis gaudeat, quòd ſalus eius in tuto ſit poſita.

Venio nunc ad officium Filij erga parentes, quod Chriſtus moriens erga parentem ſuam cumu-

latè

latè præſtitit. Officium enim filiorum eſt, *mutuam vicem reddere parentibus*, vt Apoſtolus monet. Reddunt autem filij parentibus vicem mutuam, quando ſeneſcentibus parentibus ea, quę neceſſaria ſunt, procurant; quemadmodum ipſi parentes procurauerunt filiis paruis, & non valentibus ſibi victum, & veſtitum quærere. Chriſtus igitur ſeneſcenti matri, & neminem habenti, qui mortuo filio, eius curam gereret; dedit illi ſanctum Ioannem in filium, dicens, *Ecce filius tuus*; & ipſi Ioanni, *Ecce mater tua*. Functus eſt autem Dominus cumulatè officio filij erga matrem multis modis. Primùm enim aſſignauit Virgini matri Ioannem in filium, qui erat Chriſti ipſius coætaneus, vel potius anno vno iunior, ac per hoc aptiſſimus ad matrem Domini ſuſtentandam. Deinde aſſignauit

1. Tim. 5.

illum ex duodecim diſcipulis, quem ipſe Dominus maximè diligebat, & à quo ſciebat, ſe viciſſim valdè diligi. proinde confidere poterat de fide, & diligentia eius in adiuuanda parente. Præterea aſſignauit illum, quem ſciebat diutiſſimè victurum, ac per hoc matri ſine vlla dubitatione ſuperuicturum. Denique non defuit Chriſtus matri ſuæ, etiamſi importuno tẽpore cogitationem illam ſuſcipere deberet. Erat enim in perferendis doloribus totius corporis, & iniuriis inimicorum accipiendis; & in amariſſimo calice propinquæ mortis hauriendo occupatus, vt de nulla re alia cogitare poſſe videretur. Vicit tamen charitas matris, & ſe neglecto de conſolanda, & adiuuanda matre cogitationem, conſiliúmque ſuſcepit. neque fefellit eum expectatio de promptitudine, ac
Ioa. 13.

fideli

fidelitate Ioannis. nam *ex illa hora* *Ioa.19.*
ſuſcepit eam in ſua.

Hanc prouidentiam, quam de parente ſua Chriſtus habuit, maiori ratione debent omnes filij de parentibus ſuis habere. Chriſtus enim minus debuit parenti ſuæ; quàm cæteri homines ſuis parentibus debeant. Cæteri homines tantùm parentibus debent, quantum referre non poſſunt; debent enim vitam parentibus, quam illis certè referre non poſſunt. *Memento*, inquit Eccleſiaſticus, *quod* *Eccl.7.*
niſi per illos natus non fuiſſes. Chriſtus autem, iſque ſolus excipitur ab hac regula. Accepit enim à Virgine matre vitam vnam, humanam videlicet; ſed dedit illi tres vitas: vitam humanam, quando eam cum Patre, & Spiritu ſancto creauit: vitam gratiæ, quando eam in benedictionibus dulcedinis præueniens, creando iuſtificauit, &

iuſtificando creauit: vitam gloriæ, quando eam ad gloriam æternam euexit, & ſuper choros Angelorũ exaltauit. Quare ſi Chriſtus, qui beatæ matri ſuæ plus dedit, quàm ab ea naſcendo accepit: legem obſeruare voluit, vt ei tanquam parenti mutuã vicẽ redderet: quanto magis cæteri homines ad hoc ſoluendum parentibus debitũ tenebuntur? Adde, quòd quamuis honorando parentes faciamus, quòd debemus: tamen benignitas Dei præmium addidit, dicens in
Exod. 20. lege, *Honora parentes tuos, vt ſis longæuus ſuper terram.* & per Eccleſiaſticum addidit Spiritus ſanctus,
Eccl 3. *Qui honorat parentes, iucundabitur in filiis, & in die orationis ſuæ exauditur.* Nec ſolùm præmiũ addidit Deus honorantibus parentes; ſed etiam pœnã non honorantibus. Nã *Deus*
Mat. 15. *ait*, inquit, Dominus, *Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur*, &

Eccle

Eccleſiaſticus addit, *Qui exaſperat matrem, maledictus à Deo.* Atque hinc diſcimus, maledictionem parentum in filios, vim magnam habere, quoniam confirmat eam Deus. De qua re extant in hiſtoriis exempla non pauca, quorum vnum valde inſigne narrat ſanctus Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei. Summa hæc eſt; Apud Cæſaream Cappadociæ, decem filij, ſeptem mares, & tres fœminæ, à matre maledicti, continuò diuinitus coërciti tali pœna ſunt, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum; in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum ciuium non ferentes, quà quà verſum cuique ire viſum eſt, toto ferè vagabantur orbe Romano; duo ex illis, tandem per reliquias ſancti Stephani Protomartyris, ſancto Auguſtino præſente, curati ſunt.

Eccl. 3.

Lib. 22. *c.* 8.

Cap. XII.

De quarto fructu verbi tertij.

ONus, & iugum impoſitum à Domino, S. Ioanni, vt Virginis matris curam, ac ſollicitudinem gereret, verè fuit iugum ſuaue, & onus leue. Quis enim non libentiſſimè cohabitaret matri illi, quæ Verbum incarnatum in vtero nouem menſibus portauit, & illi totos triginta annos deuotiſſimè, dulciſſiméq; cohabitauit? Quis non inuideat dilecto Domini, qui in abſentia filij Dei, præſentiam obtinuit matris Dei? Sed niſi fallor, poſſumus & nos, à benignitatę Verbi, noſtri cauſa incarnati, & ex dilectione nimia, noſtri cauſa crucifixi, precibus impetrare, vt dicat & nobis, *Ecce mater tua*; & matri ſuæ de nobis dicat: *Ecce*

filius tuus. Non eſt auarus pius Dominus gratiarum, dummodo ad thronum gratiæ eius cum fide, & fiducia, & non ficto corde, ſed vero, & ſincero accedamus. Qui nos cohæredes eſſe voluit Regni Patris ſui, non dedignabitur certè nos cohæredes habere amoris matris ſuæ. Sed nec ipſa Virgo benigniſſima grauabitur multitudine filiorum, cùm ſinum ampliſſimum habeat, & valdè cupiat, nullum perire ex his, quos filius ſuus tàm pretioſo ſanguine, & tàm pretioſa morte redemit. Adeamus ergo cum fiducia ad thronũ gratiæ Chriſti, & ſuppliciter, nec ſine lacrymis ab eo petamus, vt de vnoquoque noſtrum matri ſuæ dicat, *Ecce filius tuus*: & vnicuique noſtrum de matre ſua dicat, *Ecce mater tua*. Quàm bene nobis erit ſub præſidio tantæ matris! quis nos detrahere audebit de ſinu eius? quæ

quæ nos tentatio, quæ tribulatio ſuperare poterit, confidentes in patrocinio matris Dei, & noſtræ? Neque nos primi erimus in tanti conſecutione beneficij. Multi nos præceſſerunt: multi, inquam, ad ſingulare, & planè maternum patrocinium tantæ Virginis acceſſerunt, & nemo confuſus, aut triſtis dimiſſus eſt: ſed omnes hilares & gaudentes, freti patrocinio tantæ matris. De qua enim ſcriptum eſt,
Gen. 2. *Ipſa conteret caput tuum*, in ea confidunt, ſe quoque fidéter ambulaturos *ſuper aſpidē, & baſiliſcum*, & conculcaturos *leonem & draconem*. Audiamus de multis paucos; ſed eos potiſſimum, qui ſingularem fiduciam in protectione Virginis matris ſe poſuiſſe teſtantur, vt credibile ſit, illos eſſe de numero illorū, quibus dictum ſit à Domino, *Ecce mater tua*, & de quibus dictum ſit matri, *Ecce filius tuus*.

Pſal. 90.

Pri

Primus ſit ſanctus Ephrem Syrus, Pater antiquus, & tantæ celebritatis, vt ſancto Hieronymo teſte, libri eius legerentur in Eccleſiis publicè poſt Scripturas ſanctas. Hic in ſermone de laudibus Deiparæ, *Intemerata*, inquit, *prorſuſque pura, Virgo Deipara, Regina omnium, ſpes deſperantium.* & infra, *Tu portus procellis vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix, tu orphanorum ſuſceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium ſalus.* & infra, *Sub alis tuis cuſtodi me, & protege, miſerere mei, qui ſum luto inquinatus.* & infra, *Non mihi alia fiducia, ò Virgo ſincera. Aue pax, gaudium, & ſalus mundi.* Huic addamus ſanctum Ioannem Damaſcenum, qui fuit vnus ex ijs, qui Virginem ſanctiſſimam in primis coluerunt, & in eius patrocinio ſperauerunt.

Hic

Hic in oratione de natiuitate B. Virginis, *O Ioachim*, inquit, *& Annæ filia, & Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis, & colentis, téque ſolam ſpem gaudij habentis, vitæ antiſtitem, in gratiam cum Filio tuo reducentem, firmámque ſalutis arrham, peccatorum ſarcinam diſcute, tentationes comprime, piéque, ac ſanctè vitam meam guberna, atque ad cœleſtem beatitudinem, fac te duce perueniam.* Addam duos ex Patribus Latinis. Sanctus Anſelmus in lib. de excellentia Virginis, alicubi dicit: *Itaque cui ſaltem ita conceſſum fuerit, ſæpè dulci ſtudio poſſe cogitare de illa, magnum promerendæ ſalutis indicium eſſe coniecto.* & infra, *Velocior eſt nonnunquam ſalus memorato nomine eius* (Virginis matris) *quàm inuocato nomine Domini Ieſu, vnici Filij ſui. Et id quidem non ideo fit, quòd ipſa major, & potentior*

De excellẽtia Virginis, c. 3.

Ibid. c. 6.

tentior eo ſit: nec enim ipſe magnus, & potens eſt per eam, ſed illa per ipſum. Quare ergo propitior ſalus in recordatione eius, quàm Filij ſui ſæpè percipitur? Dicam quod ſentio. Filius eius Dominus eſt, & Iudex omnium, diſcernens merita ſingulorum. Dum igitur à quouis ſuo nomine inuocatus, non ſtatim exaudit, profectò id iuſtè facit. Inuocato autem nomine matris, & ſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur, merita tamen matris intercedunt, vt exaudiatur. Sed ſanctus Bernardus miro modo deſcribit ſanctiſſimæ Virginis pium, ac planè maternum affectum in homines ſibi deuotos; & contra eximiam, & filialem pietatem eorum, qui B. Virginem matrem agnoſcunt. In ſermone ſecundo ſuper *Miſſus eſt Angelus*, *O quiſquis*, inquit, *te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter procel-* S. Bern.

las, & tempeſtates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne auertas oculos à fulgore huius ſyderis (Mariæ ſtellæ maris) ſi non vis obrui procellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ad ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ vndis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si criminis immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, Iudicis horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam: in periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca. Ipſam ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras. Idem in ſermone de Natiuitate B. Mariæ, ſiue de aquæ ductu, *Altius,* inquit, *intuemini quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit*

 honora

honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis, ab ea nouerimus redundare. & infrà, *Totis ergo medullis cordium, & votis omnibus Mariam veneremur; quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.* & rurſum, *Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei meæ.* His duobus ſanctiſſimis Patribus, addam etiam duos de ſchola Theologorum æquè ſanctos. Sanctus Thomas in opuſculo de ſalutatione Angelica, ſic loquitur, *Benedicta in mulieribus, quia ipſa ſola maledictionem ſuſtulit, & benedictionem portauit, & ianuam paradiſi aperuit. Et ideo conuenit ei nomen, Maria, quæ interpretatur ſtella maris; quia ſicut per ſtellam maris nauigantes diriguntur ad portum, ita Chriſtiani dirigun-* Opuſ. 8.

tur per Mariam ad gloriam. Sanctus Bonauentura in ſua pharetra ſic
Lib. 1. c. 5. ait, *Sicut ô beatiſſima, omnis à te auerſus, & à te deſpectus, neceſſe eſt, vt intereat: ita omnis ad te conuerſus, & à te reſpectus, impoſſibile eſt, vt pereat.* Idem ſanctus in vita Beati
Cap. 9. Franciſci, de fiducia ſancti Franciſci in Beatam Virginem, *Matrem,* inquit, *Domini noſtri Ieſu Chriſti indicibili complectebatur amore, eo quòd Dominum maieſtatis, fratrem nobis effecerit, & per eam ſimus miſericordiam conſecuti. In ipſa poſt Chriſtum fidens, eam ſui, ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorum Petri, & Pauli vſque ad feſtum Aſſumptionis deuotiſſimè ieiunabat.* His omnibus addere placuit Innocentium Papam Tertium, qui inſignis cultor fuit Virginis Deiparæ, nec ſolùm in ſermonibus eam magnificè

ficè prædicauit, ſed etiam ad eius honorem monaſterium extruxit, & quod magis eſt admirandum excitans populum ad ſpem in ſanctiſſima Deipara conſtituendam, quaſi præſcius futurorum, ea dixit, quæ proprio, ac felici experimento poſtea comprobauit. Sic enim ait in ſermone ſecundo de Aſſumptione, *Qui iacet in nocte culpæ, reſpiciat lunam, deprecetur Mariam; vt ipſa per Filium cor eius ad compunctionem illuminet. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea?* Conſulat Lector, quæ ſcripſimus de Innocentio Papa Tertio, in libro ſecundo, capite nono, de gemitu columbæ. Ex his igitur ſatis apertè colligitur, ex ſignis electionis ad gloriam, non eſſe ex poſtremis deuotionem ſingularem ad Virginem Dei matrem.

Neque enim videtur poſſe perire is, de quo dictum ſit Virgini à Chriſto, *Ecce filius tuus*, dummodo & ipſe non ſurda aure audiat, quod ei Chriſtus dixerit, *Ecce mater tua.*

Libri Primi Finis.

LIBER

LIBER II.

DE SEPTEM VERBIS A CHRISTO IN CRVCE prolatis.

CAPVT. I.

Explicatur ad litteram verbum quartum, *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Matth. 27.

EXpoſuimus libro ſuperiore tria prima verba, quæ Dominus noſter ex cathedra Crucis pronunciauit circa horam ſextam, cùm recens cruci fuiſſet affixus: Exponemus in hoc poſteriore libro alia quatuor verba, quæ poſt tenebras, & ſilentium trium horarum idem Dominus ex ca-

thedra eadem, iam morti propinquus, clamans magna voce pronunciauit. Sed neceſſarium eſſe videtur breuiter antea declarare, quales fuerint illæ tenebræ, & vnde, & ad quem finem exortæ; quæ inter priora tria verba, & quatuor poſteriora interiectæ ſũt. Sic igitur loquitur ſanctus Mat-
Mat.27 thæus, *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, vſque ad horam nonam; & circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna: Eli Eli, lammazabactani, hoc eſt, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Quòd autem tenebræ factæ ſint ex deliquio Solis, expreſsè
Luc.23 notat ſanctus Lucas, *Et obſcuratus, inquit, eſt Sol.*

Sed tres ſunt hoc loco enodandæ difficultates: nam Sol deficere ſolet in nouilunio, quando inter Solem, & terram media inuenitur Luna. Id quod in morte Chriſti

fieri

fieri non potuit, cùm Luna non eſſet coniuncta cum Sole, quod fit in nouilunio, ſed eſſet oppoſita Soli, quod fit in plenilunio: erat enim tunc paſcha Iudæorũ, quod ſecundum legem fieri incipiebat quartadecima die menſis primi. Deinde etiamſi fuiſſet in paſſione Chriſti Luna coniuncta cùm Sole, non tamen poterant tenebræ fieri per tres horas, id eſt à ſexta ad nonam. ſiquidem eclipſis Solis diu durare non poteſt, præſertim ſi plena ſit eclipſis, vt Solem totum abſcondat, & eius obſcuritas tenebræ dici poſſint. Luna enim celerius mouetur, quàm Sol, ſecundum motum ſibi proprium; ac per hoc non niſi breuiſſimo tempore totum Solem obũbrat. ſtatim enim recedere incipiens, liberum Solem relinquit, vt poſſit terram fulgore ſolito illuminare. Denique nunquam accidere po-

teſt, vt ob coniunctionem cum Luna, Sol vniuerſam terram in tenebris relinquat. Luna enim minor eſt, quàm ſit Sol, & quàm ſit etiam terra; proinde non poteſt interpoſitione ſui corporis Luna Solem ita tegere, vt vniuerſa terra in tenebris relinquatur. Quòd ſi quis dixerit, Euangeliſtas loqui de vniuerſa terra Paleſtinæ, non de vniuerſa terra abſolutè: iſta ſententia facilè refelli poteſt teſtimonio ſancti Dionyſij Areopagitæ, qui in epiſtola ad ſanctum Polycarpum, teſtatur ſe vidiſſe defectionem illam Solis, & tenebras horribiles in ciuitate Heliopoli, quæ eſt in Ægypto. Et Phlegon hiſtoricus Græcus, & Gentilis meminit huius deliquij, dicens, *Quarto anno ducenteſima ſecunda Olympiadis magna, & excellens inter omnes, quæ antea acciderant, defectio Solis eſt facta: dies hora ſexta ita in*

tenebroſam noctem verſus eſt, vt ſtellæ in cælo viſæ ſint. Iſte autem hiſtoricus non in Iudæa ſcripſit. citant iſtum auctorem Origenes contra Celſum, & Euſebius in chronico Lib. 2.
ad annum Chriſti trigeſimum tertium. Idem teſtatur Lucianus Martyr, dicens, *Perquirite in annalibus veſtris, & inuenietis temporibus Pilati fugato Sole interruptum tenebris diem.* Refert hæc ſancti Luciani verba Ruffinus in hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebij à ſe in linguam Latinam tranſlata. Tertullianus quoque in Apologetico, & Paulus Oroſius in hiſtoria ſua. & omnes loquuntur de aliis mundi partibus, non de ſola Iudæa. Sed hæ controuerſiæ non difficulter explicari poſſunt. Nam quòd initio dicebatur de deliquio Solis, quod in nouilunio, non in plenilunio accidere ſolet; verum eſt quando naturale deliquiũ accidit:

Lib. 9. c. 6. Apolog. Oroſ. li. 7. c. 4.

Sed in morte Chriſti deliquium fuit ſingulare, & prodigioſum, quod ab eo ſolo fieri potuit, qui fecit Solem, & Lunam, & cælum, & terram. Scribit enim S. Dionyſius loco notato à ſe, & Apollophane viſam Lunam circa meridiem inſolito, eóque velociſſimo curſu veniſſe ad Solem, ſéque ei ſubiecisse, atque eo modo ſubiectam hæſiſſe vſque ad horam nonam, ac tum demum per eandem viam ad locum ſuum ad partem Orientis rediiſſe. Et ad id, quod addebatur, non potuiſſe deliquium Solis ad tres horas ita permanere, vt toto illo tempore tenebræ ſuper terram eſſent: reſponderi poteſt, id verum eſſe in deliquio naturali, & conſueto. Sed hoc deliquium non regebatur à legibus naturalibus, ſed à voluntate Omnipotentis creatoris, qui ſicut potuit Lunam deferre inſolito motu

ab oriente curſu velociſſimo ad Solem, & poſt tres horas reducere ad locum ſuum in Oriente: ſic etiam potuit efficere, vt ſub Sole tres illas horas quaſi immota duraret Luna, vt neque lentius, neque celerius, quàm Sol ipſe moueretur. Denique quod addebatur, nō potuiſſe fieri, vt deliquium Solis in vniuerſa terra conſpiceretur, cùm Luna ſit minor quàm terra, & minor etiam multo, quàm Sol: veriſſimum eſſe non dubitamus ex interpoſitione ſolius Lunæ: ſed quod Luna facere non potuit, fecit Creator Solis & Lunæ, tantùm non cooperando cum Sole in illuſtranda terra. Nihil enim res creatæ facere poſſunt, non adiuuante, & cooperante Creatore: nam quod aliqui dicunt, per tetras, & denſas nubes factum eſſe, vt tenebræ fierent ſuper omnem terram, verum eſſe non poteſt, cùm

ex teſtimonio veterum conſtet, tempore illius deliquij, & illarum tenebrarũ, fulſiſſe ſtellas in cœlo: ſiquidẽ denſæ nubes non ſolũ obſcurare poſſunt, ac ſolent ipſum Solem, ſed etiã Lunam, & ſtellas.

Cur autem voluerit Deus, hoc ſignum tenebrarum exiſtere in paſſione Christi, variæ reddi ſolẽt cauſæ; ſed duæ ſunt præcipuæ. Prior ad demonſtrandam excęcationem maximam populi Iudaici, quam rationem ſanctus Leo reddit in ſermone decimo de paſſione Domini: quæ cæcitas adhuc durat, & durabit iuxta vaticinium Iſaiæ, qui de principio Eccleſiæ

Iſai.60 dicit, *Surge, illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos*: tenebræ videlicet denſiſſimæ operient terram Iudaicam; & caligo, quæ leuior eſt, & facile diſſipa

diſſipari poteſt, operiet populos Gentilium. Poſterior cauſa eſt, ad demonſtrandum magnitudinem delicti Iudæorum, vt ſanctus Hieronymus docet. Antea ſiquidem homines mali perſequebantur, & vexabãt, atque occidebant homines bonos: nunc Deum ipſum humana carne indutum auſi sũt homines impij perſequi, & in crucem agere. Antea ciues cum ciuibus lites habebant, & ex litibus ad iurgia, ex iurgiis ad vulnera, & cædes deueniebant: at nunc ſerui & mancipia aduerſus Regem hominum, & Angelorum inſurrexerunt, & eum cruci incredibili audacia affixerunt. Ideò mundus totus inhorruit, & Sol ipſe tantum facinus aduerſatus, radios ſuos ſubtraxit, & aerem totum tenebris horribilibus texit.

Clemēt. in Mat.

Veniamus nunc ad verba Domini, *Eli, Eli lammazabactani,*

Verba ſunt ex principio pſalmi vigeſimi primi deprompta; *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Illud enim, *reſpice in me*, quod eſt in medio verſus, additum eſt à Septuaginta interpretibus, & in ipſo hebraico textu non habentur verba, niſi quæ Dominus protulit. Illud vnum eſt diſcriminis, quòd verba pſalmi ſunt omnia hebraica, verba à Chriſto prolata, sũt ex parte Syriaca, quali tunc lingua vtebantur paſſim Hebrei: nam & verba illa, *talitha cumi*, puella ſurge, & *Epheta*, adaperire, & ſi qua ſunt alia in Euangeliis, Syriaca ſunt, non Hebraica. Queritur ergo Dominus, ſe à Deo derelictum. & queritur clamans voce magna. Vtrumque breuiter explicandum eſt. Derelictio Chriſti à Patre quinque modis intelligi poteſt, quorum vnus tantum eſt verus. Siquidem quinque erant in

Filio

Filio Dei cõiunctiones, vna naturalis, & æterna perſonę patris cum perſona Filij in eſſentia: altera, noua, naturæ diuinæ cum natura humana in perſona Filij; ſiue, quod in idem recidit, perſonæ diuinæ Filij cum natura humana. Tertia fuit vnio gratiæ, & voluntatis: fuit enim Chriſtus homo *plenus gratiæ,* Ioan. 1. *& veritatis,* &, *Quæ placita erant Deo,* Ioan. 8. *faciebat ſemper,* vt ipſe teſtatur apud Ioannem: & de ipſo Pater non ſemel dixit, *Hic eſt filius meus dilectus,* Matt. 3 *in quo mihi bene complacui.* Quarta & 17. fuit vnio gloriæ: vidit enim anima Chriſti Deum ab ipſa conceptione: Quinta fuit vnio protectionis, de qua loquitur ipſe, cùm ait, *Qui* Ioan 8. *me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum.* Prima vnio eſt omnino inſeparabilis, & perpetua, quia eſt vnio in eſſentia diuina, de qua dicit ipſe, *Ego & Pater vnum ſumus,* & Ioan. 8. ideò non dixit Chriſtus, Pater

Ioã.10. ideò enim dicit, *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam.* quod multo ante Iſaias prædixit, cùm
Iſai.53 ait, *Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Potuit denique anima Chriſti beata tranſmittere ad corpus donum impaſſibilitatis, & incorruptionis: ſed placuit Patri, placuit Verbo, placuit Spiritui ſancto ad exequendum commune decretũ permittere, vt vis humana in Chriſtum ad tempus præualeret. hæc enim fuit illa hora, de qua Dominus dixit ad eos, qui venerant ad
Luc.22 eum capiendum, *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Sic igitur Deus Filium dereliquit, quando permiſit, vt humana caro Filij ſui, abſque vlla conſolatione dolores acerbiſſimos pateretur. Porrò clamans voce magna Chriſtus, hanc derelictionem manifeſtauit, vt omnes intelligerent magnitudinẽ pretij redemptionis. nam vſque

ad

ad illam horam tàm incredibili patientia, & tanta æquitate animi tulerat omnia, vt credi poſſet ſenſu carere. Non queſtus eſt de Iudæis, qui eum accuſauerant; non de Pilato, qui ſententiam mortis in eum tulerat; non de ſatellitibus, qui eum cruci affixerant: non ingemuit, non clamauit, non vllo ſigno dolorem manifeſtauit. Vt igitur, cùm eſſet iam morti vicinus, intelligeret genus humanũ, ac præcipuè vt nos ſerui eius non eſſemus ingrati tantæ gratiæ, & pretium redemptionis magnifaceremus, voluit vt dolor paſſionis eius publicè innoteſceret. Quare verba illa, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* non ſunt verba accuſantis, vel indignantis, vel conquerentis; ſed, vt dixi, magnitudinem paſſionis iure optimo, & opportuniſſimo tempore declarantis.

CAP.

CAP. II.

De primo fructu verbi quarti.

EXpoſuimus breuiter ea, quæ ad verbum quartum ſecundum hiſtoriam pertinebant Nunc vt fructus aliquos ex arbore crucis decerpamus, prima ſe offert illa conſideratio, quòd Chriſtus exhaurire voluit calicem paſſionis, planè totum vſque ad vltimã guttam. Manſurus erat in cruce tribus horis, à ſexta vſque ad nonam. Manſit tribus horis, integris, plenis, & ſuper plenis. nam ante horam ſextam cruci affixus fuit, & poſt nonam emiſit ſpiritum. id verò hac ratione perſuaderi poteſt: nam deliquium Solis cœpit hora ſexta, vt tres Euangeliſtæ docent, Matthęus, Marcus, & Lucas. & diſertis verbis Marcus ait,

Mar. 14 *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt*

vſque

vſque ad horam nonam. Verba autem Domini tria dicta ſunt in cruce ante initium tenebrarum; & antequam facta eſſet hora ſexta: & quatuor verba poſtrema dicta ſunt poſt tenebras, ac per hoc poſt horam nonam. Sed præterea ſanctus Marcus clarius rem totam explicat, cùm dicit, *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum.* & poſtea ſubiungit, *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt.* Cùm autem dicit hora tertia Dominum fuiſſe crucifixum, ſignificat horam tertiam nondum fuiſſe completam, quãdo crucifixus eſt Dominus; ac per hoc, horam ſextam nondum fuiſſe inchoatam. numerat enim ſãctus Marcus horas principales, quæ tres horas ordinarias cõtinere ſolent. Ad quem modum Paterfamilias vocauit operarios ad vineam. hora prima, tertia, ſexta, nona, vndecima: & nos horas Mat. 20

canoni

canonicas numeramus Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperas, quæ eſt vndecima. Igitur apud ſanctum Marcum hora tertia crucifixus fuiſſe dicitur Dominus, quia nondum venerat hora ſexta. Itaque calicem paſſionis bibere voluit Dominus in menſura plena, & ſupereffluente, vt nos doceret amare calicem amarum pœnitentiæ, & laborum: non amare calicem conſolationum, & deliciarũ ſecularium. Nos ex lege carnis, & mundi optamus exiguas pœnitentias, & magnas indulgentias: parum laboris, & multum cõſolationis; breuem orationem, & longam confabulationem. Sed verè neſcimus quid petamus, nam vt Apoſtolus admonet Corinthios, *vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* &, *non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.*
1. Cor. 3.
2. Tim. 2.
Certè felicitas ſempiterna digna fuiſſet

fuiſſet ſempiterno labore; ſed quia ſi labor ſempiternus neceſſarius eſſet, ad felicitatem ſempiternam nũquam perueniremus; ideo pius Dominus contentus fuit, vt in hac ſolum vita, quæ fugit velut vmbra, pro viribus in operibus bonis, & in obſequio ipſius Domini laboremus. proinde ſine corde ſunt, ſine mente, ſine conſilio, non tàm pueri, quàm infantes, qui breuem hanc vitam ociãdo; vel quod eſt multo deterius, grauiter peccando, atque Deum ad iram prouocando, conſumunt. *Nam ſi oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam:* quo pacto nos ludendo, & tempus in oblectanda carne amittendo intrabimus in gloriam alienam? ſi Euangelium valdè eſſet obſcurum, & non poſſet ſine magno labore intelligi, excuſationem forſitan aliquam haberemus. at Euangelium *Luc. 24*

ab illo, qui edidit, exemplo vitæ propriæ clariſſimè declaratum eſt, vt cæcis etiam patere queat. Neque ſolum ab ipſo Chriſto explicatum illud habemus: ſed tot cōmentaria, quæ ad ſenſum patent, clariſſima extant, quot ſunt Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Sancti denique, quorum per ſingulos ferè dies, præconia, & triumphos celebramus. Omnes enim iſti clamant, non per multas oblectationes, ſed *per multas tribulationes oportere nos intrare in Regnum cælorum.*

Act. 14.

CAP. III.

De ſecundo fructu verbi quarti.

ALter fructus, iſq; valde pretioſus, colligi poteſt ex conſideratione ſilentij Chriſti in tribus illis horis, quæ fluxerunt ab hora ſexta vſque ad nonam. Quid

enim quæſo te, anima mea, fecit Dominus tuus in illis tribus horis? horror, & tenebræ mundum inuoluerant vniuerſum: & Dominus tuus non in lecto molli quieſcebat, ſed in cruce nudus, doloribus plenus, ſine vllo conſolatore pendebat, Tu Domine, qui ſolus hoc noſti, doce ſeruulos tuos, vt intelligant, quantum tibi debeãt, & ſaltem piis lacrymis compatiantur tibi, & diſcant in hoc exilio pro amore tuo aliquando, ſi tibi placitum fuerit, omni conſolatione carere. Ego, fili, nunquam in toto vitæ meæ mortalis decurſu, qui nihil fuit, niſi labor, & dolor, maiores anguſtias expertus ſum, quàm in illo trium horarum decurſu: neque vnquam libentiùs dolores pertuli, quàm in illo eodẽ ſpatio temporis. Tunc enim ex laſſitudine corporis ſemper magis ac magis vulnera dilatabantur,

Verba ſunt ex principio pſalmi vigeſimi primi deprompta; *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Illud enim, *reſpice in me*, quod eſt in medio verſus, additum eſt à Septuaginta interpretibus; & in ipſo hebraico textu non habentur verba, niſi quæ Dominus protulit. Illud vnum eſt diſcriminis, quòd verba pſalmi ſunt omnia hebraica; verba à Christo prolata, ſũt ex parte Syriaca, quali tunc lingua vtebantur paſſim Hebrei: nam & verba illa, *talitha cumi*, puella ſurge, & *Ephèta*, adaperire, & ſi qua ſunt alia in Euangeliis, Syriaca ſunt, non Hebraica. Queritur ergo Dominus, ſe à Deo derelictum. & queritur, clamans voce magna. Vtrumque breuiter explicandum eſt. Derelictio Chriſti à Patre quinque modis intelligi poteſt, quorum vnus tantum eſt verus. Siquidem quinque erant in

Filio Dei cõiunctiones, vna naturalis, & æterna perſonę patris cum perſona Filij in eſſentia: altera, noua, naturæ diuinæ cum natura humana in perſona Filij; ſiue, quod in idem recidit, perſonæ diuinæ Filij cum natura humana. Tertia fuit vnio gratiæ, & voluntatis: fuit enim Chriſtus homo *plenus gratiæ, & veritatis*, &, *Quæ placita erant Deo, facicbat ſemper*, vt ipſe teſtatur apud Ioannem: & de ipſo Pater non ſemel dixit, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Quarta fuit vnio gloriæ: vidit enim anima Chriſti Deum ab ipſa conceptione. Quinta fuit vnio protectionis, de qua loquitur ipſe, cùm ait, *Qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum*. Prima vnio eſt omnino inſeparabilis, & perpetua, quia eſt vnio in eſſentia diuina, de qua dicit ipſe, *Ego & Pater vnum ſumus*, & ideò non dixit Chriſtus, Pater meus,

Ioan. 1.
Ioan. 8.
Matt. 3 & 17.
Ioan. 8.
Ioan. 8.

mitti non poteſt, cum omniũ bonorum aggregationem complectatur. Erat autem Chriſti anima, ſecũdum partem ſuperiorem verè beata. Vide ſanctum Thomam 3. p. q. 46. ar. 8.

Reſtat igitur ſola vnio protectionis, quæ ad breue tempus diſrupta fuit, vt locum haberet oblatio ſacrificij cruenti pro redemptione generis humani. Poterat quidem Deus Pater multis modis protegere Chriſtum, & impedire paſſionem eius. ſic enim in oratione, quam habuit in horto, Chriſtus dixit, *Pater, omnia tibi poſsibilia ſunt: transfer calicem hunc à me. ſed non quod ego volo, ſed quod tu.* & ad Petrum, *An putas*, inquit, *quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum?* Poterat quoque ipſe Chriſtus, vt Deus, protegere carnem ſuam, ne pateretur; ideò

Mat. 14

Mat. 26

Ioā.10. ideò enim dicit, *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam*: quod multo ante Iſaias prædixit, cùm
Iſai.53 ait, *Oblatus eſt quia ipſe voluit*. Potuit denique anima Chriſti beata tranſmittere ad corpus donum impaſſibilitatis, & incorruptionis: ſed placuit Patri, placuit Verbo, placuit Spiritui ſancto ad exequendum commune decretũ permittere, vt vis humana in Chriſtum ad tempus præualeret. hæc enim fuit illa hora, de qua Dominus dixit ad eos, qui venerant ad
Luc.22 eum capiendum, *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*. Sic igitur Deus Filium dereliquit, quando permiſit, vt humana caro Filij ſui, abſque vlla conſolatione dolores acerbiſſimos pateretur. Porrò clamans voce magna Chriſtus, hanc derelictionem manifeſtauit, vt omnes intelligerent magnitudinẽ pretij redemptionis. nam vſque
ad

ad illam horam tàm incredibili patientia, & tanta æquitate animi tulerat omnia, vt credi poſſet ſenſu carere. Non queſtus eſt de Iudæis, qui eum accuſauerant; non de Pilato, qui ſententiam mortis in eum tulerat; non de ſatellitibus, qui eum cruci affixerant: non ingemuit, non clamauit, non vllo ſigno dolorem manifeſtauit. Vt igitur, cùm eſſet iam morti vicinus, intelligeret genus humanũ, ac præcipuè vt nos ſerui eius non eſſemus ingrati tantæ gratiæ, & pretium redemptionis magnifaceremus; voluit vt dolor paſſionis eius publicè innoteſceret. Quare verba illa, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* non ſunt verba accuſantis, vel indignantis, vel conquerentis; ſed, vt dixi, magnitudinem paſſionis iure optimo, & opportuniſſimo tèmpore declarantis.

CAP.

CAP. II.

De primo fructu verbi quarti.

EXpoſuimus breuiter ea, quæ ad verbum quartum ſecundum hiſtoriam pertinebant Nunc vt fructus aliquos ex arbore crucis decerpamus, prima ſe offert illa conſideratio, quòd Chriſtus exhaurire voluit calicem paſſionis, planè totum vſque ad vltimã guttam. Manſurus erat in cruce tribus horis, à ſexta vſque ad nonam. Manſit tribus horis, integris, plenis, & ſuper plenis. nam ante horam ſextam cruci affixus fuit, & poſt nonam emiſit ſpiritum. id verò hac ratione perſuaderi poteſt: nam deliquium Solis cœpit hora ſexta, vt tres Euangeliſtæ docent, Matthęus, Marcus, & Lucas. & diſertis verbis Marcus ait,
Mar.14 *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt*

vſque

vſque ad horam nonam. Verba autem Domini tria dicta ſunt in cruce ante initium tenebrarum; & antequam facta eſſet hora ſexta: & quatuor verba poſtrema dicta ſunt poſt tenebras, ac per hoc poſt horam nonam. Sed præterea ſanctus Marcus clariùs rem totam explicat, cùm dicit, *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.* & poſtea ſubiungit, *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt.* Cùm autem dicit hora tertia Dominum fuiſſe crucifixum, ſignificat horam tertiam nondum fuiſſe completam, quãdo crucifixus eſt Dominus; ac per hoc, horam ſextam nondum fuiſſe inchoatam. numerat enim ſãctus Marcus horas principales, quæ tres horas ordinarias cõtinere ſolent. Ad quem modum Paterfamilias vocauit operarios ad vineam. hora prima, tertia, ſexta, nona, vndecima: & nos horas Mat. 20

canoni

canonicas numeramus Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperas, quæ eſt vndecima. Igitur apud ſanctum Marcum hora tertia crucifixus fuiſſe dicitur Dominus, quia nondum venerat hora ſexta. Itaque calicem paſſionis bibere voluit Dominus in menſura plena, & ſupereffluente; vt nos doceret amare calicem amarum pœnitentiæ, & laborum: non amare calicem conſolationum, & deliciarũ ſecularium. Nos ex lege carnis, & mundi optamus exiguas pœnitentias, & magnas indulgentias: parum laboris, & multum cõſolationis; breuem orationem, & longam confabulationem. Sed verè neſcimus quid petamus, nam vt Apoſtolus admonet Corinthios; *vnuſquiſque mercedem accipiet*
1. Cor. 3. *ſecundum ſuum laborem.* & *non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.*
2. Tim. 2. Certè felicitas ſempiterna digna

fuiſſet

fuiſſet ſempiterno labore; ſed quia ſi labor ſempiternus neceſſarius eſſet, ad felicitatem ſempiternam nũquam perueniremus; ideò pius Dominus contentus fuit, vt in hac ſolum vita, quæ fugit velut vmbra, pro viribus in operibus bonis, & in obſequio ipſius Domini laboremus. proinde ſine corde ſunt, ſine mente, ſine conſilio, non tàm pueri, quàm infantes, qui breuem hanc vitam ociãdo; vel quod eſt multò deterius, grauiter peccando, atque Deum ad iram prouocando, conſumunt. *Nam ſi oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam:* Luc. 24 quo pacto nos ludendo, & tempus in oblectandã carne amittendo intrabimus in gloriam alienam? ſi Euangelium valdè eſſet obſcurum, & non poſſet ſine magno labore intelligi, excuſationem forſitan aliquam haberemus. at Euangelium

ab illo, qui edidit, exemplo vitæ propriæ clariſſimè declaratum eſt, vt cæcis etiam patere queat. Neque ſolum ab ipſo Chriſto explicatum illud habemus: ſed tot cõmentaria, quæ ad ſenſum patent, clariſſima extant, quot ſunt Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Sancti denique, quorum per ſingulos ferè dies, præconia, & triumphos celebramus. Omnes enim iſti clamant, non per multas *Act. 14.* oblectationes, ſed *per multas tribulationes oportere nos intrare in Regnum cælorum.*

CAP. III.

De ſecundo fructu verbi quarti.

Alter fructus, iſq; valde pretioſus, colligi poteſt ex conſideratione ſilentij Chriſti in tribus illis horis, quæ fluxerunt ab hora ſexta vſque ad nonam. Quid

enim quæſo te, anima mea, fecit Dominus tuus in illis tribus horis? horror, & tenebræ mundum inuoluerant vniuerſum: & Dominus tuus non in lecto molli quieſcebat, ſed in cruce nudus, doloribus plenus, ſine vllo conſolatore pendebat. Tu Domine, qui ſolus hoc noſti, doce ſeruulos tuos, vt intelligant, quantum tibi debeāt, & ſaltem piis lacrymis compatiantur tibi, & diſcant in hoc exilio pro amore tuo aliquando, ſi tibi placitum fuerit, omni conſolatione carere. Ego, fili, nunquam in toto vitæ meæ mortalis decurſu, qui nihil fuit, niſi labor, & dolor, maiores anguſtias expertus ſum, quàm in illo trium horarum decurſu: neque vnquam libentiùs dolores pertuli, quàm in illo eodē ſpatio temporis. Tunc enim ex laſſitudine corporis ſemper magis ac magis vulnera dilatabantur,

& doloris acerbitas augebatur. Tunc ex ipſa Solis abſentia frigus aëris auctum, corpori meo ab omni parte nudo dolorem augebat. Tunc ipſæ tenebræ, quæ conſpectum cæli, & terræ, & rerum cæterarum auferebant, cogebant quodammodo animam, vt ſola corporis ſui tormenta cogitaret: ita ex hac parte tres illę horæ tres mihi anni eſſe videbantur. Sed quoniam deſiderium, quo pectus meũ ardebat honoris paterni, & obedientiæ eius adimplendæ, & ſalutis animarum veſtrarum procurandæ, tale erat, vt quò magis dolor corporis augebatur, eò magis ignis ille deſiderij mitigaretur: videbantur mihi tres horæ illæ, tria parua momenta temporis, præ amoris patiendi magnitudine. O piiſſime Domine, ſi res ita ſe habet, valde ingrati ſumus, quibus graue eſt vnam horulam in iſtis

tuis

tuis doloribus cogitãdis inſumere, cùm tibi graue non fuerit, tribus horis integris cum tenebrarum horrore, in frigore, & nuditate, in ardentiſſima ſiti, in cruciatibus acerbiſſimis pro ſalute noſtra procuranda in cruce pendere. Sed quæſo te, Amator hominũ, reſpõde mihi, vtrùm dolorum vehemẽtia facere potuerit, vt in illo tàm longo trium horarum ſilentio, cor tuum ab oratione ceſſauerit. Nos enim cùm in tribulatione verſamur, præſertim ſi membra corporis acri dolore pungantur, non ſine magno labore animum ad orãdum applicare valemus. Non ita ego, fili, ſed in carne infirma ſpiritum promptum ad orationem gerebam: Immò verò totas illas tres horas, in quibus nihil per linguam locutus ſum, cordis ore ad Patrem pro vobis orando, & clamando conſumpſi. Neque ſolùm

orabam corde, ſed etiam vulnere, & ſanguine. Quot erant in corpore meo vulnera, erãt autem plurima, tot erant ora clamantia pro vobis ad Patrem, & quot erãt ſanguinis guttæ, tot erant linguæ petentes, & poſtulãtes miſericordiam vobis ab eodem Patre meo, & veſtro. Nunc verò Domine, planè confundis impatientiam ſerui tui, qui ſi fortè labore fatigatus, vel dolore grauatus ad orandum accedat, vix poteſt mentem ad Deum attollere, vt pro ſe oret; vel ſi per gratiam tuam attollat, non poteſt diu attentionẽ continuare, quin mentem ad laborem, vel dolorem ſuũ reflectat. Miſerere igitur Domine ſerui tui ſecundum magnam miſericordiam tuam, vt tàm magno propoſito exemplo patientiæ tuæ, diſcat veſtigia tua ſequi, & perexiguas moleſtias ſuas, ſaltẽ in oratione cõtemnere.

C A P. I V.

De tertio fructu verbi quarti.

CVm Dominus in cruce clamans dixit, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* non ideò dixit, quòd re vera neſciret, cur eum Deus dereliquiſſet. Quid enim neſciret, qui omnia nouit? ſic enim Apoſtolus Petrus reſpondit Domino quærenti, *Simon Ioannis amas me? Domine*, inquit, *tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te.* & Apoſtolus Paulus de Chriſto loquens addit, *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ.* Non igitur quæſiuit, vt diſceret, ſed vt nos ad quærendum hortaretur, & vt quærendo, & inueniendo multa nobis vtilia, vel etiam neceſſaria diſceremus. Cur igitur Deus Filium ſuum in laboribus, & doloribus acerbiſſimis dereliquit? Quinque mihi

Ioan. 22.

Coloſſ. 2

occurrunt cauſæ, quas in medium adducam vt ſapientioribus occaſionem præbeam meliora, & vtiliora inueſtigandi.

Prima igitur mihi eſſe videtur magnitudo & multitudo offenſionũ generis humani in Deum, quas filius in ſuo corpore expiandas ſuſcepit. *Peccata noſtra*, inquit ſanctus Petrus, *ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui iuſtitiæ viuamus: cuius liuore ſanati eſtis.* Porrò magnitudo offenſionis quam Christus paſſione ſua delendam ſuſcepit, eſt quidem aliquo modo infinita, ratione perſonæ infinitæ, dignitatis, & excellentiæ, quæ fuit offenſa: ſed etiam perſona ſatisfacientis, quæ eſt filius Dei, eſt etiam infinitæ dignitatis, & excellentiæ; ac per hoc qualibet pœna à filio Dei ſponte ſuſcepta, etiamſi vna tantùm fuiſſet ſanguinis gutta, ſatis eſſe potuiſſet

1. Pet. 2.

tuiſſet

tuiſſet ad ſatisfactionem. Atque hoc quidem verum eſt; ſed vt copioſa eſſet redemptio, & quia non vnica fuit offenſio, ſed propè innumerabiles; non enim ſolius Adę peccatum primum, ſed omnia peccata omnium hominum, ſuper ſe accepit Agnus Dei, qui tollit peccata mundi: ideò placuit Deo, vt pœnas innumerabiles, eaſque grauiſſimas Filius eius portaret. atque hoc in illa derelictione ſignificatur, de qua Filius ad Patrem dicit, *Quare dereliquiſti me?* Altera cauſa fuit magnitudo, & multitudo pœnarum gehennæ, quam vt notam nobis faceret, voluit eam Filius Dei tam ingenti pœnarum, ſuarum imbre reſtinguere. Quanta ſint autem gehennæ incendia, docet Iſaias Propheta, cùm ea docet eſſe planè intolerabilia, cum ait, *Quis ex vobis habitabit poterit cum igne deuorante? quis habitabit cum*

ardoribus ſempiternis? Gratias igitur ex toto corde agamus Deo, qui derelinquere voluit Filium ſuum vnigenitum in doloribus maximis ad tempus, vt nos liberaret ab ardoribus ſempiternis. Gratias quoque Agno Dei, ex intimo corde reddamus, qui derelinqui maluit à Deo ſub gladio iugulante, quàm vt relinqueret ille nos ſub dentibus beſtiæ infernalis, quæ ſemper redit, & nunquam rodendo ſatiatur. Tertia cauſa eſt, magnitudo pretij gratiæ diuinæ, quæ eſt illa margarita pretioſa, quam mercator ſapientiſſimus Chriſtus, venditis omnibus, quæ habebat, emit, nobiſque reſtituit. Gratia Dei, quæ nobis in Adamo data fuerat, & quam Adamo peccante perdidimus, tàm pretioſa margarita erat, vt & mirificè nos ornaret, & Deo gratiſſimos redderet, & pignus eſſet felicitatis
Iat. 13.
æter

æternæ. Hanc margaritam, quæ ſumma erat diuitiarum noſtrarum, ſerpentis aſtutia nobis ademptam, nemo erat, qui recuperare poſſet, niſi Filius Dei, qui ſapientia ſua vincit malitiam diaboli; ſed cũ grauiſſimo incommodo ſuo, exponens ipſe ſe laboribus, & doloribus plurimis: vicit pietas Filij, qui ſe itineri laborioſiſſimo, ac moleſtiſſimæ peregrinationi commiſit, vt margaritam illam nobis recuperaret. Quarta cauſa fuit magnitudo eminentiſſima Regni cælorum, ad quod nobis aditum immenſis laboribus, & doloribus ſuis aperuit Filius Dei, de quo Eccleſia gratiſſimo animo canit, *Tu deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus Regna cælorum.* Atque vt mortis aculeum vinceret, opus illi fuit duriſſimo pręlio cum morte luctari: in quo prælio Pater eum dereliquit, vt glorioſiùs triumpharet.

Quinta cauſa fuit amor ingens, quo Patrem Filius proſequebatur. Optabat enim, vt in redemptione mundi, & abolitione peccati, honori Patris æterni copioſiſſimè, & cumulatiſſimè ſatiſfieret. Id verò fieri non poterat, niſi Pater Filium derelinqueret, id eſt pati ſineret tormenta omnia, quæ à Diabolo excogitari, & ab homine tolerari queunt. Si quis igitur quærat, vt quid Deus Filium in cruce extrema quæque patientem dereliquit? reſponderi poterit, vt appareat magnitudo peccati, magnitudo gehennæ, magnitudo gratiæ diuinæ, magnitudo vitæ æternæ, & magnitudo charitatis Filij Dei erga Patrem ſuum. Ex quibus cauſis alia quoque ſoluitur quæſtio; cur videlicet multis Martyribus Deus ſic admiſcuerit calicem paſſionis cum ingenti copia ſpiritualium conſolationum, vt Martyres illi

vide Ruffinũ hiſt. Eccleſ. c. 36.

illi maluerint calicem paſſionis cum admiſtione illarum conſolationum, quàm ſine illis conſolationibus carere calice paſſionis: & Filium ſuum dilectiſſimum permiſerit ſine vlla conſolatione calicem amariſſimum vſque ad feces, vt ſic loquar, exhaurire. Huius enim rei ratio eſt; quia in ſanctis Martyribus nulla earum cauſarum locum habebat, quas in paſſione Christi enumerauimus.

CAP. V.

De quarto fructu, verbi quarti.

ADdi poteſt etiam alius fructus non tàm ex ipſo quarto verbo, quàm ex circumſtãtia temporis, in quo dictum eſt, videlicet ex horrendis tenebris, quæ verbum illud proximè præceſſerunt. Siquidem tenebræ illæ aptiſſimæ

ſunt ad gentem Hebræorum illuminandam, & ad Chriſtianos ipſos in vera fide confirmandos, ſi ad vim demonſtrationis, quam ex tenebris illis deductam nunc proponemus, animum ſerio applicare velint. Demonſtratio ex quatuor veritatibus nullo negocio colligi poteſt.

Prima veritas eſt, Chriſto crucifixo Solem obſcuratum eſſe planè totum, vt ſtellæ in cælo conſpicerentur, vt noctu conſpici ſolent. Hæc veritas quinque teſtibus fide digniſſimis, & qui diuerſarum erant nationum, & diuerſis temporibus, & in locis diuerſis erant, cùm ſcriberent libros ſuos, vt non potuerint ex collatione, vel conuentione inter ſe
Math. 27.
facta ſcribere. Primus eſt Sanctus Matthæus, hæbræus, qui in Iudæa ſcripſit, & vnus ex illis eſt, qui Solem obſcuratum viderunt.

Et

Et certè hic vir grauis, & prudens, nunquam hoc in Iudæa, &, vt credibile eſt, in ipſa ciuitate Hieroſolyma, ſcripſiſſet, ſi verum non eſſet, quod ſcripſit. Quoniam alioqui potuiſſet ab omnibus illius ciuitatis, & regionis incolis reprehendi, & derideri, quaſi ſcripſiſſet, quæ omnes ſcirent eſſe falſiſſima. Alter teſtis eſt ſanctus Marcus, qui Romę ſcripſit, & ipſe quoque eclipſim illam vidit, quia tunc in Iudæa erat cum aliis diſcipulis Domini. Tertius eſt sãctus Lucas, qui græcus erat, & in Gręcia ſcripſit: & ipſe quoque vidit eclypſim, Antiochiæ, in patria ſua. Nam cũ eam viderit Heliopoli in Ægypto ſanctus Dionyſius Areopagita, facilius eam videre potuit ſanctus Lucas ex Antiochia, quæ vicinior eſt Hieroſolymæ, quàm Heliopolis. Quartus teſtis, & quint⁹ ſunt Dionyſi⁹, & Appollophanes, qui Gręci erant

Mar. 15.

Luc. 13.

erant, & eo tempore gentiles: & diſertis verbis teſtantur, eam eclypſim à ſe viſam, & conſideratam, cum ſumma ſua admiratione. Hi ſunt quinque teſtes, qui de viſu proprio teſtantur. His accedunt annales Romanorum veterum, & Phlegon chronographus Adriani Imperatoris, vt ſuprà monuimus in primo capite. Itaque prima veritas nullo modo ſine ingenti temeritate negari poteſt à Iudæis, vel à paganis. Nam apud Chriſtianos veritas hæc ad Fidem Catholicam pertinet.

Altera veritas eſt, prædictam eclypſim non potuiſſe fieri, niſi per omnipotentiam Dei, ac per hoc non à dæmonibus vllo modo, vel ab hominibus auxilio dæmonum procurari potuiſſe: ſed de ſpeciali prouidentia, & voluntate Dei creatoris, & gubernatoris mundi eſſe profectam. Hæc veritas hac

ratione

ratione demonſtratur. Nam Sol non poteſt deficere, niſi vno ex tribus modis, vel per interpoſitionem Lunæ inter Solem, & terram; vel per ingentem, & denſiſſimam aliquam nubem; vel per radiorum Solis retractionem, ſiue extinctionem. Primo modo non potuit naturaliter illa interpoſitio fieri, quia cùm tunc eſſet paſcha Iudæorum, Luna inueniebatur oppoſita Soli, proinde neceſſe fuit, vel ſine interpoſitione Lunæ illam eclypſim fieri, vel inuſitato, & maximo miraculo, Lunam paucis horis iter feciſſe, quod quatuordecim diebus factura erat, ac deinde ſimili miraculo retroceſſiſſe tanta velocitate, vt ſpatio triũ horarum conficeret rurſum iter dierum quatuordecim. Illa autem, quæ ad cæleſtes orbes pertinent, extra controuerſiam eſt, non poſſe fieri niſi à Deo: neque enim

dæmo

dæmones vllam poteſtatem habent niſi infra Lunam. Ideò enim
Eph. 2. Apoſtolus dæmonẽ appellat Principem poteſtatis aëris huius. Secundo modo non potuit fieri deliquium illud Solis, quoniam, vt ſupra diximus, nubes denſa, & craſſa non poteſt eripere nobis aſpectum Solis, niſi etiam auferat aſpectum ſtellarum: conſtat autem ex teſtimonio Phlegontis, deficiente Sole in paſſione Chriſti, viſas fuiſſe ſtellas in cælo, eo planè modo, quo videntur in noctibus. Tertio denique modo notiſſimũ eſt, non poſſe Solis radios retrahi, vel extingui, niſi à Deo, qui Solem creauit. Igitur ſecunda veritas non minus certa eſt, quàm prima, neque minori temeritate poteſt negari, quàm prima.

Tertia veritas eſt, tenebras illas, de quibus nunc agimus, Chriſti crucifici cauſa exortas, atque à

diuina

diuina prouidētia procuratas fuiſſe. Hæc veritas ex eo demonſtrari poteſt, quod tenebræ illæ tam diu perſeuerauerunt in aëre, quandiu Chriſtus Dominus viuus pepēdit in cruce: id eſt, ab hora ſexta vſque ad nonam. Id atteſtantur quotquot huius deliquij meminerunt: neque caſu fieri potuit, vt tenebrę plenæ miraculis cum Chriſti paſſione coinciderent. Quę enim miraculo fiunt, non caſu, ſed diuina prouidentia fiunt. Neque vllus auctor eſt, quòd ego ſciam, qui aliam cauſam huius tam admirandi deliquij aſſignare potuerit. Qui enim Chriſtum nouerunt, eius cauſa deliquium illud factum eſſe confeſſi ſunt: qui Chriſtum non nouerunt, ignorantiam ſuam faſſi admirantes permanſerunt.

Quarta veritas eſt, tenebras illas tam prodigioſas nihil aliud indicare potuiſſe, niſi ſententiam

Caiphæ, & Pilati iniuſtiſſimam fuiſſe, & Ieſum eſſe verum, & proprium Filium Dei, veriſſimúmque Meſſiam Iudæis promiſſum. Hæc enim potiſſima cauſa fuit, cur Iudæi Chriſtum ad necem poſtulauerint. Nam in Concilio Pontificum, & Sacerdotum, Scribarum, & Phariſæorum, cùm videret Pontifex teſtimonia aduerſus Chriſtum nihil probare; ſurrexit, & ait,
Matth. 26. *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei.* Conſentiente autem Domino, & confitente ſe eſſe, *ſcidit veſtimenta ſua* Pontifex *dicens, blaſphemauit: quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt, Reus eſt mortis.* Ac deinde coram Pilato, qui Dominum liberare à morte cupiebat, Pontifices, & mi-
Ioa. 19. niſtri dixerunt, *Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia*

filium Dei ſe fecit. Hæc igitur potiſſima cauſa fuit, cur Dominus ad crucẽ damnatus fuerit. Quod prædictum fuit à Daniele Propheta dicente, *Occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt.* Dan. 9. Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur Deus in paſſione Domini horrendas illas tenebras in mundum effuderit, vt apertiſſimè teſtaretur, errauiſſe Pontifices, errauiſſe populum, errauiſſe Pilatum, errauiſſe Herodem: & illum qui pendebat in cruce, eſſe verum filium ſuum, & Meſſiam promiſſum. Quod ipſum Centurio animaduerſis cæleſtibus ſignis, clamauit, *Verè filius Dei erat iſte.* & rurſum. *Verè hic homo iuſtus erat.* Matth. 27. Luc. 23. Cognouit enim Centurio ſigna illa cæleſtia eſſe quaſi vocem Dei retractantis ſententiam Caiphæ, & Pilati; & affirmantis, hominem illum contra omne ius morti traditum

ditum fuiſſe, cùm ſit auctor vitæ, verus Dei Filius, & Christus in lege promiſſus. Quid enim ſignificare potuit Deus tenebris illis, addita ſciſſione petrarum, & veli Sanctuarij, niſi auerſum ſe iam eſſe à populo quondam ſuo, & iratum iracundia maxima, propterea quod *non cognouerit tempus viſitationis ſuæ*, vt Dominus illis manifeſtè prædixit apud Lucam.
Luc. 19.

Certè ſi Iudæi iſta conſiderarent, & ſimul animaduerterent, ſe ab illo tempore diſperſos eſſe inter varias nationes, & neque Reges habere, neque Pontifices, neque altaria; neque ſacrificia, neque miracula diuina, neque reſponſa Prophetarum; planè intelligerent, ſe à Deo derelictos; &, quod eſt longè miſerius, datos eſſe in reprobum ſenſum, & nunc impleri in eis, quod Iſaias futurum

præ

prædixit, cùm Dominum dicentem introducit, *Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere; & videte viſionem, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum.* *Iſai.6.*

Cap. VI.

De quinto fructu verbi quarti.

IN primis tribus verbis commendauit nobis magiſter noſter Chriſtus tres eximias virtutes, charitatem ad inimicos, miſericordiam ad miſeros, & pietatem ad parentes. In quatuor ſequentibus verbis commendat virtutes quatuor, non quidem excellentiores, ſed nobis nõ minus neceſſarias, humilitatẽ, patientiam,

perſeuerentiam, & obedientiam. Et quidem humilitatem, quæ propriè virtus Chriſti dici poteſt, cùm eius nulla fiat mentio in ſcriptis ſapientium huius mundi; in toto vitæ ſuæ decurſu re ipſa, & factis oſtendit: ſed præterea diſertis verbis eius virtutis ſe magiſtrum profeſſus eſt, cùm ait,
Mat.11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Sed nunquam clariùs hanc virtutem, & ſimul etiam patientiam, quæ ſeparari ab humilitate non poteſt, nobis commendauit, quàm cùm ait, *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* his enim verbis Chriſtus oſtendit, permittente Deo, omnem ſuam gloriam, & excellentiam in conſpectu hominum obſcuratam: quod ipſum etiam tenebræ illæ demonſtrabant. Non potuit autem Dominus ſine eximia humilitate, & patientia obſcurationem

eiuſ

eiuſmodi tolerare.

Gloria Chriſti, de qua loquitur ſanctus Ioannes in principio Euãgelij cùm ait; *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis*: poſita erat in potentia, ſapientia, probitate, maieſtate regia, beatitudine animæ, & dignitate diuina, quam habuit, vt verus, & naturalis filius Dei. Hæc omnia paſſio obſcurauit: & hanc obſcurationem illa verba ſignificant, *Deus meus, Deus meus vt quid dereliquiſti me?* Potentiam paſſio obſcurauit, quia cruci affixus nihil omnino poſſe videbatur; & ideò Principes Sacerdotum, & milites, & ipſe etiam latro exprobrabant illi impotentiam dicentes; *Si tu es Chriſtus deſcende de cruce.* &; *Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere.* Quanta patientia, quanta humilitas neceſſaria fuit, vt nihil ad

Ioan. 1.

Matth. 27.

iſta reſponderet is, qui verè erat omnipotens? Sapientiam paſſio obſcurauit, quando coràm Principibus Sacerdotum, coràm Herode, coram Pilato ad multas interrogationes, quaſi conſilij omnis expers, nihil reſpondebat, ex quo factum eſt, vt cum Herodes indutum veſte alba ſpreuerit, &
Luc. 23 exercitus eius: Quanta humilitas, quanta patientia neceſſaria erat, ad iſta toleranda, ei, qui non ſolùm Salomone ſapientior, ſed ipſa Dei ſapientia erat? Probitatem vitæ paſſio obſcurauit, cùm in medio latronum cruci affixus penderet, quaſi ſeductor populorum, & Regni alieni vſurpator eſſet. Atque hanc innocentię gloriam magis adhuc obſcurare videbatur illa derelictio Dei, quam ipſe fatebatur dicens; *Cur me dereliquiſti?* Deus enim non probos viros, ſed improbos derelinquere ſolet.

Certè ſuperbi omnes valde cauent, ne aliquid dicant, vnde poſſint qui audiunt, ſuſpicari indignitatem aliquam ſuam eos ipſos confiteri. Sed humiles, & patientes, quorum Rex Chriſtus fuit, libenter occaſionem omnem arripiunt humilitatis, & patientiæ, modò nihil falſi dicant. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit ad iſta toleranda illi, de quo Apoſtolus dicit, *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus; & excelſior cælis factus.* Hebr. 7 Porrò regiam maieſtatem paſſio ſic obſcurauit, vt pro diademate aureo ſpineam coronam, pro ſceptro arundinem, pro tribunali patibulum, pro regio comitatu duos illi latrones adiunxerit. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit illi, qui verè erat Rex Regũ, & Dominus Apoc. 1.

Dominantium, & Princeps Regum terræ? Quid iam dicam de beatitudine animæ, quam verè Chriſtus habuit ab ipſa ſua conceptione? & quam potuiſſet, ſi voluiſſet, in corpus etiam transfundere? quàm vehementer gloriam iſtam paſſio obſcurauit, cùm eum
Iſai. 53 fecerit, *virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & deſpectum, & nouiſsimum virorum*, iuxta Iſaiam. & cùm ipſe clamet præ magnitudine paſſionis, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Denique celſiſſimam diuinæ perſonæ dignitatem paſſio ſic obſcurauit, vt qui ſupra omnes, non homines tantùm, ſed etiam Angelos ſedet, propter paſ-
Pſal. 21 ſionem dicat, *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.*

Ad hunc igitur locum nouiſſimum Chriſtus in paſſione deſcẽdit: ſed hæc deſcenſio non ſine

ingenti merito, & exaltatione fuit. Quod enim idem Dominus verbo ſæpiſſimè promiſit, dicens, *Omnis qui ſe humiliat exaltabitur*; in *Matth.* ipſius perſona impletum fuiſſe, *23.* Apoſtolus teſtatur, cùm ait, *Hu-* *Luc.14 & 18.* *miliauit ſemetipſum factus obediens* *Phil.2* *vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ita qui fuit nouiſſimus, declaratus eſt primus; & humiliatio breuiſſima, & quaſi momentanea fuit, ſed exaltatio ſempiterna. Quod idem videmus accidiſſe Apoſtolis, & ſanctis omnibus. nam Apoſtolos, ſcribit beatus Paulus, fuiſſe *tan-* *1.Cor.* *quam purgamenta huius mundi, &* *4.* *omnium peripſema*, id eſt, res viliſſimas, quæ ab omnibus proiiciuntur, & conculcantur, hæc fuit

humilitas Apoſtolorum. Sed quæ exaltatio? Sanctus Ioannes Chryſoſtomus docet, cùm ait, Apoſtolos nūc in cælo prope ipſum thronum Dei aſſiſtere, vbi Cherubim Deum glorificant, vbi Seraphim volant; id eſt, cum primis Principibus Regni cælorum locum tenere, à quo loco nunquam excident. Certè ſi homines attentè conſiderarent, quàm honorificum ſit, humilitatem filij Dei hic in terris imitari; & ſimul aliquo modo ſuſpicari poſſent, quanta ſit exaltatio, ad quam humilitas ipſa perducit, paucos omnino ſuperbos inueniremus: ſed quia ſenſibus carnis, & humana cogitatione plerique omnia metiuntur, ideò mirum non eſt, ſi rara ſit humilitas in terris, & ſuperborum infinitus ſit numerus.

Hom 32. in epiſt. ad Rom.

CAP.

CAP. VII.

De verbo quinto, Sitio; *ad literam.*

SEquitur verbum quintum, quod habetur apud ſanctum Ioannem, & eſt verè verbum vnũ; videlicet; *Sitio.* Sed vt intelligatur, neceſſe eſt addere verba Euãgeliſtæ præcedentia, & ſequentia: ſic igitur loquitur ſanctus Ioannes, *Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia conſummata ſunt, vt conſummaretur Scriptura, dixit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenum. illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.* Quorum verborum hæc ſententia eſt: Dominus noſter adimplere voluit omnia, quæ de vita, & morte eius Prophetæ, Spiritu ſancto pleni, prænouerant, & prædixerant: & quoniam omnibus Ioan. 19.

aliis adimpletis, adhuc vnum reſtabat, vt acetum in ſiti ſua guſtaret, iuxta illud pſalmi ſexageſimi octaui, *In ſiti mea potauerunt me aceto*, dixit clara voce, *Sitio.* & qui aſtabant, obtulerũt ori eius ſpongiam aceto plenam, & calamo impoſitam. Dominus igitur noſter dixit, *Sitio*, vt impleretur Scriptura. Et quare vt impleretur Scriptura? cur non potius dixit *Sitio*, quia re vera ſitiebat, & reſtinguere ſitim cupiebat? non enim Propheta prædixerat, ad hoc vt fieret, quod prædixit; ſed ideò prædixerat, quia præuiderat futurum; & futurum prædixerat, quia res verè futura erat, etiamſi non præuideretur. Itaque præuiſio, vel prædictio nõ eſt cauſa rei futuræ, ſed res futura cauſa eſt, cur poſſit præuideri, vel prædici. Magnũ hoc loco myſteriũ aperitur. Verè enim Dominus ſiti grauiſſima laborauit à

 princi

principio crucifixionis, & ea ſitis creuit ſemper magis ac magis, ita vt vnum fuerit ex maioribus tormẽtis, quæ Dominus in cruce pertulit. Si quidem emiſſio magnę cõpiæ ſanguinis, exſiccat, & ſitim prouocat. Noui ego perſonam, quę multis affecta vulneribus, ex quibus ingens copia ſanguinis fluxexerat, nihil niſi potum deſiderabat quaſi nihil mali pateretur præter ardentiſſimam ſitim. Idem legitur in vita ſancti Emmerammi martyris, qui ligatus ad palum, & plurimis vulneribus acceptis, de ſiti tãtummodo querebatur. Chriſtus igitur, qui poſt longam defatigationem multum ſanguinis in flagellatione fuderat; & poſtea crucifixus quatuor quaſi fontes in corpore ſuo patentes gerebat, ex quibus ingens ſanguinis copia longo iam tempore fluxerat; quomodo fieri poteſt, vt non ſiti ardentiſſima

Vide Suriu ad di. 22. Se temb.

cruciaretur? Et tamen longum hunc cruciatum per três horas ſilentio preſſerat, & potuiſſet etiam premere vſque ad mortem, quæ iam tunc erat in ianuis. Cur igitur tanto tempore ſilentio texit cruciatum tam immanem & iam iam moriturus illum manifeſtans dicit, *Sitio*; niſi quia voluntas Dei erat, vt nos omnes nouum hoc tormenti genus Chriſto non defuiſſe ſciremus? Et ideò idem Pater cæleſtis à Propheta prædici voluit in perſona Chiſti; & ipſi Domino Ieſu Chriſto inſpirauit, vt ad exemplum patientiæ fidelibus ſuis notum faceret hunc nouum & acerbiſſimum cruciatum. Dixit ergo, *Sitio*, id eſt, deficit iam in carne mea humor omnis: aruerunt venæ, aruit lingua, aruit palatum, aruerunt fauces, aruerunt interiora omnia: ſi quis me refocillare cupit, potum offerat.

Au

Audiamus nunc quem potum illi obtulerint, qui cruci aſtabant. *Erat ergo vas aceto plenum, illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes obtulerunt ori eius.* O conſolationem, ô refrigerium! Erat ibi vas aceto plenum, quod noxium eſt vulneribus, & mortem accelerare ſolet, atque ea de cauſa ibi conſeruabatur, vt mortem cruci affixis acceleraret. Certè ſanctus Cyrillus ad hunc locum ita ſcribit, *Pro iuuante, & iucundo potu nocentem, & acerbum obtulerunt.* Et hoc ideò credibilius redditur, quòd ſanctus Lucas ſcribat in Euangelio, *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes.* & quamuis hoc ſcribat ſanctus Lucas de Christo recens cruci affixo: tamen credibile eſt, illos ipſos milites, cùm audiuerunt clamantem, *Sitio*, tunc acetum per ſpongiam, & calamum dediſſe,

Lib. 12. *c.* 35 *in Io.*

Luc. 23.

quod antea illudentes obtulerant. Summa eſt, vt initio paulò ante cruci affixionem, obtulerunt vinum felle miſtum; ſic in exitu vitę
Mat. 27. acetum noxium vulneribus obtulerunt, vt à principio vſque ad finem tota Chriſti paſſio fuerit ſimplex, & vera paſſio nulla conſolatione admixta.
Ioã. 19

CAP. VIII.

De primo fructu verbi quinti.

SCripturæ teſtamenti veteris plerunque per ſcripturas teſtamenti noui declarari ſolent: ſed in hoc myſterio de ſiti Domini, verba pſalmi ſexageſimi octaui, haberi poſſunt pro commentario Euãgelij. Siquidem in Euangelio non apertè declaratur, an qui obtulerũt acetum Domino ſitienti id fecerunt, vt ei gratificarentur, an vt eum magis affligerent, id eſt, ex

amo-

amore, vel odio. Nos cum ſancto Cyrillo in malam partem accipimus factum illorum, qui Domino ſitienti acetum propinauerunt? Sed verba pſalmi apertiora ſunt, quàm vt explicatione indigeant: atque ex eis hunc fructum colligemus, vt diſcamus ſitire cum Chriſto, quæ verè & ſalubriter ſitienda ſunt. Hæc ſunt verba Prophetæ. *Suſtinui, qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni. & dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Itaque qui dederunt Chriſto Domino, paulo antequã crucifigeretur, vinum cum felle mixtum, & qui crucifixo Domino acetum obtulerunt, de illis erant, de quibus queritur dicens, *Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.*

Sed poſſet aliquis quærere, an

non Beatiſſima Virgo mater Domini, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalena cum Apoſtolo Ioanne ſtantes iuxta crucem verè, & ex corde ſimul contriſtabantur? An non etiam mulieres illæ, quæ ſequebantur
Luc.23. Dominum ad montem Caluariæ plangentes eum, verè ſimul cum eo contriſtabantur? denique nonne Apoſtoli omnes paſſionis tempore triſtabantur, cùm eis Chri-
Ioã.16. ſtus ipſe prædixiſſet, *Mundus gaudebit, vos verò contriſtabimini?* Omnino contriſtabantur omnes iſti, & ſeriò contriſtabantur: ſed non ſimul cum Domino contriſtabantur; quia non eadem erat triſtitiæ cauſa, vel ratio in Chriſto, & in aliis. Dominus enim ait, *Suſtinui, qui ſimul contriſtaretur, & non fuit; & qui conſolaretur, & non inueni.* Illi triſtabantur de paſſione, & morte Chriſti corporali; ille non
de

de hac re triſtabatur, niſi ad breue tempus in horto, vt ſe verè hominem demonſtraret: immò *Luc.*23.
dicebat, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar*: & alio loco, *Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia* *Ioã.*14.
vado ad Patrem. Quænam igitur erat cauſa triſtitiæ Domino, in qua ſimul contriſtantes non inuenit? perditio animarum, pro quibus patiebatur. Et quæ erat cauſa conſolationis, in qua conſolantem non inuenit, niſi ſalus animarum, quam ſitiebat? Hãc vnam conſolationem quærebat, hanc optabat, hanc eſuriebat, hanc ſitiebat; ſed datum eſt ei fel in eſcam & acetum in potum. Fellis enim amaritudo peccata ſignificat quibus nihil eſt amarius, ei qui sẽſum guſtandi habeat non infectũ, vel deprauatum: aceti verò acrimonia, vel acerbitas obſtinatio-
nem

nem ſignificat in peccato. proinde meritò Chriſtus triſtabatur, quia videbat pro vno latrone conuerſo, non ſolum alterum latronem in obſtinatione manſiſſe, ſed multos alios item obſtinatos manere, & ex Apoſtolis ipſis omnes ferè ſcandalum paſſos, Petrum negaſſe, Iudam deſperaſſe.

Si quis igitur velit Chriſtum in cruce eſurientem, & ſitientem, & inde valde contriſtatum, & dolentem conſolari, atque reficere: primùm ipſe ſe offerat verè pœnitentem, & peccata propria deteſtantem; deinde ſimul cum Chriſto triſtitiam magnam in corde ſuo concipiat, quòd tanta animarum multitudo quotidie pereat, cùm tàm facilè poſſent omnes homines ſaluari, ſi redemptionis pretio vti vellent. Verè Apoſtolus Paulus vnus erat ex ijs, qui cum Chriſto triſtabantur, cùm ait in epiſtola

ad Romanos, *Veritatem dico in Chriſto, non mentior; quoniam triſtitia mihi magna eſt; & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraëlitæ, quorum adoptio eſt filiorum*, &c. Non poterat Apoſtolus magis amplificare deſiderium ſuum erga ſalutem animarum, quàm illa exaggeratione, *Cupiebam anathema eſſe à Chriſto.* Significat enim ex ſententia ſancti Ioannis Chryſoſtomi de Compunctione cordis, & in epiſtola ad Romanos, ſe adeò vehementer triſtari de damnatione Iudæorum, vt ſi fieri poſſet, cuperet ipſe ſeparari à Chriſto, propter Chriſtum; non quidem à charitate Chriſti ſeparari cupiebat, de qua dixerat paulò ante, *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* Sed à gloria Chriſti, malens ipſe gloria cœleſti

Rom. 9.

Lib. 1. hom. 18.

Rõ. 8.

ſti

ſti priuari, quàm vt Chriſtus pri-uaretur tanto fructu paſſionis ſuæ, quantus appareret in conuerſione multorum millium Iudæorum. Iſte igitur verè triſtabatur cum Chriſto, & conſolabatur dolorem Chriſti: ſed paucos habet hoc tempore imitatores. Primũ enim Paſtores animarum non pauci magis triſtantur, ſi prouentus Eccleſiæ ſuæ diminui, aut etiam perire videant, quàm ſi multus animarum numerus ex ipſorum abſentia, vel negligentia pereat. *Patientius*, inquit ſanctus Bernardus de Epiſcopis loquens, *ferimus Chriſti iacturam, quàm noſtram. Quotidianas expenſas, quotidiano reciprocamus ſcrutinio, & continua Dominici gregis detrimenta neſcimus.* Non ſatis eſſe debet Prælato, ſi ipſe piè viuat, & Chriſti virtutes priuatim imitari ſatagat, niſi etiam ſubditos ſuos, vel potius filios ſuos,

Lib. 4. de conſider. c. 9.

pios efficiat, & per Chriſti veſtigia ad vitam æternam ducat. proinde ſi Chriſto compati, & cum illo triſtari, eiuſque dolores conſolari cupiunt; vigilent ſuper gregem ſuum, non deſerant ouiculas ſuas; verbo dirigant, exemplo præcedant.

Sed etiam de priuatis hominibus iure queri poteſt Chriſtus, quòd cum illo non contriſtentur, neque dolorem ſuum cõſolentur. Et ſi cùm in cruce pendebat, meritò querebatur de perfidia, & obſtinatione Iudæorum, à quibus videbat tantum ſuum laborem, dolorémque contemni, & tàm pretioſam medicinam ſanguinis ſui tamquã à phreneticis reſpui: quid nûnc dicere poteſt, cùm non iam de cruce, ſed de cælo videat, ab his, qui in eum credunt, aut credere ſe dicunt, nihili fieri paſſionem ſuam, ſacrum ſanguinem

conculcari;& nihil,niſi fel, & acetum ſibi offerri, id eſt, ſine conſideratione diuini iudicij, & ſine metu gehennæ multiplicari peccata? *Gaudium eſt in cælis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*: ſed ſi paulò pòſt ille qui per fidem & & baptiſmum natus videbatur in Chriſto, & qui per pœnitentiam à morte reuocatus videbatur ad vitam, iterum peccando moritur; nonne gaudium vertitur in triſtitiam? & lac in fel; & vinum vertitur in acetum? Certè *mulier, quæ cùm parit triſtitiam habet*, ſi viuum pariat puerum, *iam non meminit preſſuræ, quia natus eſt homo in mundum*: ſed ſi fortè puer continuò moriatur, aut etiam mortuus naſcatur; nonne dupli- ci dolore torquebitur? ſic etiam multi laborant confitendo peccata, fortaſſe etiam in ieiuniis, & eleemoſynis non ſine labore verſantur.

Luc. 15.

Io. 16.

ſantur. Sed quia per conſcientiam erroneam, vel ignorantiam non probabilem ad indulgentiam non perueniunt; nonne iſti laborant in parturiendo, & tamen abortum faciunt, & ſe ipſi, & paſtores ſuos duplici mærore conficiunt? Similes ſunt eiuſmodi homines viro ægrotanti, qui amariſſimo pharmaco, vnde ſanitatẽ ſperabat, ſibi ipſe mortem accelerat: vel agricolæ, qui poſt multos labores in vinea, vel in agro colendo conſumptos, improuiſa grandine ſuperueniente, prouentus omnes, id eſt, labores ſuos omnes amittit. Iſta igitur ſunt mala iure deflenda, & qui iſta deflet, & de his contriſtatur; is cum Chriſto in cruce contriſtatur: & cùm in iſtis depellendis malis pro viribus laborat; is Chriſti patientis in cruce labores, ac dolores mirificè conſolatur, & cum Chriſto viciſſim in cælo

gauden

gaudente gaudebit, & cum regnante regnabit.

C A P. I X.

De ſecundo fructu verbi quinti.

Alia, nec parum vtilis conſideratio mihi occurrit, dum ſitim Chriſti in cruce pendentis attentè conſidero. Videtur enim mihi Dominus in eum ſenſum dixiſſe, *Sitio*, quo dixit mulieri Samaritanę, *Da mihi bibere.* Nam paulò poſt aperiens myſterium verbi ſui adiunxit, *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dixit tibi, da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Quomodo enim ſitiet, qui eſt fons aquæ viuæ? an non de ſe loquebatur, cùm diceret in Euangelio, *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat?* & nonne ipſe eſt petra illa, de qua loquitur Apoſtolus ad Corinthios, *Bibebant de conſequen*

Ioan. 7.

1. Cor. 10.

ſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus? Denique nónne ipſe eſt, qui loquitur ad Iudæos per Hie- *Hier. 1.* remiam, *Dereliquerunt me fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas; quæ continere nõ valent aquas.* Videor igitur mihi videre Dominum in cruce, tanquàm in ſublimi ſpecula, reſpicientem orbem terrarum plenum hominibus ſitientibus, & languentibus præ ſiti: & occaſione ſitis ſuæ corporalis, eundem Dominum miſeratum communem illam ſitim generis humani, clamaviſſe, *Sitio,* hoc eſt, verè quidem ſitio propter exhauſtum iam, atque exſiccatum humorem corporis mei; ſed hæc ſitis in momento finietur; magis autem ſitio, vt homines ex fide cognoſcere incipiant, me eſſe verum fontem aquæ viuæ, & veniant ad me, & bibant, & deinceps non ſitiant in æternum.

O nos

O nos beatos, ſi concionem iſtam Verbi incarnati, attentiſſimo corde audiremus. An non enim homines ferè omnes ſitiunt ſiti concupiſcentiæ ardentiſſimâ, & inſatiabili aquas labẽtes, & turbidas rerum tranſeuntium, & defluentium; quæ vulgò dicuntur bona, pecunias, honores, voluptates? Et quis vnquam iſtam aquam bibens, non ſitiuit iterum? Et quis vnquam Chriſtum magiſtrum audiens guſtare cœpit aquam viuam ſapientiæ cæleſtis, & charitatis diuinæ; qui non continuò extinctâ ſibi rerum terrenarum, reſpirare cœperit in ſpem æternæ vitæ; & depoſitâ mordaci curâ acquirendi, & cumulandi terena, non cœperit deſiderare, & ſitire cæleſtia? Hæc aqua viua, non ex terrâ aſcendens, ſed de cælo deſcendens, quã Dominus fons aquæ viuæ nobis dabit, ſi eam ab illo ardentibus

preci

precibus, & non ſine fonte lacrymarum poſtulabimus; non ſolùm ſitim ſedabit rerum terrenarum, ſed etiã erit nobis cibus; & potus indeficiens toto tempore noſtræ peregrinationis. Sic enim loquitur Iſaias Propheta, *Omnes ſitientes venite ad aquas.* Et ne forte putes ſimplicem eſſe aquam, vel magno pretio emendam; ſubiungit; *Properate*, inquit, *venite, & emite abſque argento, & abſque vllâ commutatione vinum, & lac.* Aqua emenda dicitur, quia non ſine aliquo labore, id eſt, diſpoſitione propria acquiritur; ſed abſque argento, & abſque vllâ commutatione, quia gratis datur, neque vllum æquale pretium inueniri poſſet. & quam paulò ante vocauerat aquam, nũc appellat vinum, & lac, quia res quædam eſt pretioſiſſima, quæ ſimul comprehendit virtutem, ſiue perfectionem aquæ, vini, & lactis. *Iſai. 55. 1*

Hæc eſt vera ſapientia, & charitas, quæ dicitur aqua, quia refrigerat æſtum cõcupiſcentiæ; vinum, quia calefacit, & inebriat mentem ebrietate maximè ſobria; lac quia nutrit dulci pabulo præcipuè infantes in Chriſto, iuxta illud Apo-
1. Pet. ſtoli Petri, *ſicut modo geniti infantes*
2. *lac concupiſcite.* hæc eadem vera ſapientia, & charitas concupiſcẽtiæ
Matth. carnis contraria, eſt *iugum* illud
11. *ſuaue, & onus leue*, quod qui libẽter, humiliterq; ſuſcipiunt, inueniunt, requiem veram, & ſolidam animabus ſuis, vt nõ amplius ſitiant, neque opus habeant aquas ex terrenis puteis haurire. Hæc dulciſſima requies animorum aperuit ſolitudines, impleuit monaſteria, reformauit clerum: ipſos etiam coniugatos ad moderationem nõ exiguam reuocauit. Certè pala-
Socr. li. tium Theodoſij iunioris Impera-
7. c. 22. toris, non abſimile magno monaſterio

ſterio videbatur:& domus Comitis Elzearij parui monaſterij formam præſeferebat. In vtroque loco nulla iurgia, nullæ contentiones audiebantur, ſed pſalmi,& cantica ſacra frequentiſſimè reſonabant. Hæc omnia Chriſto debemus, qui ſiti ſuâ ſitim noſtram extinxit, & tanquam fons viuus aquis iugiter manantibus agros cordium noſtrorum ita rigauit, vt ſiccitatem non timeant, niſi ab ipſo fonte corda noſtra (quod abſit) inimico inſtigante recedant. *vid Sur. to 5. die 27. Sept.*

C A P. X.

De tertio fructu verbi quinti.

TErtius fructus, qui ex verbo quinto decerpi poteſt, eſt imitatio patientiæ Filij Dei. Quãuis enim in verbo quarto clarucrit humilitas cum patientia; tamen in verbo quinto, tanquam in

proprio loco, ſumma, & ſola patiētia Chriſti fulſiſſe videtur. Porrò patientia non ſolùm vna ex magnis virtutibus eſt, ſed etiam præter cæteras valde neceſſaria. ſic enim loquitur ſanctus Cyprianus, *Non inuenio, inter cæteras cæleſtis diſciplinæ vias, quid magis ſit vel vtilius ad vitam, vel maius ad gloriam, quàm vt qui præceptis Dominicis obſequio timoris, ac deuotionis innitimur, patientiam maximè tota obſeruatione tueamur.* Sed antequam de neceſſitate patientiæ aliquid dicamus, neceſſe eſt patiētiam veram à falſa diſtinguere. Vera patientia eſt, quæ tolerare iubet mala pœnæ, vt non cogatur facere mala culpæ. Talis fuit patientia Martyrum, qui maluerunt tormenta ſubire carnificum, quàm Chriſti fidem abnegare; & maluerunt iacturam omnium bonorum pati, quàm Diis falſis cultum adhibere. Falſa

Serm. de bono patientiæ.

Vide S. Auguſ. lib. de patientia c. 1. 2. 3.

verò

verò patientia eſt, quæ ſuadet mala omnia tolerare, vt legi concupiſcentiæ pareatur; & amittere bona ſempiterna, vt temporalia conſeruentur. Talis eſt patientia martyrum diaboli, qui facilè tolerant famem, & ſitim, frigus, & æſtum, & iacturam nominis boni, & quod admirabilius eſt, Regni cælorum, vt opes adaugeant, vel carnis concupiſcentiæ ſatisfaciant, vel ad gradus honorum aſcendant.

Iam verò patientia vera id habet proprium, vt omnes virtutes perficiat, & conſeruet; atque hoc eſt; quòd S. Iacobus prædicat in laudibus patientiæ, cùm ait, *Patientia opus perfectum habet, vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* *Iac.* 1. Virtutes enim cæteræ ſine patientia non diu ſubſiſtere poſſunt propter difficultates, quæ in earum actibus inueniuntur. Sed

quando comitem habent patientiam, facilè ſuperant omnes difficultates. patientia enim conuertit praua in directa, & aſpera in vias planas. Atque hoc adeò verum eſt, vt ſanctus Cyprianus de ipſa etiam Reginâ virtutum charitate dicat; *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas, ac firmitas vnitatis, quæ, ſpe, & fide maior eſt; & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper æterna apud Deum in regnis cæleſtibus permanebit. tolle illi patientiam, & deſolata non durat; tolle ſuſtinendi, tolerandique ſubſtantiam; & nullis radicibus, ac viribus perſeuerat.* Quod idem facilius probat idem Cyprianus de caſtitate, de iuſtitiâ, de pace cum proximis. *Sit fortis*, inquit, *& ſtabilis in corde patientia, & nec adulterio ſanctificatum corpus, & Dei templum polluitur, nec iuſtitiæ dicata innocentia contagione fraudis inficitur,*

Serm. de patientia.

tur, nec poſt guſtatam Euchariſtiam manus gladio, & cruore maculatur. hæc ille q qui à contrario ſenſu ſignificare voluit, neque caſtitatem adulterio reſiſtere poſſe, ſine patientia, neque iuſtitiam fraudę vacare; neque ſumptam Euchariſtiam ab homicidio liberare.

Hoc autem quod ſcribit ſanctus Iacobus de virtute patientiæ, aliis verbis docent Propheta David, & ipſe Dominus, & Apoſtolus eius. David in pſalmo nono, *Patientia*, inquit, *pauperis non peribit in finem*; quia videlicet opus perfectum habet, ac per hoc fructus eius nunquam marceſcet. Dicitur enim patientia non perire, quia fructus eius, & merces ſemper manebit. Quomodo dicere ſolemus, labores agricolæ perire, quando fructum non ferunt; & non perire, quando ferũt. Additur autem

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON

vox illa, *pauperis*, quæ hoc loco humilem ſignificat, qui ſe pauperem agnoſcit, & ſine adiutorio Dei nihil poſſe vel facere, vel pati. Sic S.
Cap. 15 Auguſtinus exponit in libro de patientia: neque enim ſoli pauperes, ſed etiam diuites veram patiētiam habere poſſunt: dummodo nō in ſeipſis cōfidunt, ſed in Deo, à quo, vt veri pauperes donorum diuinorum, patientiam petant, & accipiant. Hoc idem Dominus ipſe ſignificare voluit, cùm ait in
Luc. 21. Euangelio; *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Illi enim ſoli verè poſſidebunt animam, id eſt, vitam ſuam, vt propriam, & quæ à nullo ſubripi poſſit; qui patienter tolerabunt omnes afflictiones, & ipſam etiam corporis mortem, vt non peccent in Deum. Quamuis enim moriendo vitam videantur amittere; tamen non amittunt, ſed in æternum cuſtodiunt eam.

Mors enim iuſtorum non mors, ſed ſomnus, iſque admodum breuis dici poteſt. Sed impatientes, qui vt vitam corporis non amittant, peccare non dubitant, vel Chriſtum abnegando, vel idola colendo, vel libidini ſuccũbendo, vel aliud quodcumque ſcelus perpetrando: illi videntur quidem ad tempus conſeruare vitam ſuam; ſed perdunt in æternũ vitam corporis, & animæ: & ſicut veris patientibus recte dicitur; *Capillus de capite veſtro non peribit*: ſic impatientibus dici debet, mẽbrum de corpore veſtro immune à gehennæ incendio non manebit. Luc.21.

Denique hoc idem confirmat Apoſtolus, dicens; *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei faciẽtes, reportetis promiſsionem*: vbi patiẽtiam non vtilem, ſed neceſſariam omnino eſſe pronunciat, vt voluntatem Dei ſemper faciamus, & vo- Heb.10

luntatem Dei facientes reportemus promiſſionem, id eſt, *coronam gloriæ, quam promiſit Deus diligentibus ſe*, & mandata ſua cuſtodientibus.
Iac. 1. *Si quis enim diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* & *qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Itaque vi-
Ioã. 14 demus totam ſcripturam ſibi ipſi cohærentem prædicare fidelibus patientiæ neceſſitatem. Hæc igitur cauſa, cur Chriſtus voluerit in exitu de hac vita, teſtificari omnibus inuiſibilem quamdam, & acerbiſſimam, & longiſſimam paſſionem ſuam, ſitim videlicet, vt hoc tanto exemplo propoſito, accenderemur ad patientiam in omni afflictione ſeruandam. Fuiſſe autem Chriſti ſitim, pœnã vehementiſſimam, paulò ante in explicatione verbi, *Sitio*, demonſtrauimus. Quòd verò longiſſima fuerit, nullo negocio demonſtrari poteſt.

Ac vt incipiamus à flagellatio-

ne, cum Chriſtus flagellaretur, iam fatigatus erat ex oratione prolixa, & agonia, ac ſanguinis effuſione in horto: deinde ex multis itineribus, quæ illa ipſa nocte, & die ſequente confecerat, ab horto ad domũ Annæ, à domo Annæ ad domum Caypha, à domo Cayphæ ad domum Pilati, à domo Pilati ad domum Herodis, à domo Herodis ad domum Pilati, quæ itinera multa milliaria continent, neque Dominus à cœna heſterna cibum, vel potum, vel ſomnũ guſtauerat: ſed vexationes multas, & grauiſſimas in domo Cayphæ acceperat, ad quas omnes acceſſit duriſſima flagellatio, quam ſitis vehemens comitata eſt, & flagellatione finita, ſitis non finẽ, ſed incremẽtum accepit. Succeſſit coronatio, & illuſio, ac noua vexatio, quã etiam ſitis comitata eſt; & coronatione finita, ſitis non extincta,

ſed aucta eſt. Inde crucis patibulo oneratus, quamuis ex tot itineribus & laboribus feſſus, & ſitibundus, proceſſit ad montem Caluariæ. Itinere illo confecto, oblatum eſt ei vinum cum felle mixtum, quod cùm guſtaſſet, noluit bibere. Itaque iter quidem finem accepit, ſed ſitis, quæ toto itinere piũ Dominum cruciauerat, ſine dubitatione incrementum accepit. Sequuta eſt crucifixio, & ex quatuor vulneribus, quaſi ex fontibus quatuor ſanguine defluente, vnuſquiſque per ſe cogitare poteſt, quàm vehementer ſitis creuerit. Denique tribus horis ſequentibus à ſexta vſque ad nonam horam in horribilibus illis tenebris, vix credi poteſt, quo ſitis ardore ſacratiſſimum illud corpus confectum fuerit. Et quamuis acetum miniſtri obtulerint ori eius; tamen quia non vinum vel aqua, ſed acetum, id

id eſt, aſpera, & ingrata potio fuit; & valde modica, cùm ex ſpongia guttas ſorbere deberet, & iam iam moriturus eſſet: veriſſimè affirmare licet; Redemptorem noſtrum à principio paſſionis vſque ad obitum grauiſſimum hoc tormentum patientiſſimè toleraſſe. Quantum ſit autem hoc tormentum, rari apud nos experiuntur, cùm paſſim occurrant aquæ, quibus ſitis ſedari poſſit; ſed qui multos dies iter faciunt per loca deſerta, illi experiuntur, quale ſit tormentum ſitis.

Scribit Curtius, aliquando Alexandro Magno, per deſertum cum exercitu iter faciente, occurriſſe poſt longam ariditatem, & ſitim fluuium quemdam; tanta verò auiditate cœpiſſe milites aquam illam bibere, vt multi intercluſo ſpiritu ſtatim extincti fuerint; & addit, *multóque maior horum, ſic* *Lib. 7. de reb. geſt. Alexan.*

ex

extinctorum, numerus fuit, quam vllo amiſerat bello. Itaque ardor ille ſitis tam erat intolerabilis, vt non poſſent milites illi ſibimet imperare, vt inter bibendum aliquantulum reſpirarent. ſic periijt maxima pars exercitus Alexandri. Inueniuntur etiam, qui præ magnitudine ſitis ſuauem putauerint aquam luto admixtam, oleum, ſanguinem, & alia ſordidiora, & horribiliora, quæ nemo hauriret, niſi extrema neceſſitate coactus. Hinc diſcere debemus, quàm acerba fuerit Chriſti paſſio, & quanta in ea patientiæ virtus eluxerit: quæ nobis Deo volente innotuit, vt eam imitemur, & ita Chriſto compatiamur, vt ſimul cum illo glorificemur.

Sed audire mihi videor pias quaſdam animas, quæ libenter diſcerent, qua ratione poſſent ad hoc peruenire, vt patientiam

Chriſti

Chriſti ſeriò imitarentur, & cum Apoſtolo dicere poſſent, *Chriſto confixus ſum cruci*; & cum ſancto martyre Ignatio, *Amor meus crucifixus eſt*. Res hæc non eſt adeò difficilis, vt multi exiſtimare videntur. Non enim neceſſe omnibus eſt humi cubare, flagellis ad ſanguinem vſque corpus proprium cædere, ieiunare quotidie in pane & aqua, cilicium aſperum, vel ferreã catenam ad nudam carnem quotidie gerere, & alia id genus ad carnem edomandam, & cum vitijs & concupiſcentijs crucifigendam facere. Illa enim laudabilia, & vtilia ſunt, cùm fiunt ab ijs, qui poſſunt, & non ſine conſilio magiſtri ſpiritualis: ſed ego rationem exercendæ patientiæ, & Chriſtũ patientẽ imitandi demonſtrare pijs Lectoribus cupio, quæ omnib' cõueniat, & nihil inſolitũ, nihil nouũ, nihil quod ad popularẽ aurã

Gal. 2.

Epiſt. ad Rõ.

auram captandam fieri vllus ſuſpicari poſſit.

Primùm igitur aio, oportere patientiæ amatorem in illis laboribus & doloribus libenter verſari, quæ certum ſit, voluntati diuinæ placere, iuxta illud Apoſtoli; *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* Quid autem velit Deus nos patienter ſubire, non eſt difficile diſcere, vel docere. Primùm enim pro comperto habemus, ea quæ nobis mandat mater Eccleſia, quamuis dura, vel difficilia ſint, obedienter, & patienter perficienda eſſe. Quid nobis mandat Eccleſia? ieiunia quadrageſimæ, quatuor temporum, & vigiliarum. iſta ſi ſuſcipiantur, vt oportet, non ſine patientia perfici poſſunt. Nam ſi quis velit, in diebus ieiuniorum exquirere delicatas epulas, & in cœna vna, ſine

Heb.10

prandio vno, tantum cibi ſumere, quantum in prandio ſimul & cœna capere ſolitus erat; & horam anticipare, & poſtea ſub veſperum cœnulam ſumere tam copioſam, vt cœna dici poſſit; iſte certè non facilè eſuriet, neque ſitiet, neque patientia opus habebit: ſed ſi ſeriò ſtatuat, non anticipare horam, niſi morbus, aut alia neceſſitas cogat: vulgares, & viles epulas pœnitentiæ agendæ accommodatas ſumere, eáſque in ea menſura, quæ refectionem vnam, eámque ordinariam non excedat, & quod in alia refectione ſumeretur, ſi dies ieiunij non eſſet, dare pauperibus, vt ſit iuxta B. Leonem, *refectio pauperis, abſtinentia ieiunantis*; & alibi, *Eſuriamus paululum dilectiſſimi: & aliquantulum, quod iuuandis poſſit prodeſſe pauperibus, noſtræ conſuetudini ſubtrahamus.* & denique ſub noctem cœnula, quæ ſumi

Ser. 11. de ieiu. 10. mẽſis.
Ser. 9. de ieiun. 7. menſis.

à mul

à multis ſolet, verè ſit cænulatũm ſine dubio patientia neceſſaria erit, ad eſuriem, & ſitim tolerandam; & ſic ieiunando Christi patientiam vtcumque ſaltem imitabimur; & Chriſto confixi erimus cruci, ſaltem ex parte. At iſta non ſunt omnia neceſſaria. Ita ſit; ſed ad patientiam exercendam, & ad Chriſti paſſionem imitandam neceſſaria ſunt. Deinde Mater Eccleſia iubet Eccleſiaſticos, & regulares recitare, vel canere ſeptem horas canonicas: & vt fideles omnes ſaltẽ orando legant Dominicam orationẽ, & Angelicam ſalutationem. Iſta ſacra lectio, & oratio ſi fiat eo modo, quo poſſet, & deberet fieri, ſine dubio patientię auxilio indigebit: ſed non deſunt multi, qui vt patientiæ ſuffragio non indigeant, tollere ſatagunt omnes difficultates: Primum quaſi onus aliquod

ium é graue

graue gerere debeant, velociſſimè percurrunt omnia, vt videlicet ab illo onere breuiſſimè ſe expediãt: deinde non erecti, & ſtantes, vel flexis genibus; ſed ſedentes, vel deambulãtes horas canonicas legũt; videlicet vt tædiũ lectionis, & orationis, vel ſedendo minuatur, vel deambulando leuetur. Loquor autem de iis, qui priuatim horas legunt, non de illis, qui in choro pſalmos decantãt. Præterea ne ſomnum interrumpere cogantur, non ſolum horas diurnas, ſed etiam nocturnas ſole fulgente decantant. De attentione, & mentis eleuatione, cũ Deus laudatur, vel oratur; nihil dico, quia plerique nihil minus cogitãt, quàm id, quod canũt, vel legunt. Itaque ſublata difficultate cõſumendi longũ tẽpus in lectione, vel oratione, necnõ ſurgendi ad horas nocturnas, & omiſſo labore ſtandi, vel flecten

flectendi genua, & animum coër-
cendi, vt non huc, atque illuc di-
uagetur, ſed totus ſit in iis, quæ le-
git: mirum non eſt, ſi multi patien-
tiæ ſubſidio egere non videantur.
Sed iſti audiant, qua ſollicitudine
canonicas horas ſanctus Franciſ-
cus legebat; & tunc intelligent,
hoc pium officium ſine patientiæ
auxilio peragi non poſſe. Sic igi-
tur loquitur ſanctus Bonauentura
Cap. 10. vitæ S. Franciſci. in vita ſancti Franciſci, *Solitus erat
vir ſanctus horas canonicas non minus
timoratè Deo perſoluere, quàm deuotè:
nam licet oculorum, ſtomachi, ſplenis, &
hepatis ægritudine laboraret, nolebat ta-
men muro, vel parieti inhærere, dum
pſalleret; ſed horas ſemper erectus, &
ſine caputio, non girouagis oculis, nec
cum aliqua ſyncopa perſoluebat: ſi quan-
do eſſet in itinere conſtitutus, figebat
tunc temporis greſſum; huiuſmodi con-
ſuetudinem reuerentem, & ſacram
ob pluuiarum inundantiam non omit-*
tens.

tens. Grauiter etiam ſe putabat offendere, ſi quando orationi deditus vanis phantaſmatibus interius vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat confeſſioni; quin illud protinus expiaret. Pſalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quaſi Deum præſentem haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ ſuauitatis dulcedine, labia ſua lingere videbatur. Certè ſi quis conari velit ſic horas canonicas legere, & noctu etiam ſurgere ad nocturnas horas perſoluendas, experietur omninò, ſine labore, & patientia ſe non poſſe diuino officio ſatisfacere. Multa ſunt alia, quæ mater Eccleſia de voluntate Dei, ex literis ſacris edocta, præcipit, quæ ſine patientia rectè peragi non poſſunt; qualia ſunt, dare ſuperfluum opum pauperibus, ignoſcere peccantibus in nos, & ſatisfacere iis, quo nos offendimus;

mus; confeſſio peccatorum omnium ſaltem annis ſingulis; perceptio ſacroſanctæ Euchariſtiæ, quæ non paruam exigit præparationem; quæ ſine patientia rectè peragi non poſſunt: ſed ego pauca iſta per modum exempli ponere volui.

Alterum eſt, in quo diuina voluntas cernitur, & ſine patientia perfici nequit, id totum, quod ad nos vexandos vel dæmones, vel homines faciunt. Quamuis enim homines mali, & dæmones peſſimi, cùm nos exercent, nihil boni cogitent: tamen Deus, ſine quo illi nihil agere poſſunt, illam vexationem non permitteret, niſi nobis vtilem eſſe iudicaret: proinde omnis illa vexatio de manu Domini ſuſcipienda; ac per hoc patienter, & libenter toleranda eſt. Sic Iob ſimplex, & rectus, non ignorabat ſtragem illam, quam

paſſus

paſſus eſt, cùm vna die perdidit omnes opes, & omnes filios, ac deinde totius corporis ſanitatem, à Diaboli inuidia proceſſiſſe: dixit tamen, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum,* Iob. 1. quia nouerat, ſtragem illam ſine Dei voluntate fieri non potuiſſe. Non hæc dico, quaſi velim homines ab hominibus, vel à dæmonibus afflictos, non poſſe, aut nõ debere reſarcire damna medicinam adferre corpori, ſéque, réſque ſuas defendere: ſed hoc tantùm admoneo, non eſſe cogitandum de vltione contra homines malos, neque reddendum malum pro malo, ſed patienter tolerandum, quod Deus nos tolerare voluerit, vt voluntatem Dei facientes reportemus promiſſionem.

Poſtremum illud eſt, vt omnia, quæ caſu, vel fortuitò accidere videntur, vt nimiam ſiccitatem,

nimiam

nimiam pluuiam, peſtilentiá, penuriam & alia id genus, intelligamus, non ſine prouidentia, & voluntate Dei contingere; ac per hoc non queramur de elementis, vel de ipſo Deo, ſed agnoſcamus flagellũ Dei, & peccata noſtra, & ſubiecti Deo, in humilitate verâ patienter feramus omnia: ſic enim fiet, vt placatus Deus relinquat poſt ſe benectionẽ, & nos vt filios paterna pietate caſtiget, non vt adulterinos hæreditate cæleſti priuet. Addam ex S. Gregorio exemplum vnũ, ex quo intelligi poſſit, quanta ſit merces patientię. In homiliâ trigeſimâ quintâ ſuper Euágelia narrat, quendá Stephanum adeo fuiſſe patientem, vt eos ſibi præ cæteris amicos crederet, qui ſibi moleſtiá aliquam irrogaſſent, & gratias pro contumeliis redderet: damna ſibi illata, lucra maxima exiſtimaret, aduerſarios

omnes

omnes in adiutoribus, & benefactoribus numeraret. Hunc ſine dubitatione mundus amentem, & ſtultum eſſe cenſuiſſet; ſed ipſe Apoſtolum Chriſti non ſurda aure audiuerat dicentem, *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.* nam, vt in eodem loco S. Gregorius dicit, huic morienti Angeli multi viſi ſunt adfuiſſe, qui eius animam in cælum rectà deferrent: & ipſe ſanctus Doctor, hunc Stephanum inter martyres ſanctos, ob eius patientiam eximiam, numerare non dubitauit. 1.Cor. 3.

C A P. X I.

De quarto fructu verbi quinti.

ADhuc ſupereſt fructus vnus, iſq; dulciſſimus, qui ex verbo, *Sitio*, decerpi poteſt. S. enim Auguſtinus enarrans pſalmum

ſexageſimum octauum, exponens verbum, *Sitio*, dicit, eo verbo ſignificatum fuiſſe non ſolum deſiderium potus corporalis; ſed etiã deſiderium, quo Chriſtus flagrabat fidei, & ſalutis inimicorũ ſuorum. Sed poſſumus nos occaſionẽ acceptâ ex ſancti Auguſtini ſententia, paulò altiùs aſcendere, ac dicere: Chriſtum ſitiuiſſe gloriam Dei, & ſalutem hominum; nos autem ſitire debere gloriam Dei, honorem Chriſti, ſalutem noſtram, & ſalutem fratrum noſtrorum. Et quidẽ, quòd Chriſtus ſitierit gloriam Patris, & ſalutem animarum, dubitari non poteſt: id enim clamant omnia opera eius, & omnes conciones eius, & omnes paſſiones eius, & omnia miracula eius. Nobis potiùs cogitandum eſt, vt non ſimus ingrati tanto benefactori, quâ ratione ſic inflammari poſſimus, vt verè ſitiamus

hono

honorem Dei, qui *ſic dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret*: & ſimul Chriſti gloriam verè, atque ardenter ſitiamus, qui *dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem Deo in odorem ſuauitatis*. necnon, vt ſic verè compatiamur fratribus noſtris, vt ſalutem ipſorum ardentiſſimè ſitiamus. Sed illud nobis eſt maximè neceſſarium, vt ſalutem propriam ita verè, & ex animo ſitiamus, vt ſitis illa cogat nos omnia pro viribus cogitare, & loqui, & agere, quæ ad ſalutem noſtram conſequendam expediunt. Si enim nos neque honorem Dei, neque Chriſti gloriam, neque ſalutem proximorum ſitiamus; non propterea vel Deus honore debito carebit, vel Chriſtus gloriâ ſuâ priuabitur; vel proximi ſalutem non conſequentur: ſed nos ipſi verè peribimus

Ioan. 3.

Epheſ. 5.

in æternum, ſi ſalutem propriam ſitire neglexerimus. Ex quo mihi ſæpè vehemens admiratio ſubit, vnde fiat, vt ſciamus Chriſtum ſalutem noſtram tàm ardenter ſitiuiſſe; & nos ipſi, qui certò credimus, Chriſtum eſſe Dei ſapientiam, non moueamur ad eius exēplum imitandum in re, quæ nobis ſuper omnia neceſſaria eſt. Nec minùs admiror, quòd nos ipſi tēporalia bona tàm ardenter ſitiamus, quaſi eſſent bona ſempiterna; & ſalutem verè ſempiternam tàm negligenter quæramus, & nō ſolùm non ſitiamus, ſed vix leuiter deſideremus, quaſi res eſſet momētanea, & leuis. Adde, quòd temporalia non ſunt pura bona; ſed admixta malis plurimis; & tamen ſollicitè, & anxiè appetūtur; ſalus æterna nullum malum habet admiſtum, & tamen ſic negligitur, ſic leuiter appetitur, ac ſi nihil

ſolidi

ſolidi contineret. Illumina Domine oculos meos interiores, vt inueniam aliquando tam noxiæ ignorantiæ cauſam.

Amor certè deſiderium parit, deſiderium verò cùm ardere vehementer incipit, ſitis appellatur. Sed quis poteſt non amare ſalutem propriam, præſertim æternã, & ab omni malo immunem? & ſi non poteſt nõ amari res tanta, cur non vehementer deſideratur? cur non ardenter ſititur? cur non totis viribus quæritur? Fortaſſe ratio eſt, quia ſalus æterna nõ cadit ſub ſenſum, ideóque neque experimentum eius habemus, quale planè nobis adeſt de ſalute corporali; proinde iſtam ſitimus, illam frigidè deſideramus. Sed ſi res ita ſe habet, vnde Dauid, qui homo mortalis erat, tàm ardenter viſionem ſitiebat Dei, in qua viſione ſalus æterna conſiſtit, vt clamaret,

Pſalm. 42. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum, fortem, viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Vbi Propheta adhuc in terris manens, viſionem Dei, quæ eſt ipſa ſalus æterna, ardentiſſimè ſitiebat. Quod idem non ſoli contigit Dauidi, ſed viris plurimis ſanctitate inſignibus, quibus res omnes terrenæ fordebant, & inſipidæ videbantur; & ſola vehementiſſimè ſapiebat; & dulciſſima eſſe videbatur memoria, vel recordatio Dei. Non igitur cauſa, cur nos non ardenter ſitiamus beatitudinem ſempiternam, ea eſt, quòd ea ſub ſenſu nõ cadat: ſed quòd non attentè, & aſſiduè cum plena fide cogitetur. Cur autem non ita, vt oportet, cogitetur, cauſa eſt; quia nos ſpirituales non ſumus, ſed animales. 1. Cor. 2. *Animalis enim homo non*

percipit

percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Quare ſi cupis, anima, ſcire ſalutem tuam, & aliorum, & multo etiam magis honorem Dei, & gloriam Chriſti, audi B. Iacobum dicentem, *Siquis ex vobis indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.* *Iac. 1.* Neque enim iſta tam ſublimis ſapientia in ſcholis mundi reperitur, ſed in ſolo auditorio ſpiritus Dei, qui hominem animalem conuertit in ſpiritualem; neque ſatis eſt ſemel & frigidè petere, ſed oportet perſeuerare pulſando, & inenarrabili gemitu clamare ad aures Patris. Si enim pater carnalis ploranti filiolo, & panem poſcenti denegare non ſolet; *quanto magis*, inquit Dominus, *Pater veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?*

CAP. XI.

Exponitur ad literam verbum ſextum, Conſummatum eſt.

Ioan. 19.

VErbum ſextum à Domino in cruce prolatum, refertur ab eodem ſancto Ioanne, vt penè coniunctum cum quinto. Statim atque Dominus dixerat, *Sitio*, & acetum ſibi oblatum biberat, ad-
Ioan.19 didit ſanctus Ioannes, *Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit, Conſummatum eſt.* Et quidem ad literam nihil eſt aliud, *conſummatum eſt*, niſi conſummatum, ac perfectum eſt opus paſſionis. Siquidem opera duo iniunxerat Pater Filio; vnum prædicandi Euangelium: alterum patiendi pro genere humano. De priore opere dixit Do-
Ioan.17 minus apud Ioannem, *Opus conſummaui, quod dediſti mihi, vt facerē:*

mani

manifeſtaui nomen tuum hominibus. Hæc dixit Dominus poſt vltimam & longiſſimam concionem habitã ad diſcipulos poſt cœnam. Proinde tunc conſummauit primum opus, quod ei Pater iniunxerat. Alterum opus erat bibendi calicem paſſionis, de quo Dominus ait, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* & alibi, *Pater ſi vis, transfer calicem hunc à me.* & alibi, *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* De hoc igitur Dominus proximus morti ait, *Conſummatum eſt*, calicem enim exhauſi totum vſque ad fæces; nihil iam ſupereſt, niſi vt abeam ex vita. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum.*

Mat. 20

Mat. 26

Ioã. 18.

Sed quoniam neque Dominus ipſe, neque ſanctus Ioannes, breuitati conſulentes, explicauerunt, quid eſſet illud, quod conſummatum eſt; data eſt nobis occaſio ad plura myſteria, non ſine ratione &

fructu illud applicandi. Primum igitur ſanctus Auguſtinus in commentario huius loci, refert vocem illam, *Conſummatum eſt*, ad impletionem prophetiarum, quæ de ipſo erant. *Sciens enim* inquit Euangeliſta, *quia iam omnia conſummata erant, vt conſummaretur Scriptura, dixit, Sitio*. & paulò pòſt, *accepto aceto, dixit, Conſummatum eſt*, id eſt, impletum eſt illud, quod ſupererat adimplendum. Ex quo intelligimus, etiam illum voluiſſe dicere; conſummata, & adimpleta iam eſſe, quæ de ipſius vita, & morte prędicta à Prophetis fuerant. Verè enim omnia prædicta fuerant. Conceptio, *Ecce Virgo concipiet*. Natiuitas in Bethleem, *Et tu Bethleem terra Iuda, &c. ex te exiet Dux, qui regat populũ Iſraël*. Apparitio nouæ ſtellæ, *Orietur ſtella ex Iacob*. Adoratio Regum *Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent*. Prædicatio Euangelij, *Spiritus*

Iſai. 7.
Mich. 2.
Nũ. 23.
Pſal. 71.

Domini ſuper me, euangelizare pauperibus miſit me. Miracula, *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt: tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Seſſio ſuper aſinam, & pupillum eius, *Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & pullum filium eius.* Denique paſſio tota per partes deſcripta eſt à Dauide in Pſalmis, & ab Iſaia, Hieremia, Zacharia, & alijs. Atque hoc eſt, quod ipſe Dominus, iturus ad paſſionem dicebat; *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis.* De illis igitur, quæ conſummanda erant, nunc dicit, *Conſummatum eſt*; id totum videlicet, quod conſummandum, id eſt, implendum erat, vt Prophetæ fideles inueni-

Iſai. 61
Iſai. 35
Zach. 9
Pſ. 21. 68.
Iſai 53
Hier. 11
Zach. 12
Luc. 18

rentur.

Deinde *Conſummatum eſt*, ſignificat, ex ſententia ſancti Ioannis Chryſoſtomi, conſummatam fuiſſe in morte Chriſti poteſtatem, quæ permiſſa erat hominibus, & dæmonibus in Chriſtum; de qua poteſtate Chriſtus ipſe dixit ad Principes Sacerdotum, & magiſtratus Templi, & ſeniores: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.*

Luc. 22.

Hæc igitur hora, & hoc tempus totum, quo Deo permittente, poteſtatem habuerunt impij in Chriſtum, finitum eſt, cùm Dominus dicit, *Conſummatum eſt*: tunc enim finem accepit peregrinatio Filij Dei inter homines, quam prædixit Baruch, cùm ait, *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum. Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſraël electo ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

Baruc. 3.

 Et

Et ſimul cum peregrinatione finem accepit vitæ mortalis conditio; ſecundum quam eſuriebat, ſitiebat, dormiebat, fatigabatur, iniuriis, & flagellis, vulneribus, & morti obnoxius erat. Itaque vbi dixit Chriſtus in cruce, *Conſummatum eſt*: *Et inclinato capite tradidit ſpiritum*: conſummatum eſt iter, de quo dixerat, *Exiui à Patre, & veni in mundum:* Ioã.16. *iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Conſummata eſt peregrinatio laborioſa, de qua dictum erat à Hieremia, *Expectatio* Hier.14 *Iſraël, Saluator eius in tempore tribulationis: quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?* Conſummata eſt mortalitas humanitatis eius; & conſummata eſt poteſtas omnium inimicorum eius in ipſum. Tertiò conſummatum eſt ſacrificium omnium ſacrificiorum maximum

mum, & in quod omnia ſacrificia veteris legis, tanquam figuræ & vmbræ, in ſacrificium verum, & ſolidum inruebantur: Sic enim loquitur ſanctus Leo,
Ser. 8. de paſſ. Domini. *Traxiſti Domine omnia ad te, quoniam ſciſſo templi velo, ſancta Sanctorum ab indignis Pontificibus receſſerunt, vt figura in veritatem, prophetia in manifeſtationem, & lex in Euangelium, verteretur.* & paulò poſt, *Nunc etiam carnalium ſacrificiorum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum, vna corporis, & ſanguinis tui implet oblatio.* In hoc enim Christi ſacrificio, ſacerdos eſt Deus homo; ara, crux; ſacrificium, agnus Dei; ignis holocauſti, charitas; fructus ſacrificij, mundi redemptio. Sacerdos, inquam, fuit Deus homo, quo nullus maior excogitari poteſt,
Pſ. 109 *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchi-*
ſedech

ſedech: & verè ſecundum ordinem Melchiſedech; quia Melchiſedech ſine patre, ſine matre, ſine genealogia legitur in Scripturis; & Christus ſine patre fuit in terra, ſine matre in cœlo: ſine genealogia; quia *generationem eius quis enarrabit?* quippe ante luciferum genitus; *& egreſſio eius à diebus æternitatis.* Ara fuit crux; quæ quanto vilior fuit, antequam Chriſtus eam ſubiret; tantò poſtea illuſtrior, & nobilior facta eſt; & in nouiſſimo die apparebit in cœlo, ſole ſplendidior. De Cruce enim intelligit Eccleſia, quod dicitur in Euangelio, *Tunc parebit ſignum Filij hominis in cælo*: ſic autem cantat Eccleſia, *Hoc ſignum crucis erit in cælo, cùm Dominus ad indicandum venerit.* Quod idem confirmat ſanctus Ioannes Chryſoſtomus, illud etiam obſeruans, quòd quando *Sol obſcurabitur, & luna non dabit*

Iſai. 53.
Pſ. 109.
Mich. 5
Mat. 24
Hō. 77. in c. 24. Matth.

dabit lumen ſuum, tunc in cælo crux apparebit ipſo Sole lucidior. Porrò ſacrificium fuit Agnus Dei prorſus innocens, & immaculatus. De quo Iſaias, *Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* & Præcurſor Domini, *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* & Apoſtolus Petrus, *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati, & incontaminati Chriſti.* Qui etiam dicitur in Apocalypſi, *Agnus occiſus ab origine mundi*, quia pretium eius à Deo præuiſum proderat etiam illis, qui Chriſti tempora præceſſerunt. Ignis holocauſtum cremans, ſacrificiúmque perficiens eſt charitas immenſa, quaſi fornax vehementer accenſa, quæ flagrabat in corde filij Dei, & quam aquæ multæ paſſionum extingue

Iſa. 53. *Ioan. 1.* *1 Pet. 1* *Apoc. 13.*

guere non potuerunt. Denique *Cant.* 8.
fructus ſacrificij fuit expiatio peccatorum omnium filiorũ Adam, ſiue mundi totius reconciliatio. Sic enim loquitur ſanctus Joannes in epiſtola ſua prima, *Ipſe eſt* 1. *Ioan.* 2.
propitiatio pro peccatis noſtris. Non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Quod idem ſignificant verba S. Ioannis Baptiſtæ, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit* *Ioan.* 1.
peccata mundi.

Vna ſola reſtat quæſtio, ad quem modum Chriſtus idem potuerit eſſe ſacerdos, & victima: Sacerdotis enim officium eſt mactare victimam: Chriſtus autem non ſe ipſe mactauit, neque potuit id iure facere, quia ſacrilegiũ perpetraſſet, non ſacrificium obtuliſſet. Sed verè Chriſtus non ſe ipſe occidit, & tamen verè ſacrificium obtulit; quia libens, & volens ſe mactandum obtulit, ad

glo

gloriam Dei, & expiationem peccati. Neque enim potuiſſent vnquam milites, aut ſatellites eum comprehendere, vel tenere: neque claui manus eius, pedéſque transfigere: neque mors ad eum quantumuis crucifixum accedere potuiſſet, niſi ipſe voluiſſet. Itaque
Iſa. 53. veriſſimè dicit Iſaias, *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*: & ipſe Dominus,
Ioa. 10 *Ego pono animam meam, nemo tollit animam meam, ſed ego pono eam.* & apertiſſimè Apoſtolus Paulus,
Eph. 5. *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* Admirabili igitur ratione, & modo, quod mali, ſiue peccati, & ſceleris fuit in paſſione Chriſti, id totum ad Iudam, & Iudæos, & Pilatum, & milites pertinet; & iſti non ſacrificium obtulerunt, ſed ſacrilegium perpetrarunt; neque ſacerdotes, ſed ſacrilegi dici me-

ruerunt: quod in eadem paſſione fuit boni, religioſi, & pij, id totum Chriſti eſt, qui ex affluentiſſima charitate ſua, vt iram Dei placaret, & mundum Deo reconciliaret, & iuſtitiæ diuinæ ſatisfaceret, & genus humanum non periret; obtulit ſe ipſe victimam Deo, non ſe occidendo, ſed mortem, & mortem crucis patientiſſimè tolerando. Quod pauciſſimis verbis ſanctus Leo expreſſit, cùm ait, *Admiſit in ſe impias manus furentium, qui dum proprio incumbunt ſceleri, famulati ſunt Redemptori.* Ser. 1 de P.

Quartò, in Chriſti morte conſummatum eſt prælium ingens Chriſti cum Principe huius mundi. de quo prælio loquitur Dominus ipſe apud Ioannem, dicens, *Nunc iudicium eſt mundi, nunc Princeps huius mundi eiicietur foras: & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* Hoc verò prælium Ioa. 12

iudiciale fuit, non militare. qualia ſunt prælia litigantium, non qualia ſunt prælia militum. Litigabat enim diabolus cum filio Dei de poſſeſſione mundi; id eſt, generis humani. Diabolus à longo tempore intruſerat ſe in poſſeſſionem mũdi, quia vicerat primum hominem, & ſeruum ſuum illum fecerat cum vniuerſa eius progenie. Itaque ipſe etiam B.
Ephe. 6. Paulus dæmones vocat *principes, & poteſtates mundi, & rectores tenebrarum harum*: Et Chriſtus ipſe, vt paulò ante diximus, vocat diabolum *Principem mundi huius*. Nec ſolùm diabolus ſe mundi principem haberi volebat, ſed etiam Deum.
Pſa. 95. vnde eſt illud Pſalmographi; *Dij gentium dæmonia; Dominus autem cælos fecit*. Paſſim enim diabolus in ſculptilibus gentium adorabatur, & ſacrificiis arietum, & vitulorum colebatur. Ab altera parte Filius

Dei, vt verus, & legitimus hæres *Heb. 1.* vniuerſorum, mundi principatum ſibi repetebat. Hoc igitur prælium in cruce tandem conſummatum eſt, & lata ſententia in fauorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: quia Dominus in cruce pleniſſimè ſatisfecit iuſtitiæ diuinæ pro culpa hominis primi, & omnium filiorum eius. Reddita enim eſt obedientia Patri à Filio, maior, quàm fuiſſet inobedientia ſerui ad Dominum. & humiliatus eſt Filius Dei vſque ad mortem in honorem Patris, magis quàm in ſuperbiam elatus fuiſſet ſeruus in iniuriam Dei. Ita Deus reconciliatus in gratiam filij generi humano, eripuit illud de poteſtate diaboli, *& tranſtulit in regnum filij* *Col. 1.* *dilectionis ſuæ.*

Eſt & alia ratio, quam adducere ſolet B. Leo, quam verbis illius reddemus. *Si crudelis*, inquit, *& ſu-* *Ser. 10. de paſſ.*

perbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet, Iudæorum animos manſuetudine potius temperare, quàm iniuſtis odiis ſtuduiſſet accendere; ne omnium captiuorum amitteret ſeruitutem, dum nihil ſibi debentis perſequitur libertatem. Egregia omninò ratio: æquum enim fuit, vt diabolus imperium amitteret in eos omnes, quos per peccatū ſeruos ſibi fecerat; quia in Chriſtum, qui ſeruus eius non erat, & quem ad peccandum nunquam induxerat, extendere manus, eúmque ad mortem vſque perſequi non dubitauerit.

Sed ſi res ita ſe habet, ſi prælium conſummatum eſt, ſi victoria penes Filium Dei ſtetit, & ipſe
1. Tim. 2. *vult omnes homines ſaluos fieri*: cur tàm multi vſque ad hanc diem, mancipia diaboli ſunt in hac vita, & ad tormenta gehennæ rapiuntur in alia? Vno verbo reſpondeo, quia ſic ipſi volunt; Chriſtus enim

à præ

à prælio victor regrediens, duo quædam ingentia beneficia humano generi præſtitit: Vnum, vt iuſtis paradiſi ianuam aperiret, quæ à primi hominis lapſu vſque ad eam diem clauſa fuerat; & illo ipſo die victoriæ ſuæ, dixit, *Hodie mecum eris in paradiſo*, latroni, qui merito ſanguinis eiuſdem Chriſti per fidem, ſpem & charitatem iuſtificatus fuerat; vnde canit exultans Eccleſia, *Tu deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus Regna cœlorum.* Alterum, vt ſacramenta inſtitueret, quæ vim haberent remittendi peccata, & gratiam conferendi; & præcones in omnes partes mundi mitteret, qui alta voce prædicarent, *Qui credıderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Itaque victor in prælio Dominus, viam ſtrauit omnibus ad libertatem gloriæ filiorum Dei. Quòd ſi multi nolunt eam viam *Mar.* 16.

ingre

ingredi, culpa ſua pereunt, non impotentia, vel negligentia Redemptoris.

Quintò denique, *Conſummatum eſt*, rectiſſimè poteſt intelligi de conſummatione ædificij, quod eſt Eccleſia. Perfectionem enim ædificij, conſummationem dici, auctor eſt ipſe idem magiſter noſter
Luc. 14. Chriſtus, qui ait apud Lucam, *Iſte homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Porrò Eccleſiam in paſſione Chriſti fuiſſe conſummatam, quæ in eius baptiſmo fuerat inchoata, docent ſancti Patres,
Lib. 3. hæreſ. 78. Epiphanius in libro tertio aduerſus hæreſes, & ſanctus Auguſtinus
Lib. 22. 17. in libro vltimo de ciuitate Dei. qui docent Euam de coſta Adami ipſo dormiente ædificatam, typum fuiſſe Eccleſiæ, quæ ex Chriſti latere, dum ipſe dormire cœpiſſet, per mortem, ædificata eſt: & notant nō ſine myſterio dixiſſe

Scri

Scripturam, Euam fuiſſe ædificatam, non formatam. Quòd autem à baptiſmo Chriſti ædificari cœperit Eccleſia; probat ſanctus Auguſtinus, ex pſalmo, vbi dicitur, *Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* Regnũ enim Chriſti quod eſt Eccleſia, cœpit à baptiſmo Chriſti, in quo ipſe baptiſmum Ioannis accipiẽs, aquas conſecrauit, & baptiſmum ſuum inſtituit, quod eſt ianua Eccleſiæ, & tunc manifeſtè innotuit, voce Patris audita de cælo, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipſum audite.* Et ex eo tempore Dominus cœpit prædicare, & cõgregare diſcipulos, qui fuerunt primi qui ad Eccleſiam acceſſerunt. Quamuis autem apertio lateris Chriſti poſt mortem facta ſit, & tunc exierint ſanguis, & aqua, quę ſignificant duo præcipua ſacra-

Lib.17. de ciui. c. 8. *Pſal.71* *Mat.3.*

menta Eccleſiæ, Baptiſmum, & Euchariſtiam: tamē à Chriſti paſſione virtutem accipiūt omnia ſacramenta. & quòd de latere Chriſti iam defuncti fluxerint ſanguis, & aqua, declaratio fuit myſteriorū, non inſtitutio. Rectiſſimè igitur dicitur conſummatio ædificij Eccleſiæ tunc facta, cum Chriſtus dixit, *Conſummatum eſt*, quia tunc nihil ſupererat, niſi mors, quæ ſtatim conſecuta eſt, & redemptionis pretium conſummauit.

CAP. XIII.

De primo fructu verbi ſexti.

NOn pauci fructus ex verbo ſexto decerpi poſsūt, ſi quis huius verbi fœcūditatem attentè conſideret. ac primùm ex eo quod diximus, *Conſummatum eſt*, intelligi debere de impletione vaticiniorum, deducit ſanctus Auguſtinus

nus vtiliſſimum documentum. *in pſ.76*
Nam quemadmodũ certi ſumus ex ipſo euentu rerum, vera fuiſſe, quæ Prophetæ ſancti tanto antea prædixerunt: ita certi eſſe debemus, omnino futura eſſe, quæ iidem prophetæ futura prædixerunt, quamuis adhuc impleta nõ ſint. Prophetæ ſiquidem non humana voluntate, ſed Spiritu ſancto inſpirante locuti ſunt: & quia *2. Pet. 1.* Spiritus ſanctus Deus eſt, & non poteſt vllo modo fieri vt fallatur, vel mentiatur Deus; ideò certiſſimi ſumus, omninò eſſe adimplenda, quæ futura denunciata ſunt, & impleta non ſunt. *Sicut vſque ad hodiernam diem* (inquit ſanctus Auguſtinus) *omnia euenerunt: ſic & quæ reſtant euentura ſunt. timeamus diem Iudicij; venturus eſt Dominus; qui venit humilis, veniet excelſus.* hæc ille. Sed nos argumenta maiora tenemus, quàm antiqui tenuerint,

vt in fide rerum futurarum non hæſitemus. Qui enim Chriſti tẽpora præceſſerunt, ſine experimẽto vllo, multa credere tenebãtur; nos ex iis, quæ ſcimus impleta, facilè credere poſſumus adimplenda, quæ reſtant. Qui temporibus Noë audiebant futurum eſſe diluuium generale, hoc ipſum prædicante Noë, propheta Domini; non verbo ſolùm; ſed etiam magno illo labore, quo arcam ſollicitè fabricabat: non erant faciles ad credendum, quia diluuium eiuſmodi nunquam viderant, & ideò repentina ſuper eos ira diuina deſcendit. Nos verò, qui ſcimus impletum fuiſſe, quod Noë propheta prædixit, cur non facilè crederemus futurum diluuium ignis, & eo deſtruenda omnia, quæ nunc tanti facimus? Et tamen re vera pauci ſunt, qui iſta futura ita credãt, vt deſideriũ à rebus perituris

auo

auocent, & ibi figant corda, vbi vera,& ſempiterna ſunt gaudia.

Sed hoc ipſum eſt prædictum ab ipſo Domino,vt inexcuſabiles ſint futuri,qui ex impletione præteritorum vix adduci poſſunt, vt credant adimplenda eſſe futura. ſic enim Dominus loquitur, *Sicut in diebus Noë, ita erit aduentus Filij hominis: ſicut enim erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes vſque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus Filij hominis. Vigilate igitur, quia neſcitis, qua hora Filius hominis venturus ſit.* Mat.24 & Apoſtolus Petrus, *Adueniet*, inquit, *dies Domini, vt fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur; terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur.* 2.Pet.3 Sed inquiunt,iſta procul abſunt. Eſto:

procul abſint, ſi tamen procul abſunt, certè mors tua non procul abeſt, & hora eius incerta eſt. & certum eſt tamen, in iudicio etiam particulari, quod nō procul abeſt, reddendam eſſe rationem de verbo ocioſo. & ſi de verbo ocioſo, quid fiet de verbo pernicioſo? de blaſphemia, quæ tàm multis familiaris eſt? & ſi de verbis? quid de rebus? de furtis? de adulteriis? de fraudibus in emendo, & vendendo? de cædibus? de incendiis? de peccatis aliis etiam grauioribus? Itaque res prædictæ iam impletæ nos inexcuſabiles reddēt, niſi certiſſimè credamus, eſſe omninò implenda, quæ reſtant: neque ſatis eſt credere, niſi fides nos efficaciter moueat ad facienda, vel fugienda, quæ fides docet facienda eſſe, vel fugienda. Si dicenti architecto domum minari ruinam, & qui intus ſunt, fidem ſe habere

Mat. 12

archi

architecto dicant, & tamen non exeant, & ruina domus ſe opprimi ſinant; quid dicemus de illa fide? id quod Apoſtolus de ſimilibus ait; *Dicunt ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Tit.1. Et ſi iubenti medico, ne ægrotus vinum bibat; æger aſſentiatur, medicum vtilia præcepiſſe, atque interim vinum poſtulet, & iraſcatur, niſi detur; quid dicemus? certè vel ægrotum phreneſi laborare, vel medico fidem non habere. Vtinam non eſſent plurimi inter Chriſtianos, qui futurum iudicium Dei, & alia id genus dicant ſe credere, factis autem negent.

Cap. XIV.

De ſecundo fructu verbi ſexti.

ALter fructus colligi poteſt ex ſecūda explicatione verborum Chriſti, *Conſummatum eſt.*

Diximus enim cum ſancto Ioanne Chryſoſtomo, conſommatum fuiſſe in morte Chriſti iter laborioſũ peregrinationis ipſius Chriſti. Quæ quidem peregrinatio, negari non poteſt, quin fuerit ſupra modum aſpera: ſed tamen aſperitas illa breuitate; & fructu, gloria, & honore compenſata eſt. Durauit annis triginta tribus: ſed quid eſt labor annorum triginta trium ad quietem æternitatis cõparatus? Laborauit Dominus in fame, & ſiti; in doloribus multis, in iniuriis ſine numero, in plagis, in vulneribus, in ipſa morte; ſed nunc torrente voluptatis potatur: quæ voluptas non deficiet in
Pſal. 21 æternum. Denique *humiliatus eſt; factus opprobrium hominum, & abiectio plebis* ad breue tempus, ſed
Philip. 2. *Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium,*

cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, Contra verò Iudæi perfidi exultauerunt ad horam in paſſione Chriſti, Iudas auaritię mancipium exultauit ad horam in lucro paucorum nummorum: Pilatus exultauit ad horam, quia non amiſit amicitiam Auguſti, & recuperauit amicitiam Regis Herodis; ſed iam ad annos ferè mille ſexcentos cruciantur in gehenna, & fumus eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum. *Apoc.* 19. Ex his diſcant omnes ſerui crucis, humiles, mites, patientes, quàm bonum, & fauſtum ſit, crucem ſuam tollere in præſenti vita, & Chriſtum Ducem ſequi; nec vllo modo inuideant iis, qui felices eſſe videntur in hoc ſæculo. Vita enim Chriſti, & ſanctorum Apoſtolorum, & Martyrum veriſſimus commentarius eſt verborum Magiſtri omnium magiſtrorum, *Beati pauperes, beati mites, beati* *Mat.* 5.

qui lugent, beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum. & con-
Luc. 6. tra, *Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram: væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.* Et quamuis non ſolùm verba Chriſti, ſed etiam vita, & mors Chriſti, id eſt, non ſolum textus, ſed etiam commentarius, à paucis intelligatur, & capiatur in gymnaſiis huius mundi: tamen ſi quis exire voluerit de mundo, & ad cor ſuum intrare, & feriò meditari, ac ſibi ipſe dicere, *Au-*
Pſal. 84 *diam quid loquatur in me Dominus Deus*; & ſimul humili prece, & & gemitu columbino pulſare voluerit ad aures magiſtri, cuius eſt liber, & commentarius; non difficulter intelliget omnem veritatem, & veritas liberabit eum ab erroribus vniuerſis; vt iam non ſit difficile,

difficile, quod antea impoſſibile videbatur.

Cap. XV.

De tertio fructu verbi ſexti.

IAm fructus tertius, quem ex verbo ſexto colligere poſſumus, ille eſt, vt diſcamus ipſi nos vt Sacerdotes ſpirituales *offerre Deo ſpirituales hoſtias*; vt loquitur ſanctus Petrus; vel *exhibere corpora noſtra, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium noſtrum*, vt nos docet Apoſtolus Paulus. Nam ſi verba illa, *Conſummatum eſt*, ſignificant, ſacrificium Summi Sacerdotis in cruce fuiſſe completum: æquum eſt, vt diſcipuli crucifixi, magiſtrum imitari cupientes, eo modo, quo poſſunt, id eſt, pro ſua tenuitate, & paupertate offerant & ipſi ſacrificium Deo. Et quidem Apoſtolus

1. Pet. 2.

Rom. 12.

Petrus docet omnes Chriſtianos, eſſe Sacerdotes, non propriè dictos, quales ſunt, qui ab Epiſcopis in Eccleſia Catholica ordinantur ad offerēdum ſacrificium corporis Chriſti; ſed Sacerdotes ſpirituales; id eſt, vt ipſe declarat, ad offerendas ſpirituales hoſtias; non hoſtias propriè dictas, quales erāt in teſtamento veteri oues, & boues; & turtures, & columbæ, & in nouo Corpus Chriſti in Euchariſtia: ſed hoſtias myſticas, quæ ab omnibus offerri poſſunt, vt orationes, & laudes, necnon opera bona, ieiunia, & eleemoſynas. de quibus dicit Apoſtolus Paulus, *Per ipſum ergo offeramus hoſtiam*
Heb. 13 *laudis ſemper Deo*, id eſt, *fructum labiorum confitentium nomini eius.*
Rom. 12 idem verò Apoſtolus in epiſtola ad Romanos accuratiſſimè nos docet, myſticum ſacrificium offerre Deo ex corporibus noſtris, ad ſi-

ad ſimilitudinem veterum ſacrificiorum legis antiquæ. Quatuor enim leges ſacrificiorum erant; prima, vt in ſacrificio adeſſet hoſtia; id eſt, res Deo ſacrata, quam nefas eſſet in vſum prophanum conuerti. Altera, vt ea eſſet res viuens, vt ouis, capra, vitulus. Tertia, vt eſſet ſancta, id eſt, munda. Erant enim apud Hebræos animalia munda, & immunda: animalia munda cenſebantur oues, boues, capræ, turtures, paſſeres, columbæ. Reliqua cenſebantur immunda, vt equus, leo, vulpes, accipitres, corui, alia. Quarta, vt hoſtia incenderetur, & odorē ſuauitatis emitteret. Atque hæc omnia Apoſtolus numerat, cùm ait, *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam, viuentem, ſanctā, Deo placentem.* Et addit, *rationabilē obſequiū veſtrum:* vt eum intelligamus, non exhortari nos ad ſacrificiū propriè

dictum, quaſi velit, corpora noſtra, inſtar ouium ſacrificij, verè occidi, & comburi: ſed ad ſacrificium myſticum, & rationabile; ſimilitudinarium, non proprium; ſpirituale, non corporale. Hortatur igitur nos Apoſtolus, vt quemadmodum Chriſtus in cruce ad noſtram vtilitatem obtulit ſacrificiū corporis ſui per verám, & propriam mortem: ſic nos offeramus ad eius honorem corpora noſtra, quaſi hoſtiam quandam, eamq́; viuentem, & ſanctam, & perfectā, ac per hoc Deo benè placentem, quæ ſpirituali quodā modo occidatur, & concremetur.

Explicemus ordine ſingulas conditiones. Primum debent eſſe noſtra corpora, hoſtiæ, id eſt; res Deo ſacræ, quibus vtamur ad honorem Dei, non vt rebus noſtris, ſed vt rebus Dei, cui conſecrati ſumus per baptiſmum: & qui nos

enit

emit pretio magno, vt dicit idem Apoſtolus ad Corinthios. Nec ſolùm hoſtia Dei eſſe debemus: ſed hoſtia viuens, vita gratiæ, & Spiritus ſancti. Qui enim per peccatum mortui ſunt, non ſunt hoſtiæ Dei, ſed diaboli, qui mortificat animas, & in ea re mirificè delectatur. At Deus noſter, qui ſemper viuit, & eſt fons vitæ, non vult cadauera fœtentia ſibi offerri, quæ ad nihil vtilia ſunt, niſi vt proiiciantur ad beſtias. Proinde neceſſe eſt, vt vitam animæ diligentiſſimè conſeruemus, vt hoc modo rationabile obſequium Domino noſtro exhibeamus. Sed neque ſatis eſt, vt hoſtia ſit viua, nam præterea requiritur, vt ſancta ſit. *Hoſtiam*, inquit Apoſtolus, *viuentem*, *ſanctam*. Sancta dicitur hoſtia, cùm ex animantibus mundis offertur, non ex immundis. Erant autem animalia munda, ex *1. Cor 6.*

quadru

quadrupedibus, vt ſupra diximus, oues, capræ, boues; ex auibus, turtures, paſſeres, & columbæ. Priora animantia ſignificant vitam actiuam, poſteriora contemplatiuam. Proinde, qui vitam actiuam inter fideles ducunt, ſi ſemetipſos hoſtiam ſanctã exhibere volũt Deo, imitari debent ſimplicitatem, & manſuetudinem ouis, quæ lædere proximum neſcit. Item labores, & grauitatem bouis, qui non ociatur, non leuiter diſcurrit, ſed iugum ſuum ferens, & aratrum trahens, in terra colenda laborat aſſiduè. Denique etiam capræ velocitatem in aſcenſione montium, & oculorum acumen in rebus lõgẽ conſpiciendis. neque enim, qui in Eccleſia Dei vitam actiuã ducũt, ſola manſuetudine, & iuſtis laboribus contenti eſſe debent; ſed oportet eos etiam per crebras orationes alta cõſcendere, & quæ

ſurſum

ſurſum ſunt, mente conſpicere. Quomodo enim opera ſua ad Dei gloriam referent, & incenſum ſacrificij ſurſum emittent, ſi de Deo nunquam, aut rarò cogitent? ſi Deum non quærant? ſi in amorem eius per contemplationem non exardeſcant? Vita enim Chriſtianorum actiua non debet à cōtemplatiua omnino eſſe diſiuncta, vt neque contemplatiua ab actiua, vt mox dicemus. Itaque qui non imitantur oues, boues, & capras, quæ Domino ſuo aſſiduè, vtiliterque deſeruiunt: ſed quærunt quæ ſua ſunt, id eſt, ſola commoda ſua temporalia conſectantur, ij non offerunt Deo hoſtiam ſanctam, ſed ſimiles ſunt beſtiis rapacibus, & carniuoris, lupis, canibus, vrſis, miluis, vulturibus, coruis, quæ ſuo ventri deſeruiunt, & leonem illum ſequuntur, qui ſemper *rugiens circuit, quærẽs quem deuoret.* Iam verò

Chriſtiani homines, qui vitam contemplatiuā elegerunt, & ipſi ſe hoſtiam viuentem, & ſanctam Deo exhibere ſatagũt, imitari debent ſolitudinem turturis, puritatem columbæ, & prudentiam paſſeris. Solitudo turturis ad monachos maximè, & eremitas pertinet, qui nihil commune cum ſecularibus habere ſtudent, & toti contemplationi, & Dei laudibus intenti ſunt. Puritas columbæ cũ fœcunditate coniuncta Epiſcopis, & clericis neceſſaria eſt, qui cum hominus verſantur, & filios ſpirituales gignere, & nutrire ex officio proprio debent. qui niſi crebrò ad ſupernam patriam per contemplationem volẽt, & ad neceſſitates hominum, per charitatem deſcendant, ægrè poterunt puritatem cum fœcunditate coniungere: ſed vel ſoli contemplationi dediti ſteriles erunt, vel ſoli pro-

creationi filiorum intenti, pulue-
re terreno inquinabuntur,& dum
alios lucrari volent,ipſi (quod ab-
ſit)fortaſſe ſe perdent.Porrò vtriſ-
que, tùm vitæ contemplatiuæ de-
ditis,tùm vitæ actiuæ addictis,paſ-
ſeris prudentia multum omninò
prodeſſe poteſt. Sunt enim paſſe-
res montani, & paſſeres domeſti-
ci. Paſſeres montani incredibili
ſolertia fugiunt laqueos, & retia
vênatorum: paſſeres domeſtici in
ciuitatibus habitant, & ſuper te-
cta domorum nidificant, ſed ita
cum hominibus verſatur, vt nulli
homini familiares fiant;neque fa-
cilè ab eis apprehendi ſe ſinât. Sic
igitur omnibus quidem Chriſtia-
nis, ſed præſertim clericis, & mo-
nachis prudentia paſſerum neceſſ-
ſaria eſt, vt à laqueis dæmonum
ſibi caueant, & cum hominibus
verſentur,vt eis proſint, ſed con-
ſuetudinē ipſorum, ac præſertim

femina

feminarum vitent, confabulationes fugiant, comeſſationes declinent, ludis & ſpectaculis non interſint, niſi capi velint à laqueo venantium dæmoniorum.

Reſtat lex vltima ſacrificiorũ, vt ſint hoſtiæ non ſolùm viuẽtes, & ſanctæ, ſed etiam bene placentes, id eſt, odorem ſuauiſſimum ſurſum mittentes. Id quod Scri-
Gen. 8. ptura ſignificat, cùm ait, *Odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis.* & de
Epheſ. 5 ipſo Domino, *Dedit ſeipſum oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* Vt autem hoſtia odorem emittat gratiſſimum Deo, neceſſe eſt, vt occidatur, & cremetur. Id fit in ſacrificio myſtico, & rationabili, de quo loquimur cum Apoſtolo, quando carnalis concupiſcentia verè mortificatur, & igne charitatis incenditur. Nihil enim eſt, quod carnalem concupiſcentiã efficaciùs, celeriùs, perfectiùsq;

morti

mortificet, quàm ſincerus Dei amor. Ipſe eſt enim Rex, & Dominus omnium affectionum cordis, & omnes ab eo reguntur, & pendẽt, ſiue timor, ſiue ſpes, ſiue deſideriũ, ſiue odiũ, ſiue ira, ſiue quæcumque animi perturbatio. Ipſe autem amor non cedit, niſi amori maiori, ac per hoc quãdo diuinus amor cor humanum intimè poſſidet, & incendit, tunc demum carnales concupiſcentiæ cedunt, & mortificatæ quieſcunt. Inde ignita deſideria, & puriſſimæ preces ad Deum aſcendunt, inſtar aromatum, in odorem ſuauitatis. Hoc eſt igitur ſacrificium, quod requirit Deus, & ad quod promptiſſimè exhibendum hortatur Apoſtolus.

E. Sed quia oblatio iſta, res eſt ardua, & grauis, & difficultate pleniſſima, ideò B. Paulus efficaciſſimo argumento vtitur, vt eam nobis perſuadeat. argumentum

eſt in verbis illis, *Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra*, &c. In Græco codice legitur in numero multitudinis, *Obſecro vos per miſerationes Dei.* Et quæ ſunt, & quot miſerationes Dei, per quas nos Apoſtolus obſecrat? Prima eſt creatio, quæ nos fecit eſſe rem aliquam, cùm nihil eſſemus. Secunda, cùm fecit nos ſeruos ſuos, cum noſtra opera non indigeret, ſed vt haberet, quibus benefaceret. Tertia, cùm fecit ad ad imaginem ſuam, ac per hoc capaces cognitionis ſuæ, & amicitiæ ſuæ. Quarta cũ fecit per Chriſtum filios ſuos adoptiuos, & cohæredes Vnigeniti ſui. Quinta, cùm fecit nos membra ſponſæ ſuæ, & corporis ſui, quibus eſt caput. Denique ſexta, quòd obtulerit *ſemetipſum* in cruce *oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*, vt nos redimeret à ſeruitute, &

lauaret

lauaret à maculis, *& exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, neque rugam.* Hæ ſunt miſerationes Domini, per quas nos Apoſtolus obſecrat, quaſi diceret; Tanta Dominus contulit vobis, nec merentibus, nec petentibus: cur graue vobis videri debeat, ſi vos ipſi hoſtiam Deo, viuentem, ſanctam, & bene placentem offeratis? Certè ſi quis iſta attentè cogitare voluerit, non ſolùm non graue, ſed leue, & facile, & iucundum ac dulce illi videbitur, tàm bono Domino toto corde, & toto tempore vitæ ſuæ ſeruire: eiq; ſe totum, ad exemplum eius, hoſtiam, & oblationem, atque adeò holocauſtum in odorem ſuauitatis offerre.

Cap. XVI.

De quarto fructu verbi ſexti.

FRuctus quartus ſumi poteſt ex quarta explicatione verborũ illorum, *Conſummatũ eſt* Si enim verum eſt vt eſt veriſſimũ, Chriſtum iuſto iudicio Dei tranſtuliſſe nos à ſeruitute diaboli in Regnum filij dilectionis ſuæ, quæramus diligenter, & nõ deſiſtamus, donec inueniamus; quæ cauſa ſit, cur tantus hominum numerus malit hoſti humani generis iterum ſe in ſeruitutem tradere, vt cum eo ardeat in æternum in gehennæ camino; quã Chriſto Principi benigniſſimo deſeruire, immò cũ illo feliciſſimè, certiſſimeq; regnare. Ego certè nullam inuenio cauſam, niſi quia in obſequio Chriſti inchoandum eſt à cruce, & neceſſe eſt carnem crucifigere cum vitiis, & concupiſcentiis.

Hæc

Hæc amara potio, atque hic calix abſintij homini naturaliter ægro nauſeam facit, & ſæpè cauſa eſt, vt malit ægrotare, quàm eo modo curari. Et ſi quidem homo, nõ homo, ſed beſtia eſſet, aut certè homo delirus, & mente captus eſſet; concedi illi poſſet, vt ſenſu, & appetitione regeretur: ſed cùm homo rationis ſit particeps, certè intelligit, vel intelligere poteſt, eũ, qui iuſſit, carnem crucifigi cum vitiis, & concupiſcentiis, non ſolum inſtare præcepto, ſed etiã iuuare, immò prçuenire auxilio gratiæ ſuæ: quo modo ſapiens medicus amarum poculum ſic temperare nouit, vt non difficulter hauriatur. Deinde ſi vnuſquiſque noſtrum primus eſſet, cui diceretur, tolle crucem tuam, & ſequere me; fortaſſe poſſet hærere, ac diffidere de viribus ſuis, nec audere crucem attingere, quam ſe

portare poſſe non crederet: at cum tàm multi ante nos, nec ſolum viri, ſed etiam pueri, & puellæ, crucem poſt Chriſtum fortiter tulerint, & cōſtanter portauerint, & carnem ſuam cum vitiis & cōcupiſcentiis crucifixerint, quid nos timemus? cur hæremus? Hoc argumento S. Auguſtinus ſuperatus carnalem concupiſcentiam vicit, quam inſuperabilem longo tempore reputauerat. Conſtituit enim ſibi ante oculos mentis ex memoriæ promptuario multos, & multas continentes, multos, & multas virgines, ac ſibi dicebat, *Cur non poteris, quod iſti, & iſtæ? iſti, & iſtæ non in ſe potuerunt, ſed in Domino Deo ſuo.* & quod de concupiſcentia carnis dicimus, idem dici poteſt de cōcupiſcentia oculorum, quæ eſt auaritia, & de ſuperbia vitæ; nullum enim eſt vitiũ, quod adiuuante Deo crucifigi non

Lib. 8. Confeſ. c. 11.

non poſſit : neque periculum eſt, ne Deus iuuare non velit, cùm ſanctus Leo dicat, *Iuſtè inſtat præcepto, quia præcurrit auxilio.* Verè igitur miſeri ſunt, ne dicam amentes, & ſtulti, qui cum poſſint iugum Christi ſuaue, ac leue ſubire, & requiem animæ ſuæ in hac vita reperire, & cum eodem Chriſtò in futura regnare; malint quinque iuga boum, diabolo iubente, portare; & ſenſibus carnis nõ ſine labore, & dolore ſeruire; & ad extremũ apud inferos cum ipſo ſuo domino diabolo perpetuò cruciari.

Ser.16. de paſſ. Domini.

Matth. 11.

Luc.14.

Cap. XVII.

De quinto fructu verbi ſexti.

QVintus fructus ex verbis illis decerpendus erit, quatenus hæc verba ſignificant, Eccleſiæ ædificationem in cruce conſummatam fuiſſe; & ipſam Ec-

cleſiam, vt alteram Euam, ex latere Chriſti morientis, tanquam ex coſta Adami dormientis prodiiſſe. Hoc porrò myſterium docet nos, vt crucem amemus, crucem honoremus, cruci vehementer afficiamur. Quis enim locum non amat, vnde mater ipſius prodiit? Certè fideles omnes miro modo afficiuntur erga ſacratiſſimam domum Lauretanam, quia ibi nata eſt Virgo Deipara, & ibidem natus eſt, non quidem extra vterum, ſed in vtero virginali Ieſus Chriſtus Deus noſter. Sic enim loquitur Angelus ad Ioſephum,
Matth. 1. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Hinc etiam & ipſa Eccleſia memor natiuitatis ſuæ, crucem vbique pingit, vbique locat, in frõte, in templis, in domibus; neque vlla ſacramenta peragit ſine cruce, neque aliquid benedicẽdo ſanctificat ſine cruce: ſed amorem
præci

prꝗcipuum tunc cruci deferimus, cùm patienter propter amorem crucifixi toleramus aduerſa. hoc enim eſt in cruce gloriari, id facere, quod Apoſtoli faciebant, cùm *ibant gaudentes à conſpectu concilij*, *Act. 5.* *quoniam digni habiti* erant *pro nomine Ieſu contumeliam pati.* & Apoſtolus Paulus quid ſit in cruce gloriari, explicat cùm dicit, *Gloriamur in* *Rom. 5.* *tribulationibus, ſcientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Vnde concludit ad Galatas ſcribens, *Mihi abſit gloriari, niſi in* *Gal. 5.* *cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt; & ego mundo.* Hic eſt verè triumphus crucis, ſi mundus cum ſuis pompis, & oblectationibus ſit animæ Chriſtianæ, & Chriſtum crucifi-

xum diligenti veluti mortuus; & anima ipſa Chriſtiana ſit ipſi mũdo veluti mortua; amans tribulationem, & contemptum, quæ mundus odit, & odio proſequens carnales voluptates, & gloriam temporariam, quæ mundus diligit: ſic perficitur, & conſummatur ſeruus Dei, vt de ipſo quoque dici poſſit, conſummatus eſt.

Cap. XVIII.

De ſexto fructu verbi ſexti.

POſtremus reſtat fructus ab exemplo perſeuerantiæ Domini in cruce, vtiliſſimè colligendus: ſiquidem ex verbo illo, *Conſummatum eſt*; intelligimus, Dominum conſummaſſe opus paſſionis ſuæ ab initio vſque ad finem, vt nihil deſiderari poſſet. *Dei*

Deut. 32.

perfecta ſunt opera, inquit Moſes: & quemadmodum Pater die ſexto perfecit opus creationis, & die ſeptimo requieuit; ſic & Filius die ſexto conſummauit opus redemptionis, & die ſeptimo requieuit. Fruſtra clamabant Iudæi ante crucem, *Si Rex Iſraël eſt, deſcendat de cruce, & credimus ei.* Rectius dicit ſanctus Bernardus, *Immò quia Rex Iſraël eſt, titulum regni non deſerat.* & paulò infra, *Non tibi dabit occaſionem ſurripiendæ nobis perſeuerantiæ, quæ ſola coronatur. Non faciet obmuteſcere prædicatorum linguas conſolantium puſillanimes, & dicentium ſingulis, Tu locum tuum ne deſeras. quod ſine dubio ſequeretur, ſi reſpondere poſſent, quia Chriſtus ſuum deſeruit.* Chriſtus igitur perſeuerauit in cruce vſque ad vitæ finem, vt conſummaret opus ſuum ſic, vt nihil ei deeſſet; & nobis exemplum perſeuerantiæ

Matth. 26.

Serm. 1. de reſurr.

prorſus admirabile derelinqueret. Facile ſiquidem eſt, perſeuerare in locis amœnis, & in actionibus, quæ voluptatem adferũt: ſed in labore, & dolore diutius perſeuerare, difficillimum eſt. Sed ſi cognouerimus, quid Chriſtum perſeuerare fecerit in cruce; fortaſſe diſcemus & hos crucem noſtram perſeueranter ferre; & ſi opus etiã fuerit, in illa perſeueranter ad mortem vſque pendere. Si quis ad ſolam crucem oculos admoueat, non poterit non horrere funeſtæ mortis inſtrumentum. Sed ſi oculos, non tàm corporis, quàm mentis ad illum erigat, qui crucem nos portare iubet, & ad locum, quò illa perducit, & ad fructum, quem eadem ipſa producit: tùm non difficile, & arduum, ſed facile, & iucundum erit, perſeuerare in baiulanda cruce, vel perſeueranter pendere de cruce.

Quid igitur Chriſtum fecit tàm perſeueranter, ſine querela de cruce pendere vſque ad mortem? Prima cauſa fuit amor Patris. *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Amabat Chriſtus Patrem amore prorſus ineffabili: & ab illo pari amore diligebatur. Cùm igitur videret calicem illum ſibi dari à Patre optimo, & amantiſſimo, vt nullo modo ſuſpicari poſſet, ſibi dandum niſi ad finem optimum, & ſibi ipſi glorioſiſſimum; quid mirum, ſi calicem illum libentiſſimè totum exhauſit? Deinde Pater Filio nuptias fecit, & ſponſam illi dedit Eccleſiam, ſed ſordidatam, & rugoſam, quam tamen, ſi vellet in balneo calente ſanguinis ſui diligenter abluere, facilè redderet glorioſam, *non habentem maculã, neq; rugam*. Adamauit igitur Chriſtus ſponſam à Patre ſibi coniunctam;

Ioã. 18.

Mat. 20

Epheſ. 5

& non graue illi fuit, ſanguine ſuo, illam abluere, vt formoſam, & glorioſam efficeret. Nam ſi Iacob
.31. propter Rachelem annis ſeptem laborauit in paſcendis gregibus Laban, ſic vt æſtu vreretur, & gelu, & fugeret ſomnus ab oculis eius;
Gen. 29. & viſi ſunt illi tàm multi anni, *pauci dies præ amoris magnitudine.* Si, inquam, pro vna Rachele Iacob nihil fecit laborem annorum ſeptem & rurſum aliorum ſeptem: quid mirum ſi Filius Dei pro Eccleſia ſponſa, quæ multorum millium ſanctorum Dei filiorum mater futura erat; tres horas in cruce perſeuerare voluerit? Denique Chriſtus non amorem ſolum Patris, & Sponſæ reſpiciebat, cùm paſſionis calicem bibiturus eſſet: ſed etiam eminentiſſimam illam gloriam, & numquam finiendam
Phi. 2. lætitiæ magnitudinem, ad quam per crucis patibulum aſcenſurus erat

erat; dicente Apoſtolo, *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.*

Addamus ad Chriſti exemplum, exemplum Apoſtolorum. Paulus cruces ſuas, & aliorum Apoſtolorum enumerans in epiſtola ad Romanos, ait, *Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* & reſpondet, *ſed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.* Vt durarent, & perſeuerarent in cruciatibus; non cruciatus attendebant, ſed amorem Dei, qui nos dilexit; & Filium ſuum pro nobis de-

Rom. 8.

Pſal. 43

dit; vel etiam, quia Chriſtum ipſum conſiderabant, qui *dilexit nos, & dedit ſemetipſum pro nobis.* Idem Apoſtolus ſcribens ad corinthios,
2.Cor 5. *Repletus ſum*, inquit, *conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Vnde conſolatio tanta, vnde gaudium tantum, quod tribulationem quaſi ſentiri non patiatur? Reſpondet alio loco, quia *quod*
2.Cor.4 *in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Itaque contemplatio gloriæ ſempiternæ, quã ante oculos mentis gerebat, cauſa erat, cur tribulatio momentanea, & leuis illi videretur. *Has cogitationes*, inquit ſanctus Cyprianus,
Libro de exhort. Martyr. *quæ perſecutio poteſt vincere? quæ poſſunt tormenta ſuperare?* His addi poteſt exemplum ſancti Andreæ, qui crucem, in qua biduo pependit, non vt crucem aſpexit, ſed vt amicam ſalutauit. & cùm populus

pulus eum deponendum curare vellet nullo modo permiſit, ſed in cruce vſque ad mortem perſeuerare voluit. neque erat iſte homo imprudens, ſed ſapientiſſimus, & Spiritu ſancto plenus.

Ex his exemplis Chriſti, & Apoſtolorum eius, diſcere poſſunt omnes Chriſtiani, quo modo ſe gerere debeant, cùm de cruce ſua deſcendere, id eſt, de tribulatione liberari ſine peccato non poſſunt. Eiuſmodi ſunt in primis regulares omnes, quorum vita votis paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ adſtricta ſimilis martyrio eſſe cenſetur. Item coniugati, cùm diuina prouidentia maritus vxorem querulam, moroſam, iracundã, ac penè intolerabilem ſortitus eſt: vel vxor maritum non minus difficilem habet, qualem fuiſſe ſanctæ Monicæ virum teſtis eſt ſanctus Auguſtinus in libris Confeſ- *Lib. 9. c. 9.*

ſionum

ſionū. Eiuſmodi ſunt etiam mancipia, quæ libertatē amiſerunt, addicti perpetuo carceri, vel alligati triremibus; ægroti denique, qui morbo incurabili laborant; & pauperes, qui niſi furtis, vel latrociniis ad diuitias aſpirare non queunt. Hi omnes, & ſi qui ſunt alij, ſi perſeuerare in ferenda cruce cum gaudio ſpirituali, & ingenti mercede cupiunt; non reſpiciant crucem, ſed eum, qui crucem humeris illorum impoſuit. Is enim ſine dubio Deus fuit, qui pater noſter amātiſſimus eſt, & ſine cuius prouidentia nihil in hoc mundo geritur. Beneplacitum autem Dei ſine dubitatione vlla optimum eſt, & nobis gratiſſimum eſſe debet. Proinde cum Chriſto dicere debent omnes, *Calicem quem dedit mihi Pa-*
Ioā.18. *ter, non vis vt bibam illum?* & cum Apoſtolo, *In his omnibus ſuperamus*
Rom.8 *propter eum, qui dilexit nos.* Deinde
poſ

poſſunt etiam, ac debent omnes, qui crucem ſuam deponere ſine peccato nequeunt; non tàm præſentem laborem conſiderare, quã futuram mercedem, quæ ſine dubitatione vlla ſuperat omnem laborem, & dolorem vitæ præſentis, dicente Apoſtolo, *Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* & alibi de Moyſe loquens, *Maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem.*

Rom. 8.

Heb. 11

Denique addere poſſumus ad conſolationem eorum, qui crucem grauem, & longo tempore geſtare coguntur, exempla duorũ, qui perſeuerantiam perdiderunt, & crucem ſine comparatione grauiorem inuenerunt. Iudas Chriſti proditor, cùm in ſe reuerſus, proditionis crimen deteſtaretur,

non ferens confuſionem, qua ſuffundi eum neceſſe erat, ſi cum Apoſtolis, vel diſcipulis alijs verſari voluiſſet, laqueo ſe ipſe ſuſpendit. ſed mutauit, non euaſit crucem confuſionis, quam fugiebat. Maior enim confuſio illum ſequetur in die Iudicij, coram omnibus Angelis, & hominibus quãdo nõ ſolùm Chriſti proditor, ſed etiam homicida ſui ipſius declarabitur. Et quanta cæcitas illa fuit, vitare confuſionem modicã apud gregem puſillum, & manſuetum diſcipulorum Chriſti, qui omnes illum ad bene ſperandum de miſericordia Saluatoris erexiſſent: & non vitare infamiam, & confuſionem proditionis Chriſti, & proprij ſuſpendij apud theatrum omniũ hominum, & Angelorum? Alterum exemplum deſumi poteſt ex oratione ſancti Baſilij in Quadraginta Martyres. ſumma hæc eſt.

In

In perſecutione Licinij Imperatoris, milites Quadraginta cùm in fide Chriſti perſeuerare ſtatuiſſent, damnati ſunt, vt ſub dio, nudi, tempore, & loco frigidiſſimo, totam noctem conſumerent, & eo modo longiſſimo, acerbiſſimóque martyrio ex congelatione perirent. Aderat autem paratum balneum calidum, vt ſi qui fidem abnegare vellent in eo reciperentur. Ex iis triginta nouem non tàm ad pœnam congelationis præſentem, & breui finiendam, quàm ad coronam gloriæ ſempiternæ mentis oculis aſpicientes, facilè in fide perſeuerauerũt, & coronas ſplendidiſſimas de manu Domini meruerunt. Vnus qui totus defixus erat in pœna ſua conſideranda, & appendenda, perſeuerare non potuit, & ideò in tepefactũ balneum inſiluit. Sed cõtinuò defluentibus carnibus iam congelatis, animam

exha

exhalauit,& ad inferos, vt Chriſti abnegator, ad perpetua tormenta deſcendit. Sic mortem fugiens mortem inuenit, & crucem breuem,& leuem cum̃ ſempiterna,& grauiſſima commutauit. Horum igitur duorum infelicium hominum imitatores ſunt, quotquot crucem ordinis religioſi deſerunt; qui jugum ſuaue,&onus leue proiiciunt; &, quando minimè cogitant, inueniunt ſe iugo longe grauiori alligatos,cupiditatum variarum, quas explere nunquam poterunt, & oneribus peccatorum grauiſſimis preſſos, vt reſpirare non poſſint. Eadem ratio eſt de omnibus aliis, qui crucem ſuam cum Chriſto ferre recuſant, & crucem diaboli peccando ferre coguntur.

Cap. XIX.

Explicatur ad literam verbum ſeptimum, Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. *Luc.* 23.

PEruenimus ad poſtremam Chriſti vocem, quam in cruce moriturus non ſine magno clamore emiſit, dicens, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.* Explicabimus ordine verba ſingula. *Pater*, inquit, meritò Patrem vocat, quia filius illi fuit obediens vſque ad mortẽ; ideò digniſſimus qui audiatur. *In manus tuas.* Manus Dei dicuntur in ſcripturis, intelligentia, & voluntas, ſiue ſapientia, & potentia; ſiue quod in idem recidit, intellectus omnia ſciens, & voluntas omnia potens. His enim duabus, quaſi manibus, Deus omnia facit; neque indiget inſtrumẽtis, quia vt loquitur

ſanctus

Ser. 2. de nati-uit. ſanctus Leo, *in Deo volũtas potentia eſt.* Itaque velle apud Deum eſt facere: Pſ. 113. *Omnia quacumque voluit fecit in cælo & in terra. Commendo*, quaſi in depoſitum trado, vt cum fide reſtituatur, quando reſtituendi tempus aduenerit. *Spiritum meum.* De hac voce non parua quæſtio eſt. Solet enim ſpiritus & pro anima, quæ forma ſubſtantialis corporis eſt, & pro vita ipſa accipi; quoniam ſignum vitæ ſpiratio eſt. & qui ſpirant, viuunt, qui ſpirare deſinunt, moriuntur. Et quidem ſi per ſpiritum hoc loco intelligamus animam Chriſti, cauendum eſt, ne quis exiſtimet, periculum aliquod fuiſſe illi animæ de corpore exeunti; in quem modum aliis hominibus morientibus cõmendari ſolet anima multis precibus, & multa ſollicitudine, quoniam ad tribunal Iudicis vadit, acceptura pro meritis bonis, vel malis

malis gloriam, ſiue pœnam. Tali commendatione non eguit anima Chriſti; tùm quia beata erat ab initio creationis; tùm quia filio Dei in perſona coniuncta erat, & anima Dei dici poterat; tùm denique quia victrix, & triumphatrix de corpore exibat, & terrori erat dæmonibus omnibus, non ipſa terreri à dæmonibus poterat. Itaque ſi ſpiritus hoc loco pro anima accipiatur, illa verba Domini, *Commendo ſpiritum meum*, ſignificabunt, animam Chriſti, quæ fuerat in corpore, tanquam in tabernaculo, futuram eſſe in manibus Patris, quaſi in depoſito, donec reuertatur ad corpus; iuxta illud Sapientiæ, *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* Sed omnino credibilius eſt, hoc loco per ſpiritum, intelligi vitam corporalem, vt ſenſus ſit, Ego ſpiritum vitæ nunc trado, ac per hoc deſino ſpirare, Sap. 3.

& viuere:ſed hunc ſpiritum, hanc vitam, tibi Pater commendo, vt eam corpori meo breui reſtituas. Tibi enim nihil perit, quin etiam tibi omnia viuunt, qui vocando quæ non ſunt,facis,vt ſint; & vocando quæ non viuunt, facis, vt viuant.

Hanc eſſe veram huius loci ſententiam, primò colligi poteſt ex pſalmo triceſimo, ex quo Dominus hanc orationem accepit. Sic
Pſa. 30. enim orat ſanctus Dauid, *Educes me de laqueo hoc, quem abſconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo ſpiritum meum.* quo loco apertiſſimè Propheta per ſpiritum intelligit vitam. Precatur enim Deum, vt non ſinat ſe occidi ab hoſtibus, ſed vitam ſibi conſeruet. Deinde colligitur ex hoc ipſo loco Euãgelij; poſteaquã enim dixit Dominus, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum,* ſubiun

ſubiunxit Euangeliſta, *Et hæc dicēs, expirauit.* expirare enim eſt deſinere ſpiritum trahere, quod eſt viuentium: quod non de anima forma ſubſtantiali dicitur, ſed de aëre, quem ſpiramus, dum viuimus, & ſpirare deſinimus, cùm morimur. Poſtremò colligitur hoc idem ex illis verbis Apoſtolicis, *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationéſque ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Hunc locum aliqui exponunt de oratione, quam Dominus fudit in horto, dicens, *Pater, ſi fieri poteſt, transfer calicem hunc à me.* Sed eo loco Dominus non orauit cum clamore valido, neque fuit exauditus, ac ne ipſe quidem exaudiri voluit, vt ſaluus fieret à morte. Orauit enim, vt calix paſſionis tranſiret à ſe; vt oſtenderet deſiderium

Hebr. 5.

Mat. 14.

natu

naturale non moriendi, & ſe verè eſſe hominem, cuius natura mortem exhorret, ſed addidit, *non quod ego volo, ſed quod tu: fiat voluntas tua.* Itaque in horto fieri non poteſt, vt oratio Chriſti fuerit illa, de qua loquitur Apoſtolus ad Hebræos. Alij orationem iſtam Chriſti, cuius meminit ſanctus Paulus volũt illam eſſe, quam Dominus pro ſuis crucifixoribus fudit in cruce, dicens, *Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* At eo tempore Dominus nõ eſt vſus clamore valido, neque pro ſe orauit, vt ſaluus fieret à morte: quæ duo habentur apertè apud Apoſtolum ad Hebræos. Orauit enim in cruce pro crucifixoribus, vt eis peccatum illud grauiſſimum, maximúmque dimitteretur. Reſtat igitur, vt verba Apoſtolica intelligantur de oratione illa poſtrema, quam fudit in cruce, dicens: *Pater in manus*

tuas commendo ſpiritum meum, quam orationem fudit cum clamore valido, dicente ſancto Luca, *Et clamans voce magna Ieſus* ait, vbi maniſeſtè Paulus, Lucaſq; conſentiunt. Deinde orauit Dominus, vt ſaluus fieret à morte, teſte B. Paulo. id quod not. poteſt ſignificare, vt non moreretur in cruce: ſic enim nō fuiſſet exauditus, & Apoſtolus *Heb.* 5. exauditum fuiſſe teſtatur: ſed ſignificat, eum petiiſſe, vt non abſorberetur à morte, ſed mortem ſolùm deguſtaret, & mox reuerteretur ad vitam. hoc enim ſignificant illa verba, *Preces ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere à morte, obtulit.* Non enim ignorare poterat Dominus, ſe omninò moriturum, ac præſertim cùm iam eſſet viciniſſimus morti; ſed cupiebat, ſaluus fieri à morte, in hunc ſenſum, vt non diutius teneretur à morte, quod nihil fuit aliud, niſi orare

pro celeri reſurrectione: in qua re planè exauditus eſt, cùm tertia die glorioſiſſimè reſurrexit. Hæc verò explicatio teſtimonij Paulini, ſatis apertè conuincit, ſpiritum accipi pro vita, non pro anima, cùm Dominus ait, *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Non enim ſollicitus erat Dominus de anima, quam ſciebat eſſe in tutò, cùm beatiſsima eſſet, & Deum facie ad faciem iam à ſua creatione vidiſſet: ſed ſollicitus erat de corpore, quod vita deſtituendum per mortem eſſe videbat: atque adeò precabatur, vt corpus non diu maneret in morte. quod vt diximus, cumulatiſsimè impetrauit.

CAP. XX.

De primo fructu verbi ſeptimi.

IAm verò ex hoc verbo poſtremo, & morte Chriſti, quæ proximè ſequuta eſt, fructus aliquos more

more noſtro colligemus. Ac primum ex ea re, quæ infirmitatis, & ſtultitiæ pleniſſima fuiſſe videtur, demonſtrari video potentiam, ſapientiam, & charitatem Dei longè maximam. In eo enim quòd Dominus clamans voce magna expirauit, perſpicuè cernitur potentia. Hinc enim colligitur eum potuiſſe non mori, & ſponte ſua obiiſſe. Qui enim naturaliter moriuntur, paulatim vires, & vocem amittũt, neque in extremo ſpiritu clamare poſſunt. Proinde nõ ſine cauſa Centurio vidẽs quòd Ieſus, tanto profuſo ſanguine, clamans expiraſſet, dixit, *Verè filius Dei erat* *Marc. 15.*
iſte. Magnus Dominus Chriſtus eſt, qui etiam moriens potentiam ſuam oſtendit, non ſolùm in extremo ſpiritu clamãdo, ſed etiam terram concutiendo, lapides ſcindendo, monumenta aperiendo, velum templi diſrumpendo:

quæ omnia Chriſto moriente fa-
Matth. ℞a eſſe Euangeliſta teſtatur. Ac-
26. cedit quòd iſta omnia myſterio
non carent, in quo etiam Chriſti
ſapientia oſtenditur. Nã concuſſio
terrę, & ſciſſio petrarum ſignifica-
bant, per Chriſti paſſionẽ, & mor-
tem fuiſſe permouendos homines
ad pœnitẽtiam, & etiam obſtina-
torum corda ſcindenda. quod illo
ipſo tempore factum fuiſſe ſcribit
Luc. 23 S. Lucas, cùm refert, multos ab illo
ſpectaculo reuerſos *tundẽtes pectora
ſua.* Apertio ſepulchrorũ deſigna-
bat reſurrectionem mortuorum
glorioſam ex Chriſti morte ſuc-
ceſſuram. Sciſſio veli, vnde patue-
runt Sancta Sanctorum, ſignum
fuit, ob meritum mortis Chriſti,
aperiendum cæleſte ſanctuarium,
& Sãctos omnes deinceps admit-
tendos ad videndam faciem Dei.
Neq; ſolùm in his myſteriis ſigni-
ficandis ſapiẽtiam ſuam Chriſtus
oſten

oſtendit, ſed etiam in eo, quòd ex morte vitam produxit: in cuius rei figuram Moſes ex lapide ſcaturire fecit aquã, & ipſe Chriſtus ob eamdẽ cauſam, grano frumenti ſe ipſe comparauit, quod moriendo multum fructum adfert: nimirum vt granũ frumenti dum corrumpitur, germinat ſpicam viuentem: ſic Chriſtus moriendo in cruce multitudinem gentium vita gratiæ donauit. & apertiſſimè S. Petrus de Chriſto dicit, *Degluttiens mortem, vt nos vitæ æternæ hæredes efficeremur.* quaſi dicere voluiſſet, Primus homo deglutiẽs dulce pomum vetitum, omnem poſteritatem morti addixit: ſecundus homo deglutiens mortis pomum amariſſimum, omnes, qui ex illo renaſcũtur ad vitam æternam adduxit. Denique ſapientiam ſuam moriendo Chriſtus aperuit, quia fecit, vt crucis patibulum, quo

Num. 20.

Ioã. 12.

1. Pet. 3

nihil fœdius, aut horribilius olim cernebatur, factum ſit honorificentiſſimum, & glorioſum, vt Reges ipſi illud in fronte geſtare honori ſibi ducant. Nec ſolùm honorificum, ſed etiam dulce, & amabile Chriſti amatoribus factum eſt. Vnde canit Eccleſia, *Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus ſuſtinuit.* Quod ipſum ſanctus Andreas exemplo ſuo demonſtrauit, dum crucem, in qua figendus erat aſpiciens, dixit, *Salue crux pretioſa, quæ decorem de membris Domini ſuſcepiſti: diu deſiderata, ſollicitè quæſita ſine intermiſſione amata, & iam concupiſcenti animo præparata, ſecurus & gaudens ad te venio, & tu exultans ſuſcipias me, diſcipulum eius, qui pependit in te magiſter meus Chriſtus.*

Quid iam de charitate dicemus? ſententia Domini eſt, *Maiorem hac dilectionem nemo habet*, vt
Ioã. 15.

animam

animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Id fecit Chriſtus in cruce; nemo enim potuit illo inuito, vita ipſum ſpoliare. *Nemo*, inquit ipſe, *tollit eam à me, ſed ego pono eam.* Ioan. 8.
Ideo autem *maiorem charitatem nemo habet, quàm vt vitam ſuam ponat pro amicis ſuis*, quia nihil amabilius, vel pretioſius vita inueniri poteſt, cùm ipſa fundamentum ſit omnium bonorum. *Quid* Matth.
enim prodeſt homini, inquit idem 16.
ipſe Dominus, *ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò ſua*, id eſt, vitæ ſuæ *detrimentum patiatur?* Hinc omnia pro viribus, reſiſtunt, & ſupra vires reſiſtere conantur iis, qui vitam eripere conantur. Ex quo legimus in libro Iob, *Pellem* Iob 2.
pro pelle dabit homo, & cuncta quæ habet pro anima ſua, id eſt, pro vita ſua. Sed hæc generalia ſunt: veniamus ad propria. Chriſtus charitatem ſuam erga genus humanum,

& erga vnumquemque noſtrum in cruce moriendo multis modis ineffabiliter demonſtrauit. Primũ enim vita eius omnium vitarum pretioſiſſima erat, quippe vita hominis Dei, vita Regis omnium potentiſſimi, vita doctorum omnium ſapientiſſimi, vita proborum omnium optimi. Deinde vitam poſuit pro inimicis, pro ſceleratis, pro ingratis. Præterea vitã poſuit, vt iſtos inimicos, ſceleratos, & ingratos, à gehennæ incendiis, quibus addicti iam erant, ſui ſanguinis pretio liberaret. Denique vitã poſuit, vt iſtos eoſdem ſibi fratres, & cohæredes efficeret, & in regnis cæleſtibus, perpetuò feliciſſimos collocaret. Et erit deinceps aliquis tàm durus, & tàm efferatus, qui Chriſtum Ieſum toto corde non diligat? & in eius gratiam quæcumque aſpera non ſuſtineat? Auertat Deus cor tàm lapideum,

& fer

& ferreum, non à fratribus noſtris tantùm, ſed ab omnibus hominibus, etiam infidelibus, & atheis.

CAP. XXI.

De ſecundo fructu verbi ſeptimi.

ALter fructus, & quidem vtiliſſimus erit, ſi diſcamus frequentare orationem, quam Magiſter noſter Chriſtus nos docuit, cùm iturus ad Patrem dixit: *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Sed quoniam ipſe non ea neceſſitate premebatur, qua nos premimur, & ipſe Filius, & ſanctus erat; nos ſerui, & peccatores ſumus: ideò Eccleſia mater & magiſtra noſtra eamdem orationem frequentare nos docet, ſed integram, vt eſt in Pſalmo Dauidis, non dimidiatam, vt Chriſtus eam protulit. In pſalmo ſic legitur, *In manus tuas commendo ſpiritum meum:*

Pſal. 3. *redemiſti me Domine Deus veritatis.* Omiſit Chriſtus partem poſteriorem, quia ipſe redemptor eſt, non redemptus: nos, qui pretioſo eius ſanguine redempti ſumus, iſtam partem omittere non debemus. Præterea Chriſtus Patrem orauit, vt Filius vnigenitus; nos Chriſtum oramus, vt redemptorem: ideò non dicimus, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ſed, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis.* Ad quem modum ſanctus protomatyr Ste-

Act. 7. phanus moriturus, dixit, *Domine Ieſu accipe ſpiritum meum.*

Porrò Eccleſia mater noſtra tribus temporibus hanc orationẽ frequentare nos docet. primùm diebus ſingulis ad Completorium vt nouerunt, qui horas canonicas legunt. Deinde cùm ad ſacroſanctam Euchariſtiã accedimus; pòſt,

Dmine non ſum dignus : ſacerdos primùm pro ſe , deinde pro aliis communicaturis dicit : *In manus tuas Domine commendo ſpiritum* : denique in exitu de hac vita , fideles omnes admonentur vt dicant, *In manus tuas Domine*,&c. Quod attinet ad Completorium , non dubium eſt, quin tunc dicatur, *In manus tuas Domine* , &c. quoniam Completorium ad finem diei legi ſolet : ac, vt loquitur ſanctus Baſilius, *primis ſe intendentibus tenebris, & quoniam nocturnis horis facilè fieri poteſt , vt mors inopinata nos opprimat, commendamus animam noſtram Domino , vt ſi fortè ſubitanea mors nobis adueniat , non adueniat improuiſa.* Quòd autem tempore ſacroſanctæ Euchariſtiæ percipiendæ, dici debeat , *In manus tuas Domine* , ratio eſt in promptu ; quoniam actio illa valde periculoſa , & ſimul etiam valde

In regulis fuſius explicatio quaſ. 37

BIBLIOTH DE LA VILLE LYON

neceſſaria eſt, vt ſine periculo neque frequentari, neque intermitti
1.Cor. 11. poſſit. *Qui enim ſumit corpus Domini indignè, iudicium ſibi manducat*, id eſt; condemnationem ſibi ipſe ſumit: qui corpus Domini non ſumit,
Ioan. 9. panem vitæ, & ipſam vitam non ſumit. Itaque anguſtiæ nobis ſunt vndique, quales experiuntur, qui valdè eſuriunt, & tamen certi non ſunt, an quod apponitur ad comedendum, cibus ſit, an venenum. Igitur meritò cum timore, & tremore dicimus, *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum*, niſi tu ex pietate tua feceris dignum: ideò, *dic tantum verbo*, *& ſanabitur anima mea.* Sed quia de hoc etiam ambigo, an plagas meas ſanare dignatus fueris, *in manus tuas commendo ſpiritum meum*, vt in hoc tàm terribili negocio adſis animæ meæ, quam redemiſti pretioſo ſanguine tuo.

Hæc

Hæc ſi multi cogitarent, non tàm auidè ſe ingererent ad ſacerdotium ſuſcipiendum, vt poſtea quotidie celebrando victum quærerent; Iſti enim non valdè ſolliciti eſſe ſolent, an ea, qua par eſt, præparatione accedant, cùm finis eorum magis ſit cibus corporis, quã animæ. Multi etiam, qui in aulis Prælatorum, vel Principum famulantur, etiamſi ritè parati non ſint, ad menſam illam tremendam, accedunt tamen humano timore ducti, ne fortè Principi, vel Prælato ſuo diſpliceant, ſi tempore conſtituto inter communicantes non appareant. quid ergo? vtilius fortaſſe erit quàm rariſſimè ad menſam illam accedere? Immò verò vtilius eſt frequenter accedere, ſed cum præparatione debita. Quò enim quis rarius accedit, eò minus aptus efficitur ad participationẽ menſæ cæleſtis, vt ſanctus in

Cyrillus ſapienter admonuit.

Reſtat tempus propinquæ mortis, in quo neceſſe eſt, cùm magno mentis ardore, orationem iſtam frequentare, ac dicere; *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum redemiſti me Domine Deus veritatis.* Illud enim eſt tempus, in quo verè agitur de ſumma rerum omnium. Nam ſi fortè tunc anima de corpore exiens in manus diaboli veniat, nulla reſtat ad ſalutem via. Et contra, ſi ad paternas Dei manus aditum habeat, nulla deinceps timenda eſt inimicorum potentia. Itaque cum gemitu inenarrabili, cum vera atque perfecta contritione, cum fiducia multa infinitæ miſericordiæ Dei, iterum atque iterum repetendum eſt; *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.* Et quoniam in illo temporis articulo nullam grauiorem tentationem patiuntur, qui

negli

negligenter vitam duxerunt, quã deſperationis, quaſi tunc pœnitentiæ tẽpus iam prœterierit; ſcutum fidei opponendum eſt, cùm ſcriptum ſit, *Quacunque die peccator ingemuerit, peccatorum eius non recordabor.* & galea ſpei arripienda, quæ in infinita Dei miſeratione confidat: & identidem repetendum, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.* Nec omittenda ratio illa, quæ fundamentum ſpei noſtræ eſſe debet, *redemiſti nos Domine Deus veritatis.* Quis enim ei refundet innocentem ſanguinem? quis ei reſtituet pretium, quo nos emit? ſic loquitur ſanctus Auguſtinus in libro nono Confeſſionum; nos omnes docens, vt multum omnino confidamus in redemptione, quæ eſt in Chriſto Ieſu: quę irrita eſſe non poterit, niſi nos ipſi obicem impœnitentiæ, vel deſperationis opponamus.

Ezec. 33. S. Leo ep. ad Theodorum epiſcopum.

CAP.

Cap. XXII.

De fructu tertio verbi ſeptimi.

FRuctus tertius in eo poſitus eſt, vt diſcamus, morte propinquante, non multum eſſe confidendum in eleemoſynis, ieiuniis, & orationibus propinquorum, vel amicorum. Multi ſunt enim, qui dum vitam ducunt, obliuiſcuntur animæ ſuæ, neque aliud cogitant, aut agunt, quã vt filios vel nepotes quàm ditiſſimos relinquant. Cùm autem moriendum eſt, tunc primum de anima propria cogitare incipiunt; & quoniam facultates ſuas iam inter filios, vel nepotes diuiſerunt: animam ſuam illis cõmendant, vt eam eleemoſynis, precibus, & ſacroſancto ſacrificio aliíſque bonis operibus iuuent. Non hoc exemplo ſuo Chriſtus docuit, qui non cognatis, ſed patri ſpiritum commendauit: neque hoc

ſanctus Petrus admonuit, vt fideles animas ſuas filiis, aut nepotibus, ſed vt *fideli creatori commendent in benefactis.* 1. *Pet.* 4.

Non reprehendo eos, qui pro anima ſua eleemoſynas fieri, & ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificia offerri iubent, vel petunt, vel optant: ſed damno in primis eos, qui in filiis, vel nepotibus nimium confidunt; cùm vſus doceat, facilè illos obliuiſci maiorum ſuorum defunctorum. Deinde reprehendo, quòd in re tanti momenti, non ipſi ſibi proſpiciant, non ipſi eleemoſynas multas faciant, quibus multos ſibi amicos concilient, à quibus, iuxta Euangelium, *recipiantur in æterna tabernacula.* *Luc.* 16. Præterea grauiſſimè illos arguo, qui non obediunt Principi Apoſtolorum qui iubet fideli creatori animas proprias commendare; nec ſolis verbis commendare, ſed etiam benefactis 1. *Pet.* 4.

commendare. Opera enim bona præmiſſa ad Deum, illa ſunt, quæ pios Chriſtianos efficaciter, veréque commendãt. Audiamus, quid ſancto Ioanni de cælo ſonuerit,
Apoc. 14. *Audiui vocem de cælo dicentem mihi, ſcribe, Beati mortui, qui in Domino moriuntur. à modo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur eos.* Itaque opera bona facta dum viuimus, non facienda poſt mortem à filiis, vel nepotibus, illa ſunt, quæ certò nos conſequuntur. Præſertim ſi opera illa non ſolùm ſint ex genere ſuo bona, ſed, vt ſanctus Petrus non ſine myſterio expreſſit, benè ſint facta. *In benefactis*, inquit, *commendent animas ſuas fideli creatori.* Plurimi enim ſunt, qui bona opera quàm plurima à ſe facta numerare poſſunt, conciones frequentes, miſſas quotidianas, preces horarias annorum multorum,
ieiu

ieiunia quadrageſimalia annis plurimis continuata, eleemoſy-nas quoque non paucas: ſed cum ad examen diuinum iſta venerint, & accuratè diſcutientur, an bene fuerint facta, recta intẽtione, cum attentione debita, ſuis tempore, & loco, ab homine grato Deo; ô quàm multa, quæ videbantur lucra, in detrimentis numerabuntur. O quàm multa, quæ humano iudicio videbantur aurum, argentum, & lapides pretioſi ſupra fundamentum Fidei ædificata: inuenientur ligna, fœnum, ſtipulæ, quæ mox ignis conſumet. Hęc me conſideratio non parum exterret: & quò magis ad exitum propinquo (nam, vt Apoſtolus loquitur, *quod antiquatur, & ſeneſcit, propè interitum eſt*) tanto clarius video mihi neceſſarium eſſe conſilium ſancti Ioannis Chyſoſtomi, qui monet vt de noſtris operibus bonis

1. Cor. 3.

Heb. 8.

Hom. 38. ad pop. Antioch.

non

non multum cogitemus; quoniam ea, ſi quæ ſint vera bona, id eſt, bene facta, à Deo ſcribuntur in libris rationum; neque periculum eſt, vt mercede debita fraudentur: ſed de malis noſtris operibus aſſiduè cogitemus, atque ea corde contrito, & ſpiritu contribulato, multis lacrymis, & ſeria pœnitentia diluere ſatagamus. Qui enim hoc agunt, cum bona ſpe in exitu dicent, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Redemiſti me Domine Deus veritatis.*

Cap. XXIII.

De fructu quarto verbi ſeptimi.

SEquitur fructus quartus, qui ex feliciſſima exauditione orationis Domini colligi poteſt, vt eo tàm fauſto euentu nos omnes animati, ardentiores ſimus in noſtro ſpiritu Domino commendando.

dando. Veriſſimè enim Apoſtolus ſcripſit, exauditum fuiſſe Dominum Ieſum Chriſtum *pro ſua reuerentia.* Orauerat Dominus Patrẽ, vt ſuprà demonſtrauimus, pro celeri reſurrectione corporis ſui: exaudita eſt oratio illa, vt nõ diutius reſurrectio differretur, quàm neceſſe eſſet ad fidem faciẽdam, verè corpus Domini fuiſſe mortuũ. Niſi enim probari potuiſſet, corpus illud verè vita fuiſſe defunctum, ipſa quoque reſurrectio & tota fides Chriſtiana nutaret. Debuit igitur Chriſtus in tumulo iacere ad horas, vt minimum, quadraginta; præſertim cùm eſſet implenda figura Ionæ Prophetæ, quã ipſe Dominus in Euangelio ad mortem ſuam præmonſtrandam, factam fuiſſe docuit. Sed vt reſurrectio Chriſti, quantum fieri poterat, acceleraretur; & Chriſti oratio manifeſtiùs exaudita demonſtraretur:

Heb. 5.

Matth. 12.

retur: tres dies, & tres noctes, quibus Ionas fuit in ventre ceti, voluit diuina prouidentia, vt reuocarentur in Chriſti reſurrectione ad vnum integrum diem, & duas partes dierũ duorum: quod tempus non propriè, ſed per figuram intellectionis dici poterat continere tres dies, & tres noctes. Neque ſolùm exaudiuit orationem Chriſti Pater, accelerãdo tempus reſurrectionis, ſed etiã reſtituẽdo corpori mortuo vitam ſine comparatione meliorem, quàm ante fuiſſet. Siquidem vita Chriſti ante obitum, mortalis erat, & reſtituta
Rom. 6. ei eſt immortalis. *Chriſtus* enim *reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*, vt Apoſtolus dixit. Vita Chriſti ante mortem paſſibilis erat, id eſt, obnoxia fami, ſiti, fatigationi, vulneribus: reſtituta eſt impaſſibilis, & nulli omninò iniuriæ ſubiecta.

Cor

Corpus Chriſti ante mortem erat animale; euaſit per reſurrectionẽ ſpirituale, id eſt, ita ſubiectum ſpiritui, vt poſſet in ictu oculi deferri quocunque ſpiritus voluiſſet.

Porrò cauſa, ob quam oratio Chriſti tam facilè fuerit exaudita, ſubiungitur ab Apoſtolo, cùm ait, *pro ſua reuerentia.* quæ vox, græcè, εὐλάβεια ſignificat timorem reuerentialem, qui in Chriſto erga Patrem omninò eximius fuit. Ideò enim Iſaias deſcribens dona Spiritus ſancti, quæ in Chriſti anima fuerunt, de aliis donis dicit; *Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; ſpiritus conſilij, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis*: de timore reuerentiali dicit, *& replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Quoniam ergo anima Chriſti pleniſſima erat timore reuerentiali erga Patrem; ideò & Pater in illo ſibi maximè complacebat, Iſa. 11.

iuxta

Matth. 3. & 17. iuxta illud Matthæi, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* & quemadmodum Filius Patrem ſummoperè reuerebatur: ita & Pater ſemper eum orantem audiebat, & quicquid peteret concedebat.

Hinc & nos diſcere debemus, ſi volumus à Patre cæleſti ſemper audiri, & quicquid ab illo petimus impetrare: oportere nos Chriſtum imitari, & Patrem cæleſtem ſumma reuerentia proſequi, & nihil eius honori anteponere. Sic enim fiet, vt & nos quicquid petierimus, impetremus: ac præſertim illud, in quo ſumma ſtat rerum noſtrarum, vt morte propinquante, commendatam Deus habeat animam noſtram de corpore egredientem, quando leo rugiens prope adſtat paratus ad prædam. Neque exiſtimet aliquis, reuerentiam Deo exhibendam ſolùm in

genu

genuflexione, in capitis apertione, in eiuſdẽ generis cultu, atque honore. Nõ hoc ſolũ vox εὐλάβεια, id eſt, reuerentialis timor, ſignificat. Sed potiſſimũ deſignat timorem magnum offenſionis diuinæ, horrorem intimum, & perpetuum peccati; nõ ob timorem pœnæ, ſed ob amorem Patris. Ille reuerẽtiali timore verè præditus eſt, qui culpam, præcipuè lethalem, ne cogitare quidem audet. *Beatus vir*, inquit Dauid, *qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis.* id eſt, *Pſalm. 111.* ille timet verè Deum, ac per hoc beatus dici poteſt, qui valdè ſtudet omnia Dei mandata ſeruare. Atque hinc illa ſancta vidua Iudith *timebat Dominum valdè*, vt in *Iudith. 8.* eius libro ſcriptum legimus, quoniam cùm eſſet adoleſcentula, & ſpecioſiſſima, & diues valdè, defuncto viro ſuo, ne vllam occaſionem peccandi dare, vel accipere

poſſet, in cubiculo ſecretó cum puellis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus, præter feſta domus Iſraël. En quanto zelo in ipſa lege veteri, quæ maiorem multò licentiam permittebat, quàm Euangelium: cauebat peccata carnalia mulier adoleſcentula, & diues, non alia de cauſa, niſi quia timebat Dominum valdè. Id ipſum de ſãcto Iob Scriptura ſancta commemorat. Iſte enim pepigerat fœdus cum oculis ſuis, vt ne cogitaret quidẽ de virgine; id eſt, nolebat omninò virginem aſpicere; ne fortè ex aſpectu cogitatio vlla minus honeſta ſubreperet. Et cur tam diligenter Iob iſta vitabat? quia timebat Dominum valdè; ſic enim adiungit, *Quam enim partem haberet in me Deus deſuper?* id eſt, ſi turpis cogitatio me vtcumque fœdaret, non eſſem ego pars Dei, neque eſſet Deus pars

Iob. 31.

mea. Quòd ſi vellem exempla Sanctorum noui Teſtamenti proferre, nullus eſſet fin. Hic igitur eſt timor Sanctorum, qu ſi nos quoque pleni eſſemus, nihil er quod à Patre cęleſti non facillimè impetrare poſſemus.

CAP. XXIV.

De vltimo fructu verbi ſeptimi.

RESTAT fructus poſtremus, qui ex conſideratione obedientiæ in vltimis verbis, & in ipſa morte Christi declaratæ colligitur. Quod enim Apoſtolus ait: *Humiliauit ſemetipſum, factus obediẽs vſque ad mortem, mortem autem crucis.* tunc potiſſimùm impletum eſt, cùm Dominus, verbis illis prolatis, *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum*, continuò expirauit. Operæpretium autem erit pa[illegible] altiùs repetere, quæ de Philip. 2.

obedientia Chriſti dici poſſunt,& debent, vt fructū pretioſiſſimum ex arbore ſanctæ crucis decerpamus. Christus igitur magiſter, & Dominus virtutum eam obedientiam exhibuit Deo Patri, vt maior neque cogitari, neque fingi poſſit.

Primùm obedientia Chriſti erga Patrem ab ipſa eius cōceptione initium ſumpſit, & vſque ad mortem ſine intermiſſione durauit: ſic vt vita Domini noſtri Ieſu Chriſti vnus fuerit continuatæ obedientię curſus: ſiquidem anima Chriſti in ipſo primo ſuæ creationis momento, vſum habuit liberi arbitrij: & ſimul gratia, & ſapiētia plena fuit; ac per hoc ex illo primo inſtanti adhuc in vtero matris inclusus, exercere cœpit obedientiam. Id quod in Pſalmo illo exprimitur, vbi dicitur in perſona Chriſti: *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus*

Pſalm. 39.

meus:

meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Illud, *in capite libri*, nihil aliud ſignificat; niſi in ſumma Scripturæ diuinæ, hoc eſt, in tota Scriptura ſummatim, ac præcipuè de me prædicatur, quòd ad hoc electus, & miſſus fuerim, *vt facerem voluntatem tuam.* Ego verò, *Deus meus*, id *volui*, ac libentiſſimè acceptaui: ac *legem tuam*, mandatum tuum, imperium tuum *in medio cordis mei* poſui, vt illud ſemper conſiderarem, & accuratiſſimè, promptiſſimeq; perficerem. Huc etiam reſpiciūt illa eiuſdem Chriſti verba; *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius.* Quemadmodum enim cibus, non ſemel, aut iterum per totam vitam ſumitur, ſed quotidie, & cum voluptate ſumitur: ſic ipſe Dominus noſter, quotidie, & volenti animo in obedientiam Patris incumbebat: *Ioan.*

Ioan.6 vnde & dicebat: *Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed eius, qui miſit me.* Et apertiùs alio
Ioan.8. loco, *Qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum: quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper.* Et quoniam obedientia ſacrificium eſt ſacrificiorum omnium præſtantiſſimum,
1. Reg. 15. iuxta Samuëlis ſententiam; ideò Chriſtus quot opera faciebat, dum in terris peregrinaretur, tot ſacrificia, eaque Deo gratiſſima offerebat. Hæc igitur prima eſt obedientiæ Chriſti prærogatiua, quòd ab ipſa conceptione vſque ad vitæ finem durauerit.

Deinde Chriſti obedientia non fuit determinata ad vnum aliquod genus operis, vt inter homines fieri videmus; ſed extendebatur ad omnia omninò, quæ Deo Patri imperare placuiſſet: hinc tanta varietas in vita Chriſti Domini cernitur, vt nunc mora-

retur in deſerto non manducans, neque bibens, fortaſſe etiã neque dormiẽs, & cum beſtiis degẽs, vt sãctus Marcus adnotauit: nunc in *Marc.* 1 frequẽtia hominum manducans, & bibens: nunc domi obſcurus, & tacens, idq; per annos nõ paucos: nunc eloquentia, & ſapientia clarus, & miracula maxima patrans: nunc cum poteſtate magna ex tẽplo ejiciens ementes; & vendentes: nunc denique latens, & quaſi imbecillus declinans à turba: quæ omnia requirunt animum liberum ab omni propria voluntate. Neque enim Dominus dixiſſet: *Matth.* *Qui vult venire poſt me, abneget ſe-* 10. *metipſum*, id eſt, propriæ voluntati, proprioque iudicio renunciet, niſi ipſe hoc iam feciſſet: neque alibi ad obedientiæ perfectionem cohortans diſcipulos ſuos addidiſſet, *Si quis venit ad me, & non odit* *Luc.* 14. *patrem ſuum, & matrem, & uxorem,*

& filios, & fratres, aut ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. niſi ipſe prior rebus omnibus, quæ ardenter diligi ſolent; nuncium remiſiſſet: ſicut etiam animam ſuam, id eſt, vitam propriam, paratus fuiſſet tam promptè deſerere, ac ſi eam verè odiſſet. Hæc eſt vera radix, & quaſi mater obedientiæ, quæ in Chriſto Domino mirabiliter fulſit: & qua qui carent, vix vnquam ad perfectæ obedientiæ palmam peruenient. Quo modo enim poterit alienæ voluntati promptè parere, qui propriæ voluntati, proprioque iudicio adhæret? Hæc nimirum eſt cauſa, cur cæleſtes orbes Angelis mouentibus non reſiſtant, ſiue in ortum, ſiue in occaſum conuertantur; quoniam non habent propenſionem aliquam propriam, ſiue ad vnam partem, ſiue ad aliam. Et eadem cauſa eſt,

cur ipſi quoque Angeli Deo iubenti ad nutum obediant, vt in Pſalmo canit ſanctus Dauid; quia *Pſalm. 102.* nullam habent propriam voluntatem repugnantem voluntati Dei, ſed coniuncti feliciter cum Deo, vnus ſpiritus ſunt cum eo.

Præterea obediẽtia Chriſti non ſolùm lõgè, lateq; diffunditur, ſed etiam quantum per patientiam, & humilitatem ad ima deprimitur, tantùm per meritorum excellentiam ad alta ſuſtollitur. Eſt igitur tertia obedientiæ Chriſti proprietas, quòd ad incredibilem patientiam, & humilitatem deſcendit. Incepit Chriſtus infans ad paternam implendam obedientiam, in ergaſtulo tenebricoſo ſciens, & prudens habitare. Infantes cęteri, quia ratione carent in vtero, nullas moleſtias ſentiunt. Chriſtus autem, qui rationis vſu fruebatur, horruiſſet ſine dubio nouem

menſibus degere in ergaſtulo anguſto, & horrido materni vteri, niſi obedientia Patris, & charitas erga homines effeciſſet, vt ad liberandum genus humanũ, vt Eccleſia canit, non horreret Virginis vterum. Deinde non exigua patiẽtia, & humilitas neceſſaria fuit, vt toto infantiæ tempore Chriſtus, qui etiam tunc ſapiẽtior erat
Coloſſ. 2 Salomone, quippe in quo erant *omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*, ſeſe ad infantium mores, & imbecillitatem accommodaret. Sed illa admirabilis prorſus continentia, & modeſtia fuit, necnon patientia, & humilitas, quòd per annos octodecim, ab anno duodecimo vſque ad triceſimum, Patre iubente, ſic latuit in paterna
Marc. 6 domo, vt fabri filius, & faber di-
Matth. 13. ceretur, & ignarus literarum, & fortè indocilis vulgò haberetur, cùm tamen omnes homines, & Angelos ſapientia anteiret. Ac-

ceſſit poſteà gloria ingens ex prædicatione, & miraculis, ſed admixta egeſtati extremæ, & laboribus aſſiduis, dicente ipſo, *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Luc. 9. Et fatigatus ex itinere ſedit aliquando ſuper fontem, cùm pedes obiret ciuitates, & caſtella, prædicans Regnum Dei. Ioan. 4. Et tamen facile illi fuiſſet, ſi Patris obedientia ſineret, vel humano, vel angelico miniſterio rebus omnibus abundare. Quid iam dicam de perſecutionibus, de conuiciis, de maledictis, de ſputis, colaphis, flagellis, denique de ipſo crucis ſupplicio? Hîc verò humilis obedientia ſic profundas egit radices, vt planè inimitabilis videatur.

Sed reſtat adhuc aliquid profundius, videlicet vltimum terribilium. Atque ad hoc profundum

obedientia Chriſti peruenit, cùm clamans voce magna dixit: *Pater, in manus tuas commẽdo ſpiritũ meum: & hæc dicens expirauit.* Videtur autem Filius Dei hunc in modum Patrem affari voluiſſe: Ego à te, *Ioan.10* Pater, mandatum accepi, vt ponerem animam meam, vt iterũ eam reciperem: iam tẽpus aduenit, vt hoc poſtremum mãdatum tuum adimpleam. Et quamuis nimis ſit amara diſiunctio animæ meæ à carne mea, quæ à principio vnionis vſque ad hanc horam cum sũma pace, & charitate coniunctæ manſerunt; quamuis etiam mors, inuidia diaboli introducta, valdè ſit inimica naturæ, & verè vltimũ terribilium: tamẽ mandatũ tuum in medio, atque in intimo cordis mei altiſſimè defixũ, omnibus rebus præualere debet. Ideò paratiſſimus ſum nunc mortem deglutire, & calicem hunc amariſſimũ à

te mihi datū exhaurire. Sed quia mādatum tuum fuit, vt ſic ponerem animam meam, vt iterum reciperem eam; ideò in manus tuas commēdo ſpiritum meum, vt primo quoque tempore illum mihi reſtituas. Et tunc licentia diſcedēdi à Patre accepta, inclinato ad obedientiam capite, emiſit ſpiritum: Sic obediētia vicit, & triumphauit; nec ſolum præmium ampliſſimum in ipſo Chriſto recepit, vt qui infra omnes deſcenderat, & omnibus in gratiam Patris cæleſtis obtemperauerat, ſupra omnes aſcenderet, & omnibus imperaret: ſed etiam obtinuit, vt omnes homines, qui eius obedientiam, & humilitatem imitarentur, ipſi quoque ſuper omnes cælos aſcenderent, & ſuper omnia bona Domini ſui conſtituerentur; ac demùm participes throni, & Regni fierent in æternum. Denique de rebel

rebellibus, & inobedientibus, ac ſuperbiſſimis ſpiritibus tam inſignem triumphum duxit, vt omnes illi ad conſpectum crucis contremiſcant, & fugiant.

Hoc exemplar aſpicere, & imitari debent, quicumque ad veram gloriam aſpirant, & pacem, ac requiem animæ ſuæ deſiderant. Nec ſolùm viri Regulares, qui voto ad obedientiam Superioris, qui loco Dei præſidet, ſeſe obligarunt; ſed omnes homines, qui Chriſti diſcipuli, & fratres eſſe cupiunt, ad palmam huius præclariſſimæ victoriæ aſpirare debent, niſi velint cum ſuperbis dæmonibus ſub pedibus Sanctorum in æternum gemere. Obedientia enim, quæ diuinis præceptis debetur, & quam idem Deus deferri iubet iis, qui in terris præſunt; omnibus omninò neceſſaria eſt. Omnibus enim Chriſtus dicit: *Tollite iugum meum*

Matth. 11.

ſuper vos. & omnibus Apoſtolus H.br.13
loquitur; cùm ait: *Obedite Præpoſitis*
veſtris, & ſubiacete eis. & omnibus
etiam Regibus Samuël præcepit,
cùm ait: *Namquid vult Dominus ho-* 1. Reg.
locauſta, & victimas, & non magis vt 15.
obediatur voci Domini? melior enim eſt
obedientia, quàm victimæ. & addidit,
vt grauitatem peccati inobedientiæ demonſtraret, *quia quaſi ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere*, mandatis videlicet Domini, & eorum, qui loco Domini præſunt.

Sed in gratiam eorum, qui ſe totos maiorum obedientiæ ſponte ſubiiciunt, addam pauca de feliciſſimo eorum ſtatu, non ex meo ſenſu, ſed ex verbis Ieremiæ Prophetæ, qui Spiritu ſancto inſpirante loquutus, ait: *Bonum eſt viro,* Thren.
cùm portauerit iugum ab adoleſcentia 3.
ſua: ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſe ſupra ſe. Admiranda

planè fcelicitas ſignificatur verbo illo, *Bonum eſt viro*; nam, vt ex verbis ſequentibus apertè colligitur, bonum hoc loco dicitur id, quod eſt vtile, honorificum, iucundum, denique omni ex parte beatum. Si quis enim aſſueſcat ab adoleſcentia portare iugũ obedientiæ, liber erit per totam vitam à iugo duriſſimo carnaliũ cupiditatum: teſtis eſt S. Auguſtinus in 8. lib. Confeſſ. quàm difficile ſit excutere à ſe iugum concupiſcentiæ illi, qui per annos aliquos legi carnis obediuit; & contra, quàm ſit iucundum & facile iugum Domini portare, antequam vitiorum laquei animã irretierint. Deinde quàm ingens lucrum eſt, in omni opere mereri apud Deum? qui enim nihil agit ex voluntate propria, ſed ex obedientia Prælati, in omni opere ſacrificat Deo ſacrificium illi gratiſſimum, quia, vt loquitur Samuel,

melior

melior eſt obedientia, quàm victima: & rationem reddit S. Gregorius, quia *per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.* Et quod eſt prorſus admirabile, ſi fortè Prælatus peccet imperando; ſubditus non peccat, ſed meretur obediendo, modò quod iubetur, non ſit manifeſtè peccatū. Addit Hieremias, *ſedebit ſolitarius, & tacebit.* Quid enim eſt, *ſedebit*, niſi quieſcet, quia inuenit requiem animæ ſuæ? qui enim nuncium remiſit voluntati propriæ, & ſe totum diuinæ voluntati adimplēdæ addixit, nihil ambit, nihil quærit, nihil cogitat, nihil deſiderat: ſed liber à mordacibus curis, ſedet cum Maria *ſecus pedes Domini, audiens verbum illius.* & verè ſolitarius ſedet, tum quia cum illis habitat, qui ſunt cor vnum, & anima vna, tùm quia neminem ſingulari, ac priuato amore proſequitur: ſed

4. Reg. 15. Lib. Mor. 35 c. 10.

Luc. 12.

omnes

omnes in Chriſto, & propter Chriſtum diligit. Ideò etiam tacet, quia cum nullo litigat, cum nullo rixatur, cum nullo negotium propriũ habet. Atque huius tantæ quietis illa ratio eſt, *quia leuauit ſe ſupra ſe.* tranſcendit enim ab ordine hominum ad ordinem Angelorum. Multi ſunt, qui abiiciunt ſe infra ſe, atque ad ordinem tranſeant beſtiarum. illi videlicet, qui terrena ſapiunt, & nihil magnifaciunt, niſi quæ carnem oblectant, vel ſenſus corporales paſcunt, auari, laſciui, comeſſationibus, & ebrietati addicti. Alij ſunt, qui vitam hominum viuunt, & in ſe quodammodo manent, quales ſunt Philoſophi, qui vel naturæ ſecreta rimãtur, vel de moribus præcepta tradunt. Alij denique leuant ſe ſupra ſe, non ſine inſigni dono, & auxilio Dei, & vitam non tàm humanam, quàm angelicam ducũt.

Illi

Illi videlicet, qui relictis omnibus, quæ in mundo poſſident, & abnegata etiã voluntate propria, cum Apoſtolo dicere poſſunt, *Noſtra conuerſatio in cælis eſt*: & Angelorum puritatem, & contemplationem, & obedientiam æmulantes, vitam non tàm humanam, quàm angelicam ducunt. Angeli enim nulla vnquam peccati ſorde inquinantur, & ſemper contemplantur *faciem Patris, qui in cælis eſt*, & negotiis aliis intermiſſis, toti ſunt in mandatis Domini exequendis intenti, iuxta illud pſalmi; *Benedicite Dominum omnes Angeli eius, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum eius*. Hæc eſt felicitas vitæ regularis, quæ ſi feriò Angelorum puritatem, & obedientiam imitetur in terris; ſine dubitatione vlla eorum gloriæ particeps erit in cælo; præſertim ſi Chriſtum Ducem, & Magiſtrum

Philip. 3.

Matth. 18.

Pſalm. 102.

ſequa

Philip. 2. ſequatur, qui *humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*. & qui, *cùm eſſet Filius Dei, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam*, id eſt, experimento proprio didicit, ex patientia veram probari obedientiam; ac per hoc non ſolùm obedientiam exẽplo ſuo docuit, ſed docuit etiam obedientiæ veræ, atque perfectæ fundamẽta, & quaſi baſes ſolidiſſimas eſſe humilitatem, & patientiam. Qui enim libenter obedit ſuperiori ſuo, cum iubet opera honorifica, & iucũda; is non planè demonſtrat, an virtus obedientiæ, an aliquid aliud eum ad parẽdum inuitet: ſed qui in rebus vilibus, & laborioſis, vbi humilitas, & patiẽtia neceſſariæ ſunt, promptè, alacritérque obedit; ille certus eſſe poteſt, ſe vt verum Chriſti diſcipulum veram, atque perfectam obedientiam didiciſſe.

Hebr. 5.

Egre

Egregiè omninò differentiam hanc inter veram, fictámque obedientiam ſanctus Gregorius explicat. Sic autem loquitur: *Quia nonnunquam nobis huius mundi proſpera, nonnunquam verò iubentur aduerſa: ſciendum ſummoperè eſt, quòd obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt; aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cùm huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur; is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ proſpera, libidini propriæ ambitionis ſeruit. Rurſus cùm mundi deſpectus præcipitur, cùm probra adipiſci, & contumeliæ iubentur; niſi ex ſe ipſe animus hæc appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus, nolénſque deſcendit. Ad detrimentum quippe obedientiæ ducitur, cùm mentem ad ſuſcipienda probra huius ſeculi nequaquam ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur. Debet ergo obedientia & in aduerſis ex ſuo aliquid habere, & rurſus in proſperis ex ſuo aliquid omninò non habere: quatenus & in aduerſis tantò ſit glorioſior,* Lib. 35. Moral. c. 10.

quan

quantò diuino ordini etiam ex deſiderio iungitur, & in proſperis tantò ſit verior, quantò à præſenti ipſa, quam diuinitus percipit, gloria, funditus ex mente ſeparatur. Sed hoc virtutis pondus melius oſtendimus, ſi caſ... patriæ duorum hominum facta memoremus.

Exod.3. *Moyſes namque, cùm in deſerto oues paſceret, Domino per Angelum in igne loquente vocatus eſt, vt eripiendæ omni Iſraëlitarum multitudini præeſſet. Sed quia apud ſe humilis extitit, oblatam ſtatim tanti regiminis*

Exod.4 *gloriam expauit, dicens: Obſecro, Domine, non ſum eloquens ab heri, & nudiuſtertius, ex quo cœpiſti loqui ad ſeruum tuum, tardioris, & impeditioris linguæ ſum factus. & ſe poſtpoſito, alium depoſcit, dicens: Mitte quem miſſurus es. Ecce cùm auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis poteſtatem ſuſcipiat, elinguem ſe eſſe cauſatur. Paulus quoque diuinitus fuerat, vt in Ieruſalem debuiſſet aſcendere, admonitus, ſicut ipſe ad Galatas dicit: Iſque in itinere, cùm Prophetam Agabum reperiſſet, quanta ſe aduerſitas in Ieroſolymis maneret, audiuit. Scriptum quippe eſt, quòd idem Agabus zonam Pauli ſuis pedibus inſerens dixit: Virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalem. A Paulo autem protinus reſpondetur: Ego*

non ſolùm alligari ſed & mori in Ieruſalem paratus ſum, pro nomine Ieſu. Præceptione igitur reuelationis Ieroſolymam pergens aduerſa cognoſcit, & tamen hæc libenter appetit; audit quæ timeat, ſed ad hæc ardentior anhelat. Moyſes itaque ad proſpera ex ſuo nihil habet: quia præcepto renititur, ne Iſraëliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduerſa etiam ex ſuo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit; ſed deuotione ſpiritus etiam ad acriora ferueſcit. Ille præſentis poteſtatis gloriam Deo noluit iubente declinare; iſte Deo aſpera & dura diſponente, ſe ſtuduit ad grauiora præparare. Præeunte ergo vtrorumque Ducum infracta virtute inſtituimur, vt ſi obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, proſperis huius ſeculi ex ſola iuſſione; aduerſis autem etiam ex deuotione militemus. Hæc ſanctus Gregorius. Quam doctrinam exemplo ſuo Magiſter omnium Chriſtus Dominus apertiſſimè comprobauit: nam cùm ſciret venturas eſſe turbas, vt raperent eum, & facerent Regem, *fugit in montem ipſe ſolus.* Sed cùm ſciret venturos Iudæos, & milites cum Iuda, vt eum caperent, & ad ſupplicium ducerent, iuxta præceptum, quod ha- *Ioan. 6.*

buerat

Matth. 26. *Ioan.* 18. buerat à Patre; obuiam illis ſponte proceſſit, & ſe capi, ac ligari permiſit. Chriſtus igitur Magiſter bonus non verbo, & lingua obedientiam qualemcumque oſtentauit; ſed opere, & veritate obedientiam Patri exhibuit in vera patientia, & humilitate fundatam. Hoc exemplar eſt nobiliſſimæ virtutis, quod intueri ſemper debent, qui à Deo vocati ad palmam propriæ abnegationis, & Chriſti imitationis aſpirant.

FINIS.

LYON

Digitized by Google